

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2014

Bc. Janis Tzoumas

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta mezinárodních vztahů

Hlavní specializace: Mezinárodní politika a diplomacie

Intervence v Afghánistánu: sovětská a americká zkušenost

(diplomová práce)

Vypracoval: Bc. Janis Tzoumas

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Zdeněk Matějka

Prohlášení: Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Intervence v Afghánistánu: sovětská a americká zkušenost vypracoval samostatně. Veškerou použitou literaturu a materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 28. dubna 2014

.....
Bc. Janis Tzoumas

Poděkování:

Děkuji panu JUDr. Zdeňku Matějkovi za cenné rady a velkou ochotu pomoci při všech obtížích, které mě na cestě k dokončení této práce potkaly, a také za neuvěřitelnou rychlost, s jakou dával zpětnou vazbu ve všech fázích mé práce na textu. Dále bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům, kteří mi poskytli tolik důležitou podporu, bez které by zdárné dokončení diplomové bylo mnohem těžší.

Obsah

Úvod	1
1. Afghánská společenská struktura a vývoj afghánské státnosti	3
1.1 Struktura a normy afghánské společnosti	3
1.2 Historie formování afghánského státu	5
2. Teoretický rámec budování státu v Afghánistánu	13
3. Selhání sovětských snah o budování afghánského státu	19
3.1 Rozvoj politických institucí afghánského státu	20
3.2 Pokus využít tradiční afghánské hodnoty a instituce	23
3.3 Hospodářský rozvoj	29
3.4 Změna afghánského vedení a politiky	32
3.5 Zhodnocení sovětských politik a důsledky pro afghánskou společnost	36
4. Demokracie jako základ budování afghánského státu.....	40
4.1 Instituce nového afghánského státu	42
4.2 Krize legitimacy a obrozené hnutí Tálibán	48
4.3 Obamova administrativa a nová strategie	54
4.4 Role hospodářské pomoci	64
5. Opakuje se afghánská historie?.....	69
Závěr	80
Seznam zkratk.....	84
Literatura	85

Úvod

Když Spojené státy na podzim roku 2011 dovršily deset let své vojenské přítomnosti v Afghánistánu, mělo to symbolický význam. Bezmála stejně dlouho trvala sovětská okupace Afghánistánu, a přesto nic nenapovídá tomu, že by se architekti intervence sil NATO pokusili vyvodit ze sovětské zkušenosti relevantní závěry pro své angažmá v zemi, která se proslavila svou historií odporu proti cizím armádám. Od hledání paralel na první pohled odrazuje rozdílný kontext, v němž se obě intervence odehrály, odlišná ideologie interventů a také skutečnost, že intervence v roce 2001 měla širokou mezinárodní podporu a od ní odvozenou legitimitu, kterou ta sovětská postrádala. Realita současného Afghánistánu přesto od určitého bodu začala stále více připomínat situaci, v jaké se během celé své existence nacházel režim podporovaný Sovětským svazem. V obou případech přitom válečná snažení Sovětů i mezinárodního společenství v čele se Spojenými státy charakterizovala snaha vybudovat silný centralizovaný afghánský stát, založený na cizorodých politických systémech a institucích.

Vzhledem k aktuálnosti neutichajících konfliktů ve světě je mimořádně důležité věnovat se otázkám, které intervence v Afghánistánu přinesly, obě intervence analyzovat a porovnat tak, aby bylo možné zhodnotit okolnosti, vedoucí k neúspěchu snah zvenku a silou budovat stát. Na afghánských zkušenostech je možné stavět a vyvodit z nich mnoho poučení. V práci si proto kladu za cíl posoudit platnost hypotézy, že modely budování afghánského státu v obou případech spojené s ustavením silně centralizované vlády selhávají kvůli specifčnosti afghánské kultury, která přikládá velkou důležitost místní autonomii, a že tato její vlastnost významně přispěla ke vzniku dlouhotrvajícího ozbrojeného odporu a konfliktu. Pro potvrzení či vyvrácení tohoto tvrzení je nutné se zaměřit na analýzu nejdůležitějších aspektů snah interventů o vybudování afghánského státu, kterými jsou především zvolený politický systém, jež se snažili či snaží instalovat, snaha o legitimizaci státní moci, afghánský bezpečnostní sektor a hospodářská stabilita.

V první části práce je nutné popsat kulturní a institucionální prostředí, do něžž interveni vstupovali. Stručně proto pojednám o struktuře afghánské společnosti, jejích normách a historii utváření afghánské státnosti. Tento výklad poskytne dostatečný kontext pro další rozbor zaměřený na období budování afghánského státu počínající intervencí sovětských vojsk v roce 1979. Druhá kapitola přináší teoretické přístupy k budování státu a poukazuje na základní ideologické rozdíly obou interventů v přístupu k budování státu.

Na první a druhou část navazují kapitoly zabývající se klíčovými aspekty obou srovnávaných intervencí. Část věnovaná sovětské intervenci zkoumá snahy o rozvoj politických institucí afghánského státu, pokusy o využití tradičních afghánských hodnot a institucí i hospodářský rozvoj. Dále se zaměřuje na změny politické reprezentace Afghánistánu a v závěru hodnotí důsledky sovětských politik a jejich dopady na afghánskou společnost.

Další, čtvrtá kapitola se věnuje současné intervenci a snaze využít demokratických principů jako základu k rekonstrukci afghánského státu. Zabývá se jeho institucemi v počátcích invaze, následnou krizí legitimacy interventů a obrodou Tálibánu. V neposlední řadě pojednává o nové strategii Obamovy administrativy a formách hospodářské pomoci Afghánistánu.

Na tomto základě provedu analýzu zkušeností budování státu v afghánském prostředí za použití metody komparace a dedukce. Ukážu podobnosti a rozdíly a vyvodím závěry, potvrzující, nebo vyvracející stanovenou hypotézu.

V předkládané práci se čtenář setká se dvěma zjednodušeními, které umožní blíže analyzovat obecné zákonitosti vývoje situace v Afghánistánu. Práce se na politiku Spojených států vůči teroristické organizaci Al-Káida soustřeďuje pouze okrajově, neboť je přijat předpoklad, že hnutí Tálibán je prvořadým faktorem ovlivňujícím úspěšnost snah budovat afghánský stát. S tím souvisí také druhé zjednodušení, a sice že práce abstrahuje od konkrétní úlohy dalších povstaleckých hnutí, jakými jsou strana Hezb-i-Islamí, síť Hakkání a jiné, neboť význam Tálibánu je pro současné povstání podle stanovených předpokladů určující.

1. Afghánská společenská struktura a vývoj afghánské státnosti

Afghánistán je vnitrozemská země ležící na křižovatce tří významných kulturních a geografických regionů: indického subkontinentu na jihovýchodě, centrální Asie na severu a iránského subkontinentu na západě. Pro svou strategickou polohu byla celá oblast ve své dlouhé historii součástí mnoha různých říší. Současný konflikt v Afghánistánu nelze vnímat izolovaně, bez zohlednění historické a kulturní paměti současných Afghánců. Pro zhodnocení neúspěchu snah o vytvoření fungujícího afghánského státu je proto potřebné podívat se do hlubší historie země a vzít v úvahu kulturní faktory, které „nastavily parametry pro současné události“ a do jisté míry předurčují postoj obyvatelstva ke státní moci a snahám o její budování.¹

1.1 Struktura a normy afghánské společnosti

Afghánistán je zemí mnoha národů. Z přibližně třiceti milionů obyvatel jsou nejvíce zastoupeni Paštunové (40 – 50 %), Tádžikové (20 – 35 %) Uzbekové (8 – 15 %), Hazarové (7 – 20 %), Ajmakové (3 – 6 %), Turkméni (1 – 3 %) a Balúčové (méně než 1 %).² Jejich počty nejsou přesně známy jednak pro neexistenci spolehlivých údajů ze sčítání lidu a také proto, že se hranice mezi etniky na mnoha místech stírají. Přestože převážnou většinu Afghánců odpradáвна spojuje islámská víra, odrazila se velká etnická a sociální rozmanitost v existenci mnoha právních systémů, kulturních hodnot a jazyků, a výrazně ovlivnila a i nadále ovlivňuje tvorbu afghánského státu.³

Základním stavebním kamenem afghánské identity je příslušnost ke kmeni, která je typická především pro historicky dominantní a nejpočetnější národ Paštunů a velký význam hraje také u Hazarů a Uzbeků. Paštunská kmenová struktura je velmi složitá, přičemž početné kmeny (chél) se mohou sdružovat do kmenových svazů (vulus) a na nižších úrovních se dělí na čeledě (kabíla), klany (chél), obce (karíja), rody (kahól) a rodiny (kóranej, chándán).⁴ V tomto štěpení mají původ překrývající se identity, které nebrání tomu, aby se příslušníci jednoho kmene stali vzájemnými rivaly, kteří jsou však při existenci vnější

¹ SHAHRANI, Nazim M. *War, Factionalism, and the State in Afghanistan*. American Anthropologist, New Series. 2002, roč. 104, č. 3.

² SCHETTER, Conrad. *Stammesgruppen und ethnische Gruppen*. In: CHIARI, Bernhart. *Wegweiser zur Geschichte: Afghanistan*. 3. vyd. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2009, str. 124

³ GIUSTOZZI, Antonio. *Afghanistan: Transition without end: An analytical narrative on state-building*. Working Paper No 40: Crisis States Research Centre. 2008.

⁴ MAREK, Jan. *Dějiny Afghánistánu*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, str. 19.

hrozby schopni jednat jednotně.⁵ Historicky byla sounáležitost s kmenem podstatně hlubší než společná národní identita, jejíž počátky lze spatřovat v období britsko-afghánských válek v polovině 19. století. Podobně byl pro Afghánce stát a jeho instituce pouze něčím abstraktním a vzdáleným a jejich zkušenosti s často bezohlednými státními úředníky spoluvytvářely jejich nepřátelský postoj k němu.⁶

Primární roli pro organizaci života ve kmeni sehrává tzv. džirga, tedy shromáždění společenské elity, kterou je možné svolat na všech úrovních kmene pro řešení sporů a přijímání důležitých rozhodnutí. Tuto instituci znají i další významné etnické skupiny Tádžiků, Hazarů a Uzbeků pod pojmem šúra, přestože Tádžikové jako druhá nejpočetnější etnická skupina neznají organizaci společnosti do kmenů. Vedle této kolektivní instituce sehrává pro organizaci života na nižších stupních kmenového zřízení důležitou úlohu tzv. malik, který je hlavním místním vůdcem.⁷ Malik byl od počátků formování afghánského státu důležitou spojkou mezi periferií a centrem státní moci a až do současnosti jsou pro tento vztah charakteristické politické a ekonomické výhody, které jsou malíkům poskytovány za spolupráci s vládou.⁸ Proces formování státu do jisté míry oslabil sílu kmenových vztahů, o kterých lze přesto konstatovat, že ještě před sovětskou intervencí na konci 70. let 20. století byly velmi silné.⁹ V současnosti antropologové docházejí k různým závěrům ohledně toho, do jaké míry přes tři desetiletí trvající konflikt narušil kmenovou identitu Afghánců, panuje však shoda v tom, že společenské instituce džirgy a šúry zůstaly relativně netknuté.¹⁰

Dalším organizačním principem afghánské společnosti je Islám, který spolu s příslušností ke kmeni tvoří základ mobilizace ke kolektivnímu jednání. Úloha Islámu v afghánské společnosti dává místním zástupcům duchovenstva, tzv. mulláhům, výjimečné postavení. Ačkoliv byli mulláhové za časů míru tradičně podřízeni malíkům, v období války jim náleželo právo povolát muže do zbraně a vyhlásit džihád neboli svatou válku.¹¹ Džihád byl v minulosti využit jako účinná zbraň venkovských oblastí proti centralizačním snahám vládců v Kábulu, avšak obratní panovníci ho naopak dokázali přetvořit v nástroj pro boj o rozšíření vlivu státní

⁵ MUNOZ, Arturo, G. *Pashtun Tribalism and Ethnic Nationalism* [online]. Tribal Analysis Center. 2010. [cit. 5.9.2013]. Dostupné z: <http://www.tribalanalysiscenter.com/PDF-TAC/Pashtun%20Tribalism%20and%20Ethnic%20Nationalism.pdf>

⁶ SCHETTER, 2009, op. cit., str. 129

⁷ MAREK, op. cit., str. 21.

⁸ BENARD, Cheryl, Ole KVÆRNØ, Peter D. THRUENSEN a Kristen CORDELL. *Afghanistan: State and Society, Great Power Politics and the Way Ahead: Findings from an International Conference, Copenhagen, Denmark* [online]. RAND: Center for Middle East Public Policy. 2007. [cit. 2013-9-10]. Dostupné z: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf/proceedings/2008/RAND_CF238.pdf

⁹ GIUSTOZZI, 2008, op. cit.

¹⁰ WARDAK, Ali. *Jirga - A Traditional Mechanism of Conflict Resolution in Afghanistan*. University of Glamorgan [online]. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan017434.pdf>

¹¹ BENARD, KVÆRNØ, THRUENSEN, CORDELL., op. cit.

moci do nepodmaněných oblastí. Mimoto byl džihád důležitý v obraně proti ohrožení vnějším nepřítelem.¹²

Život Paštunů se však neřídí výhradně islámskými normami. Stejně důležitou roli hraje právní a etický kodex paštunváli, který v mnoha ohledech stojí v protikladu k předpisům islámského práva. Ačkoliv se obsah tohoto nepsaného systému společenských norem liší oblast od oblasti, v jeho jádru stojí představa, že existence jednotlivce, klanu, kmene a potažmo všech Paštunů je neustále v ohrožení. V kontextu této nejistoty chování mužů ve společnosti upravují přísná pravidla chování, podle kterých si každý muž musí chránit především svou čest.¹³

Tradiční struktura afghánské společnosti velmi významně ovlivnila formování Afghánského státu s významnými dopady pro současnost. Následující část poskytne stručný nástin historie tohoto státoprvního procesu a ukáže, s jakými obtížemi se jeho průkopníci v tomto směru potýkali v období od počátku afghánské státnosti v polovině osmnáctého století až do uskutečnění státního převratu Lidovou demokratickou stranou Afghánistánu v dubnu roku 1978.

1.2 Historie formování afghánského státu

V roce 1747 se sešlo poradní shromáždění Paštunů, aby ze svého středu vybralo svého budoucího panovníka. Afghánským králem se tehdy stal Ahmad Šáh Durrání a v jeho volbě se odrážela neochota afghánských kmenů podřizovat se silným autoritám. Ač byl oceňován pro svou udatnost v boji a velitelské schopnosti, byly to jeho slabosti, které byly nezbytnou podmínkou pro to, aby byl zvolen vládcem několika mocných kmenů. Tento teprve pětadvacetiletý velitel totiž pocházel z méně významného kmene Abdalí, kterému chyběla silná základna pro upevňování vlastní moci, a to ho stavělo do složité pozice vladaře, jenž se v důležitých rozhodnutích musel vždy ucházet o podporu ostatních kmenů.¹⁴ Zvolení Ahmada Šáha králem je i přesto považováno za klíčový moment vzniku afghánského státu, protože poprvé v dějinách byly pod vládou jednoho afghánského panovníka sjednoceny všechny významné paštunské kmeny. Po jeho smrti však nedošlo k dalšímu pokroku v posilování vznikajících státních struktur a v následujících desetiletích se střídala období vlády různě silných panovníků, jejichž vliv byl velmi závislý na loajalitě jednotlivých kmenů.

¹² BENARD, KVÆRNØ, THRUENSEN, CORDELL., op. cit.

¹³ SCHETTER, 2009, op. cit., str. 126

¹⁴ MAREK, op. cit., str. 258

Současné hranice státu byly určeny vnějšími aktéry v průběhu devatenáctého století, kdy se území budoucího Afghánistánu stalo nárazníkem mezi expandujícím Ruskem a Velkou Británií. Britové vedli v letech 1839 až 1842, 1878 až 1880 a 1919 tři války proti afghánským vládcům, aby si zajistili dostatečný vliv v zemi pro znemožnění předpokládaných ambicí Ruska rozpínat se směrem k hranicím Indie. Tyto války neskončily jednoznačným britským vítězstvím a do kolektivní paměti Afghánců se vryly natolik, že se staly významným impulsem pro zrod afghánského nacionalismu.¹⁵ V roce 1880 dosedl na trůn v Kábulu emír Abdurrahmán, považovaný za zakladatele moderního afghánského státu, a za jeho vlády Velká Británie spolu s Ruskem vymezily dnešní podobu afghánských hranic – na severu souběžně s údolím řeky Vachán a na jihu podél tzv. Durrandovy linie, která rozdělila homogenní Paštunskou populaci mezi dnešní Pákistán a Afghánistán.¹⁶

Britové tažením do Afghánistánu získali kontrolu nad jeho zahraniční politikou, avšak vnitřní záležitosti v zásadě ponechali na vůli Afghánců. Brity podporovaný Emír Abdurrahmán tak mohl učinit kroky pro svůj plán sjednocení autonomních kmenů pod na afghánské poměry nebývale silnou centrální vládou. Jeho vojenská tažení se různila v rozsahu a síle a nejkrutěji dopadala na nepaštunské menšiny, které se ocitly podmaněny pod paštunskou nadvládou.¹⁷ Sjednocovací proces byl v průběhu celé Abdurrahmánovy vlády provázen houževnatým odporem kmenů, který se projevil v desítkách revolt a povstání proti jeho centralizačním snahám.¹⁸ Přesto zaznamenal velké úspěchy díky své schopnosti využívat rozdrobenosti afghánských kmenů, politiky „divide et impera“ a také islámské víry ve strategii pro legitimizaci své moci. Vyhlášením džihádu proti šíitským muslimům v Hazáradžátu a nemuslimským menšinám zabránil duchovenstvu využít Islámu pro širokou celonárodní mobilizaci obyvatelstva proti své vládě. Moc duchovenstva tak „zneutralizoval tím, že se jako první chopil ideologické iniciativy“.¹⁹

Ačkoliv se Abdurrahmánovi nepodařilo získat kontrolu i nad paštunskými kmeny na východě země, dokázal do konce své vlády v roce 1901 vybudovat relativně silný centralizovaný stát. Před jeho nástupem na trůn se vládci v Kábulu museli ucházet o podporu kmenových vůdců, mimo jiné pokud šlo o potřebu vojensky potlačit vnitřní či vnější hrozbu. Abdurrahmán vytvořil centrální armádu, která sice na kmenové vůdce i nadále spoléhala,

¹⁵ HYMAN, Anthony. *Nationalism in Afghanistan*. International Journal of Middle East Studies: Special Issue: Nationalism and the Colonial Legacy in the Middle East and Central Asia [online]. 2002, roč. 34, č. 2. [cit. 2013-9-10]. Dostupné z: <http://www.pashtunforums.com/NationalisminAfghanistan.pdf>

¹⁶ MAREK, op. cit., str. 198

¹⁷ SHAHRANI, op. cit.

¹⁸ MAREK, op. cit., str. 205

¹⁹ GIUSTOZZI, 2008, op. cit.

ti však již byli zavázáni pravidelně přispívat určeným počtem rekrutů.²⁰ Za vlády tohoto „železného emíra“, jak byl Abdurrahmán často nazýván Brity, se v Afghánistánu na přelomu devatenáctého a dvacátého století začaly rýsovat instituce spojované s existencí etablované státní moci, pro jejíž přežití je nezbytně nutný monopol ozbrojené síly na vlastním území.²¹

Dalším významným panovníkem byl Emír Amanulláh, který na začátku své vlády v roce 1919 čelil dalšímu vpádu početného britského vojska poté, co byla jednostranně vyhlášena nezávislost Afghánistánu. Amanulláh dokázal konfliktu s Brity využít k posílení legitimacy své vlády vyhlášením džihádu proti Britskému impériu. Afghánci kladli proti moderně vyzbrojenému nepříteli vytrvalý odpor, avšak rozhodnutí Britů vojska stáhnout a řešit situaci mírovou cestou bylo dáno hrozícím povstáním v Indii. Britové při jednáních konečně uznali úplnou nezávislost Afghánistánu a období polokoloniální závislosti tím dospělo ke svému konci. Emír Amanulláh vděčil zřejmě tomuto úspěchu za to, že přes vytrvalou snahu modernizovat zemi po vzoru Západu u moci vydržel deset let. Jeho reformní politika totiž narážela na odpor všech vrstev obyvatelstva a Amanulláh musel vynakládat významné vojenské úsilí k potlačování revolt. Na konci jeho vlády v roce 1929 se centrální armáda nacházela ve stavu rozkladu a státní moc byla významně oslabena.²²

Následná vláda Muhammada Nádira Chána v letech 1929 až 1933 a Muhammada Záhira Chána v letech 1933 až 1973 situaci v zemi stabilizovala. Byla zrušena převážná většina Amanulláhových reforem a síla státu a jeho institucí stoupala jen pomalu.²³ V zahraniční politice se Afghánistán stal sebevědomějším a soustředil se na zachování své neutrality. Tato politika a skutečnost, že ležel strategicky při jižních hranicích Sovětského svazu, mu dovolila těžit z významných rozvojových programů nabízených jak Sovětským svazem, tak Spojenými státy.²⁴

V roce 1964 podnikl král Záhir Chán důležité kroky v demokratizaci země a nechal vypracovat liberální ústavu, která dávala všem mužům pasivní a aktivní volební právo. Pro složení afghánského parlamentu neměla liberalizace velké dopady a i nadále se skládal především ze zástupců statkářů, kmenových zástupců a duchovenstva a pouze malého počtu

²⁰ SEDRA, Mark. *The Army in Afghanistan, from Abdur Rahman to Karzai* [online]. Middle East Institute. 2009. [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://www.mei.edu/content/army-afghanistan-abdur-rahman-karzai>

²¹ YANDA, Jason A. *Governance in Afghanistan: Context and Possibilities* [online]. School of Advanced Military Studies: United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: www.hsdl.org/?view&did=699157

²² GIUSTOZZI, 2008, op. cit.

²³ SCHLAGINTWEIT, Reinhard. *Afghanistan als Staat im 20. Jahrhundert*. In: CHIARI, Bernhart. *Wegweiser zur Geschichte: Afghanistan*. 3. vyd. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2009, str. 40

²⁴ BYRD, William. *Lessons from Afghanistan's History for the Current Transition and Beyond* [online]. United States Institute of Peace. 2012. [cit. 2013-9-10]. Dostupné z: <http://www.usip.org/sites/default/files/resources/SR314.pdf>

příslušníků rodících se politických stran.²⁵ Ačkoliv politické strany zůstaly oficiálně zakázány, větší politická svoboda umožnila v hlavním městě rozvoj levicových a islamistických skupin. Počet jejich členů sice čítal pouze několik set lidí převážně z řad inteligence, přesto se však staly kolébkou osobností, které měly v budoucnu Afghánistán opět přivést na cestu násilné modernizace.

Zásadní pro budoucí vývoj v zemi byl vznik Lidové demokratické strany Afghánistánu (LDSA) založené v roce 1965 afghánskými komunisty. Jejimi představiteli byli známý spisovatel Núr Muhammad Tarákí, ghaldžijský Paštun pocházející z chudého venkova, a Babrak Karmal narozený v Kábulu do bohaté paštunské rodiny. Po svém vzniku však strana nezůstala jednotná na dlouho a už v roce 1966 se rozdělila do dvou frakcí. Podle novin, které každá frakce krátkou dobu vydávala, se první skupina nazývala Chalk, v čele s Tarákím, a druhá Parčam pod vedením Karmala.

Charakter vůdců obou vzniklých stran ovlivnil složení jejich členské základny a taktiku pro dosažení v zásadě totožných politických cílů. Chalkisté byli hluboce přesvědčeni o tom, že je třeba v zemi provést radikální změny za výhradní účasti pracující třídy, bez spolupráce s jinými společenskými vrstvami. Tarákí nacházel následovníky především mezi chudými přistěhovalci do měst, nižšími důstojníky v armádě, úředníky a malými řemeslníky.

Karmalovi parčamisté rovněž požadovali dalekosáhlou společenskou proměnu, ale ve svých bezprostředních cílech byli realističtější, uvědomovali si omezení tradiční afghánské společnosti. Změn chtěli dosáhnout za spolupráce se všemi stranami a politickými uskupeními, kterým záleželo na modernizaci země a pokroku. V Karmalově straně se sdružovali lidé středních tříd, vyšší armádní důstojníci a osobnosti z řad inteligence.²⁶

Kromě ideologických neshod měl vnitrostranický konflikt i osobní aspekt, který spočíval ve vzájemné antipatii a rivalitě mezi Karmalem a Tarákím.²⁷ Tarákího chalkisté označovali parčamisty za „královskou komunistickou stranu“ protože Karmal (na rozdíl od Tarákího) byl členem afghánského parlamentu a jeho skupina narážela na méně omezení a čelila menšímu policejnímu útlaču.²⁸ Karmalovi příznivci se na druhou stranu povyšovali nad chalkisty, protože obecně představovali vzdělanější společenskou vrstvu. Když se v roce 1978 Lidová demokratická strana Afghánistánu státním převratem chopila moci, projevil se tyto

²⁵ MAREK, op. cit., str. 259

²⁶ BRADSHER, Henry S. *Afghan communism and Soviet intervention*. New York: Oxford University Press, 1999, str. 4

²⁷ ŘEZÁČ, Tomáš. *Afghánistán: peklo paradoxů*. Praha: Universe, 1993, str. 14

²⁸ VOGELSANG, Willem. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, str. 290

dlouhodobé neshody se zcela novou intenzitou a výsledný řetěz událostí poznamenal celý následující vývoj v zemi.

Uvolnění poměrů v politickém životě země v průběhu šedesátých let se však v životě běžných Afghánců prakticky nepromítlo. Situaci na venkově naopak silně ovlivnily hospodářské problémy spojené s opakovaným suchem a neúrodou. Následný hladomor způsobil konflikt mezi levicovými modernisty a tradicionalisty v oživené debatě o pozemkové reformě.²⁹ Této situace využil bývalý premiér Muhammad Daúd Chán, který se těšil podpoře armády, a státním převratem se 17. července 1973 chopil moci. Bezprostředně poté prohlásil sám sebe prezidentem a vyhlásil republiku.

Návrat Daúda byl vítanou zprávou pro Sovětský svaz, neboť právě on v průběhu své vlády v minulosti posílil sovětsko-afghánské vztahy. Sovětský svaz na puči podíl neměl, avšak afghánští komunisté v něm sehráli velmi důležitou roli, především členové frakce Parčam a skupina levicových důstojníků kolem generála Abdulkádíra.³⁰ V průběhu posledního desetiletí získaly obě frakce v armádě takové postavení, že bez jejich podpory bylo uchopení vlády v zemi těžko představitelné.³¹

Daúd sice využil podpory levicových důstojníků, další vývoj ale ukázal, že měl v úmyslu ukončit politiku sbližování se Sovětským svazem a rozšířit spolupráci se západními zeměmi a státy Blízkého východu. Změny politiky prováděl obezřetně, neboť levice nyní držela důležité pozice jak v Daúdově vládě, tak i ve vojsku. Do roku 1976 byl však jeho kabinet bez komunistických ministrů a mnoho levicových úředníků bylo přesunuto z vysokých pozic ve správě na méně významné posty mimo Kábul.³²

V roce 1977 vypracovala Velká džirga novou ústavu, která z Afghánistánu učinila zemi s jednou vládnoucí stranou Hizbe inkélabe mellí (Národní revoluční strana), omezila pravomoci parlamentu a výrazně posílila pozici prezidenta.³³ Afghánským komunistům se v této situaci začal tenčit led pod nohama a obě znepřátelené frakce LDSA se dohodly na sjednocení, k němuž zřejmě přispěl i tlak ze strany Sovětského svazu.³⁴ Ačkoliv se jednota ukázala jako krátkodobá a z velké části pouze formální, byla pro bezprostředně následující události velmi důležitá. Již v roce 1977 se afghánští komunisté začali v atmosféře nejistoty

²⁹ MAREK, op. cit., str. 259

³⁰ VOGELSSANG, op. cit., str. 292

³¹ ARNOLD, Anthony. *Afghanistan, the Soviet invasion in perspective*. Rev. and enl. ed. Stanford, Calif.: Hoover Institution Press, 1985, str. 62

³² ARNOLD, op. cit., str. 60

³³ MAREK, op. cit., str. 260

³⁴ BRADSHER, op. cit., str. 20

připravovat na násilné převzetí moci v zemi. Vhodná chvíle pro převrat nastala 17. dubna 1978, kdy byl za nevyjasněných okolností zavražděn významný parčamista Muhammad Akhbar Chajbar. Jeho pohřeb, kterého se zúčastnily tisíce sympatizantů, se proměnil v protirežimní demonstraci. Daúd reagoval hromadným zatýkáním, které se významně dotklo také nejužšího vedení LDSA.³⁵ Vývoj dostal rychlý spád, když levice za této vyhrocené situace vyzvala vojenské vedení k převratu, při němž byl Daúd zabit a vládu v zemi 27. dubna 1978 převzala tzv. Revoluční rada ozbrojených sil, jejímž předsedou se stal Tarákí. Dosavadní parlament byl rozpuštěn, ústava z roku 1977 byla zrušena a po vzoru socialistických zemí východní Evropy byla země přejmenována na Afghánskou demokratickou republiku (ADR). Sověti zpočátku postupovali zdrženlivě a s uznáním nového vedení státu vyčkali, než tak učinila Indie a několik dalších zemí.³⁶

Dva dny po převratu moc ve státě formálně převzala civilní Revoluční rada ADR a neprodleně začala s odvážnými reformními snahami. Afghánistán měl prodělat řadu změn, které zčásti předesílaly i ústavy v minulosti. Poměry na vesnici se však nikdy nezměnily a povaha afghánské společnosti zůstala nedotčena. Revoluční vláda chtěla situaci neprodleně řešit a ohlásila reformy týkající se především: provedení pozemkové reformy, vyřešení národnostních problémů, zrovnoprávnění žen, budování státního sektoru ekonomiky, odstranění negramotnosti, zavedení povinného a bezplatného školního vzdělání pro všechny děti, zavedení bezplatné zdravotní péče a zrušení povinnosti dávat před svatbou rodině nevěsty peněžní dar.³⁷

Ačkoliv šlo o pokrokové reformy, některé z nich byly v afghánském kulturním prostředí vnímány jako troufalé, jiné byly zase v nerozvinutém afghánském hospodářství v krátkém časovém horizontu neproveditelné. Reformy měly režimu získat podporu obyvatel, ale narážely na hluboce zakořeněné tradice a normy afghánské společnosti. Nerespektovaly historicky danou autonomii v rozhodování o uspořádání vztahů na vesnici a postavení mulláhů a kmenových vůdců, kteří zákonitě stáli v popředí vzdouvajícího se odporu proti modernizačním snahám představitelů státu. Vláda v Kábulu se proto po převratu zaměřila na likvidaci vesnických elit, které se však těšily značnému respektu obyčejných Afghánců a byly schopné využít tradičních hodnot k jejich mobilizaci proti nuceným reformám, které byly vnímány jako hrozba právním afghánským hodnotám. Odcizení obyvatelstva bylo způsobeno i dalšími okolnostmi, s nimiž byly reformy spojené. Zkorumpovaní úředníci viděli

³⁵ GIRARDET, Edward. *Afghanistan: the Soviet war*. New York: St. Martin's Press, 1985, str. 103

³⁶ BRADSHER, op. cit., str. 38

³⁷ MAREK, op. cit., str. 262

ve společenských změnách příležitost pro své obohacení a také některé klany se pokusily získat při pozemkové reformě půdu svých rivalů.³⁸ Násilná realizace reformy a hluboký zásah do života, který přinášely, za krátkou dobu zažehly první ozbrojené revolty a vláda v Kábulu začala pomalu ztrácet kontrolu nad některými oblastmi země. Uvnitř LDSA souběžně s tím začal na povrch opět vyplouvat nezhojený rozkol mezi frakcemi.

Existující politické nestability využil Hafizulláh Amín (spolu s Tarákím nejdůležitější osobnost frakce Chalk), který v průběhu roku 1978 úspěšně soustředil moc v zemi do svých rukou. Následně Amínovi chalkisté pronásledovali a likvidovali domnělou i skutečnou opozici ve straně i mimo ni a obětí čistek se stal i Tarákí, který byl údajně zapleten do pokusu svrhnout Amína.³⁹ Nejvíce v tomto období utrpěli příslušníci umírněné levice v LDSA z řad parčamistů, intelektuálové, rolnické obyvatelstvo některých částí země, duchovenstvo. Popravy duchovních přitom měly obzvláště silný dopad na rozvoj ozbrojeného odporu proti režimu.⁴⁰

Amín musel zakrátko čelit nejen rostoucímu tlaku mudžahedínů, kteří byli organizováni především afghánskou emigrací v Pákistánu, ale také sílící opozici mezi chalkisty. Opakovaně proto žádal Sovětský svaz o intervenci.⁴¹ Sověti ale každou žádost o intervenci odmítli s odůvodněním, že jejich příchod by pobouřil mezinárodní společenství a situace v zemi by se jen dále vyhrotila. Tento převládající názor dokládají archivní záznamy z jednání sovětských stranických špiček: „Soudruzi,... je nám zcela jasné, že Afghánistán v současnosti není připraven vyřešit problémy, kterým čelí, skrze socialismus. Hospodářství je zaostalé, Islám dominuje společnosti a téměř všechno venkovské obyvatelstvo je negramotné... Proto věřím, že revoluci v Afghánistánu můžeme potlačit jenom pomocí našich bajonetů, a to je pro nás zcela nepřipustné.“⁴²

Sověti se nejdříve intenzivně snažili obě frakce usmířit. Když v tomto ohledu neuspěli, pokusili se prostřednictvím svých tajných služeb připravit půdu pro vnitrostranické svržnutí Amínovy kliky a umožnit přechod moci v zemi na umírněnější křídlo LDSA.⁴³ Rychle se zhoršující situace ve druhé polovině roku 1978 a obavy z toho, že se zcela vymkne kontrole, ale přiměla většinu stranického vedení přehodnotit názor a přenos moci na vůdčí

³⁸ GIUSTOZZI, 2008, op. cit.

³⁹ BRADSHER, op. cit., str. 57

⁴⁰ GIUSTOZZI, 2008, op. cit.

⁴¹ BRADSHER, op. cit., str. 76

⁴² *Transcript of CPSU CC Politburo Discussions on Afghanistan regarding deterioration of conditions in Afghanistan and possible responses from the Soviet Union: March 17, 1979.* [online]. Wilson Center: Digital Archive: International History Declassified. [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/113260>

⁴³ BRADSHER, op. cit., str. 77

osobnosti parčamistů provést paralelně s invazí sovětské 40. armády, jejímž úkolem bylo nový režim stabilizovat.⁴⁴

⁴⁴ HALLIDAY, Fred a Zahir TANIN. *The Communist Regime in Afghanistan 1978-1992: Institutions and Conflicts*. Europe-Asia Studies. 1998, roč. 50, č. 8.

2. Teoretický rámec budování státu v Afghánistánu

I zběžný pohled do afghánské historie odhaluje nástrahy, se kterými se nutně setkal každý, kdo se v minulosti pokusil budovat stát a rozšiřovat dosah jeho moci. Snahy modernizovat společnost nebyly tradičně žijícím obyvatelstvem přijímány s lehkým srdcem, a pokud si držitelé moci v Kábulu snažili centralizaci a byrokratizaci země vynutit násilím, velmi často naráželi na ozbrojený odpor. Největší úspěch přitom zaznamenaly zdrženlivé reformní snahy, které nebyly provázeny nucenou realizací.

Navzdory této historické zkušenosti bylo angažmá Sovětského svazu a koalice vedené Spojenými státy charakteristické snahou modernizovat afghánskou společnost. Tato modernizace přitom úzce souvisí s budováním státu (state-building) v tzv. slabých státech (fragile states). V případě Sovětského svazu nebyl state-building deklarovaným cílem intervence a Sověti se na něj zaměřili až v momentě, kdy bylo zřejmé, že sovětská přítomnost v zemi bude podstatně delšího trváním, než se očekávalo. Naproti tomu mezinárodní společenství v popředí se Spojenými státy od počátku své angažovanosti v Afghánistánu podniklo základní kroky pro rekonstrukci státní moci. Nicméně jak dále ukáží, mezinárodní společenství podstatně zintenzivnilo svou snahu o rozvoj afghánského státu, podobně jako Sověti, až z důvodu soustavně se horšící bezpečnostní situace.

Problematika nedostatečně rozvinutých státních struktur v Afghánistánu je nerozlučně spjata s pojmem „slabý stát“, který začal být pro mezinárodní politiku aktuální především v období po konci studené války. Existuje mnoho definic, které se snaží poskytnout nejlepší charakteristiku slabého či padlého státu. Jejich shodným prvkem je zaměření na neochotu či neschopnost státních institucí vykonávat funkce státu v oblasti zajišťování bezpečnosti, reprezentace a veřejných služeb.⁴⁵ Například USAID užívá pojem „slabý stát“ k označení široké škály „slábnoucích“ (failing), „padlých“ (failed) či „sílících států“ (recovering) a rozlišuje mezi slabými státy, které jsou „zranitelné“ (vulnerable), a těmi, které se již ocitly „v krizi“ (in crisis).⁴⁶ Jako zranitelné USAID označuje státy, které nejsou „schopné náležitě zajistit bezpečnost a základní veřejné služby významné části populace a jejichž vláda nemá dostatečnou legitimitu.“⁴⁷ Státy, které se již nacházejí v krizi, USAID definuje jako ty,

⁴⁵ BOEGE, Volker, Anne BROWN, Kevin CLEMENS a Anna NOLAN. On Hybrid Political Orders and Emerging States: State Formation in the Context of 'Fragility' [online]. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management. 2008. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/boege_et_al_handbook.pdf

⁴⁶ Fragile States Strategy [online]. U.S. Agency for International Development. 2005. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PDACA999.pdf

⁴⁷ Agency for International Development, 2005, op. cit..

„jejichž centrální vláda nevykonává efektivní kontrolu na území státu nebo na něm není schopná zajistit poskytování nejzákladnějších veřejných služeb.“⁴⁸ Centrální vláda státu nacházejícího se v krizi je dále „noselem pouze velmi slabé legitimacy, nebo ji zcela postrádá a v zemi hrozí vypuknout nebo již vypukl ozbrojený konflikt.“⁴⁹

Přestože pro akademickou debatu a mezinárodní politiku začal být fenomén slabých a padlých států aktuální v období po konci studené války, lze Afghánistán konce 70. let 20. století dle definice USAID označit za slabý stát nacházející se v krizi. Afghánská centrální vláda, která měla již tradičně pouze omezený vliv na dění v odlehlých oblastech venkova, v období krátce před sovětskou intervencí čelila ozbrojenému povstání s negativními důsledky pro její schopnost kontrolovat dění na významné části území země.

Sovětská politická teorie se konceptem slabého státu nezabývala a nedisponovala propracovanou koncepcí budování státu, která by byla alternativou k jeho současné podobě, v jaké je zastáván vládami zemí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Co-operation and Development, OECD) a významnými mezinárodními donory. Možný teoretický základ Sovětů pro budování státu poskytovala tzv. teorie rozvoje vypracovaná sovětskými ideology v období následujícím po dekolonizaci, během kterého některé nově nezávislé státy projeví zájem vést svůj hospodářský rozvoj po vzoru Sovětského svazu.⁵⁰ Tento nový koncept v komunistické politické teorii připouštěl, aby nekomunistické „pokrokové společenské síly“ vysvobodily postkoloniální ekonomiky od imperialismu. Tyto „demokratické síly“ měly vést společnost, dokud se nevytvoří početná silná dělnická třída, která dovede zemi k socialismu.⁵¹

Popsaný přístup měl v praxi znamenat dlouhodobý proces postupných a umírněných společenských změn, který mohl podle sovětských teoretiků trvat desítky let, a přestože teorie rozvoje kladla velký důraz na hospodářství, předpoklad uvědomělého politického vedení a lineární vývoj společnosti směrem ke společenskému modelu existujícímu v Sovětském svazu v sobě inherentně nesl východiska pro model budování státu „z vnějšku“ a vyjádření přesvědčení o přenositelnosti společenského zřízení mezi společnostmi s rozdílným historickým vývojem a kulturní tradicí.

Tvůrci teorie rozvoje předpokládali schopnost neevropských kultur převzít sovětské politické zřízení, činili tak nicméně za předpokladu relativně dlouhého vývoje. V rozporu

⁴⁸ Agency for International Development, 2005, op. cit..

⁴⁹ Agency for International Development, 2005, op. cit..

⁵⁰ ROBINSON, Paul a Jay DIXON. *Soviet Development Theory and Economic and Technical Assistance to Afghanistan to Afghanistan, 1954 - 1991*. Historian. 2010, roč. 72, č. 3

⁵¹ ROBINSON a DIXON, 2010, op. cit.

s teorií rozvoje nejvyšší sovětské vedení použilo v Afghánistánu poněkud rozdílnou cestu, nebo lépe řečeno zkratku ve vývoji, než kterou předepisovala teorie rozvoje.⁵² Transformace společnosti měla být urychlena exportem sovětských institucí, politického modelu a ideologie.⁵³ Proces přenosu sovětského společenského modelu do Afghánistánu, který charakterizoval sovětské snahy vybudovat afghánský stát, v literatuře dostal označení „sovětizace“ a zahrnoval vybudování silné komunistické strany a přidružených masových organizací.⁵⁴ Tento proces z vnějšku řízeného budování státu lze, slovy Kalinovského, charakterizovat jako snahu „vytvořit úspěšnou vládnoucí stranu, rozšířit vliv strany a vlády do venkovských oblastí po celé zemi a poskytovat materiální pomoc Lidové demokratické straně Afghánistánu za účelem vytvoření základu její legitimacy.“⁵⁵

Současné paradigma budování státu má své kořeny v období dekolonizace, kdy se předpokládalo, že nově vznikající státy povedou svůj rozvoj stejnou cestou jako jejich evropští předchůdci. V polovině 90. let byla myšlenka přenosu západních forem státu – v literatuře označovaných jako tzv. státy Weberova typu (Weberian states) – znovu oživena v souvislosti s diskusí na téma globálního vládnutí v kontextu globalizace a oslabování hranic mezi státy.⁵⁶ V roce 1992 byla ustavena Komise pro globální vládnutí, která vyústila v otevřenou diskusi na téma státní suverenity, a navázala na ni Mezinárodní komise o intervenci a státní suverenitě, která v roce 2001 představila nový přístup pod heslem „zodpovědnost chránit“. Komise se zabývala otázkou, „kdy může být státní suverenita, základní pilíř mezinárodní práva, narušena za účelem ochrany obyvatel proti nejhorším porušením humanitárního a mezinárodního práva, jakými jsou genocida, etnické čistky či zločiny proti lidskosti.“⁵⁷ Jedním z doporučení uvedeného konceptu je, že v oblastech,

⁵² MINKOV a SMOLYNEC. 3-D Soviet Style: *Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

⁵³ MINKOV a SMOLYNEC. 3-D Soviet Style: *Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

⁵⁴ ROY, Olivier. *The Sovietization of Afghanistan*. In: HAUNER, Milan a Robert L. CANFIELD. *Afghanistan and the Soviet Union: Collision and Transformation*. San Francisco: Westview Press, 1989, str. 48

⁵⁵ KALINOVSKY, Artemy. *The Blind Leading the Blind: Soviet Advisors, Counter-Insurgency and Nation-Building in Afghanistan* [online]. Working Paper No 60, Cold War International History Project. 2010. [cit. 2013-11-13]. Dostupné z: http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/WP60_Web_Final.pdf

⁵⁶ STARC, Katja. *Limits of internationalized state-building: The stabilization of post- 2001 Afghanistan* [online]. DPU Working Paper No. 158. Development Planning Unit. 2013. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.bartlett.ucl.ac.uk/dpu/publications/dpu/latest/publications/dpu-working-papers/WP158.pdf>

⁵⁷ *Odpovědnost chránit* [online]. MInisterstvo zahraničních věcí České republiky. 2010. vyd. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/osn_tematicky/index_3.html

ve kterých stát buď není ochotný, nebo schopný zajistit bezpečnost svých občanů, by měla být ustavena globální vláda a, slovy L. M. Edwardse, „prakticky vyzývá k vnější intervenci“.⁵⁸

Slabé a padlé státy splňují předpoklady pro realizaci principů globálního vládnutí. Po událostech z 11. září roku 2001 se dostaly do centra pozornosti a byly představeny jako hrozba mezinárodní bezpečnosti a především rozvinutému západnímu světu, neboť pro svou povahu jsou slabé státy ideální základnou pro organizaci a přípravu mezinárodních teroristických útoků. V kontextu války proti terorismu se pro Spojené státy stal prioritou state-building, v němž je obecně spatřováno řešení problému slabých států. State-building lze v této souvislosti definovat jako „udržitelné posilování státních struktur ve spojení se zvyšováním schopnosti státních aktérů v oblasti kontroly, regulace a implementace v hlavních sférách státnosti, jmenovitě vnitřní bezpečnosti, základních veřejných služeb, vlády zákona a legitimacy vlády.“⁵⁹

Budování státu vycházející z bezpečnostních zájmů rozvinutých zemí je charakteristické zaměřením na jeho bezpečnostní dimenzi, která spočívá v budování bezpečnostních struktur (policie, armáda, ochrana státních hranic). Rozvojová agenda zčásti spadá pod uvedené bezpečnostní struktury a má napomoci zvýšení jejich legitimacy.⁶⁰ State-building je zároveň úzce spojený s demokratizační agendou, která stojí na myšlence „liberálního míru“, podle jejíchž zastánců demokratické systémy „poskytují nejvhodnější mechanismy smíření a jsou nejlepšími garanty míru.“⁶¹ Základním předpokladem soudobého state-buildingu tedy je, že státy budované podle západního vzoru jsou nejlepším modelem pro politickou stabilitu, mírovou existenci a ekonomický růst. Tato logika se následně stává základem pro export západního institucionálního modelu.

Statistiky nicméně dokládají, že většina pokusů o budování státu vnějšími aktéry zatím nebyla úspěšná.⁶² Vysvětlení těchto dosavadních neúspěchů lze hledat ve srovnání poměrně dlouhé historie formování moderního státu na straně jedné a na straně druhé velmi rychlého procesu přenosu západních institucí spojovaných s tímto moderním státem do tradičního či polotradičního prostředí slabých států. Budovaný stát totiž nemá kořeny ve společnosti, která ho má přijmout. Zároveň „přenos západních forem státních institucí není doprovázen

⁵⁸ EDWARDS, Lucy Morgan. State-building in Afghanistan: a Case Showing the Limits? [online]. International Review of the Red Cross 2010, roč. 92 [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2010/irrc-880-morgan-edwards.pdf>

⁵⁹ BOEGE, BROWN, CLEMENS a NOLAN, 2008, op. cit.

⁶⁰ EDWARDS, 2010, op. cit.

⁶¹ STARC, 2013, op. cit.

⁶² LISTER, Sarah. *Understanding State-Building and Local Government in Afghanistan* [online]. Crisis States Working Papers Series No. 2. 2007. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/crisisStates/download/wp/wpSeries2/wp142.pdf>

stejně rychlým rozvojem ekonomických, politických, společenských a kulturních struktur, které by poskytovaly základ a rámec pro efektivně fungující politický řád v průběhu vývoje státu v evropské historii.⁶³ Podobně je tomu s vývojem efektivních veřejných služeb a rozvojem občanského cítění u obyvatelstva, které má ve společnostech západního typu relativně jasně definovaná očekávání toho, co mu stát může poskytnout, a podobně vyvinuté představy o své roli v politickém životě země. Naopak v tradičních a polotradičních společnostech lidé nepociťují „občanskou identitu“ a idea státu pro ně nemá velký význam. Lidé jsou státu relativně vzdáleni, a proto od státních institucí mnoho neočekávají a zároveň nejsou ochotní plnit vůči nim povinnosti.⁶⁴

Absence státních institucí v tradičních společnostech však neznamená absenci institucí jako takových. Místo silného státu na mnoha místech existují instituce jako je zvykové právo, tradiční společenské struktury a hierarchie, které určují každodenní život velké části obyvatelstva.⁶⁵ Zavedení západního typu státu v těchto společnostech tak nutně naráží na místní společenské struktury a vytváří tzv. hybridní stát (hybrid state), pro který není charakteristická odosobněnost vztahů a norem charakteristická pro stát Weberova typu. Cizorodé instituce se v tradičních a polotradičních společnostech naopak stávají předmětem mocenského boje mezi různými skupinami a jejich vůdci, které je pak využívají k vlastnímu prospěchu a rozvoji rozsáhlých klientelistických sítí, které jsou následně velkou překážkou realizace cílů interventů.⁶⁶

Vymezení sovětského a západního pojetí budování státu odhaluje zásadní ideologické rozdíly v přístupu. Sověti se snažili budovat stát se socialistickou orientací, vládou jedné strany a odpovídajícími ekonomickými strukturami, zatímco koalice vedená Spojenými státy od počátku usiluje o vybudování afghánského státu na liberálně demokratických základech. Jak ukazují následující kapitoly, oběma přístupům je společný předpoklad fungujícího silného, moderního státu s centralizovanou mocí, který však v Afghánistánu nemá tradici. Mým tvrzením je, že v případě obou intervencí lze proces budování afghánského státu charakterizovat jako pokus prosadit centralizovaný byrokratický model státu, jehož instituce ve stávající podobě nejsou kompatibilní s existujícími tradičními institucemi. State-building

⁶³ BOEGE, BROWN, CLEMENS a NOLAN, 2008, op. cit.

⁶⁴ BOEGE, BROWN, CLEMENS a NOLAN, 2008, op. cit.

⁶⁵ BOOGAARD, Vanessa Van den. *Building Afghan Civil Society "from the Outside": The Role of Global Civil Society Actors and the Impacts on Perceived Local Legitimacy* [online]. International Affairs Review. 2011, roč. 20, č. 2 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.iaar-gwu.org/sites/default/files/articlepdfs/Building%20Afghan%20Civil%20Society%20-%20van%20den%20Boogaard.pdf>

⁶⁶ BOEGE, BROWN, CLEMENS a NOLAN, 2008, op. cit.

založený na exogenních principech tak nutně naráží na silný odpor, který vyvolávají existující a pevně zakotvené neformální instituce a normy, které z pohledu intervenanta nenesou dostatečnou legitimitu.

Na rozdíl od koaliční intervence v Afghánistánu v roce 2001 lze o sovětské intervenci tvrdit, že sama o sobě stála v příkrém rozporu s následnou snahou vybudovat stabilní afghánský stát, neboť velmi významně přispěla k překotnému rozvoji ozbrojeného protirežimního odporu.⁶⁷ Navzdory této a mnohým dalším odlišnostem mají válečná snažení obou interventů podobně nechvalné výsledky a jejich srovnání z pohledu state-buildingu proto může mít akademický i praktický přínos.

⁶⁷ GIUSTOZZI, 2008, op. cit.

3. Selhání sovětských snah o budování afghánského státu

Sověti si ještě před invazí do Afghánistánu uvědomovali značný nedostatek legitimacy režimu a již za vlády Tarákího a Amína nejvyšší sovětské představitelé a také jimi vyslaní poradci působící na půdě afghánských vládních institucí dávali četná doporučení, jak se s tímto problémem vypořádat. Tato doporučení se na první pohled jevila jako zcela věcná – vyzývala k celkovému umírnění (zastavení represivních opatření), útlumu reformních snah, omezení komunistické a protináboženské rétoriky – Tarákí i Amín však tyto rady převážně ignorovali a při prosazování radikálních reforem pokračovali v likvidaci nepřátel režimu.⁶⁸ Když Sověti vyhodnotili situaci jako neudržitelnou s obavami, že nestabilita v zemi ohrozí bezpečnostní zájmy SSSR, vyslané sovětské speciální jednotky svrhly Amínův režim a do čela nové vlády byl instalován Babrak Karmal. Souběžně s tím desítky tisíc vojáků sovětské 40. armády postupně obsadily zemi.⁶⁹

Sovětské vedení nejprve očekávalo, že se 40. armáda do bojů s nepřítelem nijak významně nezapojí a její přítomnost bude sloužit pouze k vojenskému zajištění nejdůležitějších měst, komunikací a strategických pozic, zvedne morálku afghánské armády v boji proti povstalcům a napomůže zklidnění situace.⁷⁰ Sovětské velitelé byli také optimističtí a přepokládali, že do letních Olympijských her v roce 1980 bude operace v Afghánistánu dokončena.⁷¹ Realita se však vyvinula opačným směrem – příchod sovětských vojsk způsobil značné posílení odboje, ke kterému se připojovaly tisíce nových bojovníků.⁷²

Chybná východiska sovětského vedení měla za následek naprostou nepřipravenost 40. armády zvládnout boj proti vysoce motivovaným partyzánům protirežimního odboje, protože sovětská vojenská doktrína rozvíjela strategii války jaderné nebo rozsáhlé konvenční války na evropském bojišti.⁷³ Sověti tak bezprostředně po příchodu do Afghánistánu postrádali komplexní protipovstaleckou strategii, která by promyšleně kloubila vojenské

⁶⁸ *Transcript of CPSU CC Politburo Session on Afghanistan, March 17, 1979* [online]. Wilson Center Digital Archive: International History Declassified. [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/113266>

⁶⁹ GIBBS, David N. *Reassessing Soviet Motives for Invading Afghanistan: A Declassified History*. Critical Asian Studies. 2006, roč. 38, č. 2.

⁷⁰ KALINOVSKY, 2010, op. cit.

⁷¹ MINKOV, Anton a Gregory SMOLYNEC. *3-D Soviet Style: Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*. DRDC Centre for Operational Research & Analysis. 2007

⁷² Odboj proti režimu a sovětskému vojsku byl veden dvěma silami, a sice místními uskupeními a zahraničními skupinami v literatuře též nazývanými „sedm skupin“ nebo také „opoziční skupiny“. Oblastní skupiny vznikaly z místních organizací vázaných na konkrétní region a byly to skupiny, které skutečně válčily. Opoziční skupiny byly vedeny islamistickými či tradičně islámskými předáky a jejich základnou byl po celou dobu trvání konfliktu Pákistán. Mezi místními a opozičními skupinami se od počátku vyvinuly různě silné vazby, protože právě přes skupiny v Pákistánu byla zprostředkována zahraniční pomoc pro afghánský odboj.

⁷³ MALEY, William. *The Afghanistan wars*. New York: Palgrave, 2002, str. 42

a nevojenské aspekty boje s nepřítelem a vytvořila by předpoklady pro úspěšný state-building.⁷⁴ Přestože je často zdůrazňován válečný aspekt sovětské přítomnosti v Afghánistánu, horšící se situace v zemi donutila Sovětský svaz rozvinout široce pojaté iniciativy, které ve svém celku směřovaly právě k budování afghánského státu pod silnou centrální vládou.

Přes obecný optimismus si již na počátku sovětské okupace řada vládních i vojenských činitelů uvědomovala, že vyhrát proti mudžahedínům nebude možné pouze za použití vojenské síly.⁷⁵ Doufali proto, že zlepšení vlády a hospodářské situace pomůže získat režimu v Kábulu legitimitu, a do Afghánistánu následně začaly proudit tisíce civilních poradců, kteří na všech úrovních státní správy asistovali při ekonomickém, sociálním a politickém rozvoji v rámci tzv. bratrské pomoci Afghánské demokratické republiky.⁷⁶ V textu, který následuje, se proto zaměřím na aktivity, které Sověti ve jmenovaných oblastech podnikali.

3.1 Rozvoj politických institucí afghánského státu

Komunistická strana Sovětského svazu uznala Lidovou demokratickou stranu Afghánistánu za marxistickou teprve krátce po dubnovém převratu v roce 1978.⁷⁷ Souviselo to mimo jiné s tím, že sovětské vedení vnímalo úroveň společenského rozvoje Afghánistánu jako velmi nízkou a pro odlišení od socialistických zemí východního bloku byl Afghánistán klasifikován jako „socialisticky orientovaná země“.⁷⁸ Sama Afghánská lidová demokratická strana byla od svého založení v roce 1965 velmi opatrná a veřejně se za komunistickou neprohlašovala.⁷⁹ Po příchodu Karmala k moci se v této politice pokračovalo, a když se například v roce 1981 novináři dotázali ministra zahraniční Dósta Muhammada Chána, zda je afghánská vláda socialistická nebo komunistická, odpověděl: „Není ani jedno. Je to jednoduše národní demokratická vláda, která se snaží realizovat principy národní demokratické revoluce.“⁸⁰ Toto pojetí bylo plně v souladu se sovětským ideologickým

⁷⁴ DOOHOVSKOY, Andrei A. *Soviet Counterinsurgency in the Soviet Afghan War Revisited: Analyzing the Effective Aspects of the Counterinsurgency Effort*. [online]. Harvard University Cambridge, Massachusetts. 2009. [cit. 2013-10-09]. Dostupné z: <http://boekje-pienter.eu/images/coin-soviet-afghanwar.pdf>

⁷⁵ DOOHOVSKOY, op. cit.

⁷⁶ KALINOVSKY, 2010, op. cit.

⁷⁷ RUBIN, Barnett R. *Redistribution and the State in Afghanistan: The Red Revolution Turns Green*. In: WEINER, Myron a Ali BANUAZIZI. *The Politics of Social Transformation in Afghanistan, Iran, and Pakistan*. New York: Syracuse University Press, 1994, str. 221

⁷⁸ NYROP, Richard F. a Donald M. SEEKINS. *Afghanistan: a country study*. Washington, D.C.: the American University, 1986. str. 235

⁷⁹ AMSTUTZ, J. Bruce. *Afghanistan: The First Five Years of Soviet Occupation*. Washington, D.C.: National Defence University, 1986, str. 63

⁸⁰ AMSTUTZ, op. cit., str. 63

konstruktem v rámci teorie rozvoje, který přiřkl nekomunistickým „pokrokovým společenským silám“ hlavní roli ve společenském rozvoji směrem k socialismu.

Proces přenosu sovětského společenského modelu do Afghánistánu, který charakterizoval úsilí vybudovat afghánský stát, v literatuře dostal označení „sovětizace“ a zahrnoval mimo jiné vybudování silné vládnoucí strany a přidružených masových organizací.⁸¹ Straně podléhala kontrola všech státních institucí a úkolem afghánských bezpečnostních sil společně se Sovětskou armádou bylo rozšiřovat její vliv do venkovských oblastí, kde měly být zřízeny místní stranické organizace. V tomto společenském zřízení se moc strany z velké části překrývala s mocí státní a strana tak prakticky reprezentovala stát.⁸²

Struktura Lidové demokratické strany Afghánistánu kopírovala model Komunistické strany Sovětského svazu. Výkonná moc byla v rukou ústředního výboru a politbyra, v jehož čele stál generální tajemník. Členové těchto orgánů měli být voleni stranickým sjezdem, který také nominoval vedoucí činitele ve straně na provinční a okresní úrovni. Toto uspořádání napodobovala také struktura státních orgánů, která sestávala z kabinetu vlády, Revoluční rady a prezidia, vedeného prezidentem. Nejvyšší straniční činitelé zpravidla zastávali odpovídající funkce ve státě, na jehož vrcholu stál generální tajemník LDSA v roli prezidenta. Na regionální úrovni byli ve vedení guvernéri a okresní komisaři, kteří byli také členy strany.⁸³

Režim se v průběhu celé své existence pokoušel upevnit svou moc skrze posílení členské základny strany. V období převratu v roce 1978 měla LDSA kolem 18 000 členů.⁸⁴ Vnitrostranické čistky za represivní vlády Tarákího a Amína způsobily, že již tak nízký počet rapidně klesl na pouhých 2 000 až 3 000 členů.⁸⁵ Po nástupu Karmala byl tento klesající trend zvrácen a členská základna se relativně rychle rozšiřovala. V roce 1980 dosáhl počet členů 40 000, dále stoupl na 90 000 ke konci roku 1983 a v roce 1987 činil již 185 000.⁸⁶ Členská základna ale byla z velké části navyšována uměle např. zahrnutím všech důstojníků v bezpečnostních složkách státu nebo poskytováním materiálních výhod a zaměstnání novým členům.⁸⁷ Uvedená politika měla za následek, že podstatná část členů vstoupila do strany

⁸¹ ROY, Olivier. *The Sovietization of Afghanistan*. In: HAUNER, Milan a Robert L. CANFIELD. *Afghanistan and the Soviet Union: Collision and Transformation*. San Francisco: Westview Press, 1989, str. 48

⁸² MINKOV a SMOLYNEC. 3-D Soviet Style: *Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

⁸³ MINKOV a SMOLYNEC. 3-D Soviet Style: *Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

⁸⁴ GIUSTOZZI, 2008, op. cit.

⁸⁵ KIPPING, Martin. *Two Interventions: Comparing Soviet and US-led State-building in Afghanistan* [online]. Afghanistan Analyst Network [online]. 2010. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: http://www.afghanistan-analysts.org/wp-content/uploads/downloads/2012/10/AAN_Two_Interventions_exec.pdf

⁸⁶ HALLIDAY a TANIN, op. cit.

⁸⁷ HALLIDAY a TANIN, op. cit.

pro svůj osobní prospěch a nikoliv z ideologických důvodů. Loajalita těchto členů a jejich význam pro zvýšení legitimacy režimu byly proto pochybné a s tím souvisely praktické problémy ve fungování strany, na které vysoce postavení funkcionáři často upozorňovali. Slovy Barbarka Karmala byl život ve straně plný „nezodpovědnosti, rozštěpenosti, loajality ke kmenům, korupce a regionalismu.“⁸⁸

Rozštěpenost strany do dvou hlavních frakcí byla hlavní charakteristikou LDSA, kterou se navzdory sovětskému tlaku nepodařilo po celou dobu trvání její vlády zmírnit. Příslušníci jednotlivých frakcí bojovali o převahu na různých úrovních ve straně a v přidružených organizacích a v poslední řadě také v armádě a tajných službách. Pro budování afghánského státu měla tato nejednotnost dalekosáhlé důsledky, protože byla překážkou náležité realizace všech politik.⁸⁹

Rozdělenost strany, velmi omezený počet schopných státních úředníků a výsledná nedůvěra Sovětů, že Afghánci dokáží budovat stát bez cizí pomoci, pravděpodobně vysvětluje vysoký počet civilních sovětských poradců, jejichž počet byl v polovině 80. let odhadován na 6 000 až 8 000.⁹⁰ Tato „malá civilní armáda“ asistovala na všech úrovních vlády a její význam pro afghánský state-building byl stejně velký, jako význam stotisícového vojska pro boj s povstalci. Role sovětských poradců však postupně změnila svůj charakter. Místo toho, aby pouze asistovali při řízení chodu státních institucí, začali plnit úkoly náležící afghánským protějškům.⁹¹ Dlouhodobě se přesto neefektivitu fungování státní správy nedařilo zmírnit, protože její činnost byla i přes intenzivní aktivitu sovětských poradců narušována bojem o dominantní postavení uvnitř jednotlivých státních organizačních celků i mezi nimi.⁹²

Slabost LDSA měla být vyvážena zřízením masových organizací s různou mírou deklarovaného i skutečného propojení se stranou. Oliver Roy rozlišuje dva druhy těchto organizací. První typ sloužil k sovětizaci společnosti a hlavní roli zde hrála Organizace demokratické mládeže Afghánistánu. Druhým typem byla Národní vlastenecká fronta, která měla plnit důležitou roli v kooptování vůdčích osobností afghánských kmenů a byla nástrojem tzv. pacifikace, o které bude detailněji pojednáno později v souvislosti s kmenovou politikou.⁹³

Od začátku sovětské okupace byly snahy o budování státu relativně úspěšné v těch oblastech, které byly zajištěné sovětskými a afghánskými ozbrojenými silami. Není proto

⁸⁸ ROY, op. cit., str.50

⁸⁹ MINKOV a SMOLYNEC. *3-D Soviet Style: Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

⁹⁰ BRADSHER, op. cit., str. 122

⁹¹ KALINOVSKY, 2010, op. cit. (str. 16-17)

⁹² KALINOVSKY, 2010, op. cit. (str. 16-17)

⁹³ ROY, op. cit., str. 51

překvapením, že sociální základna režimu se soustředila především do měst, kde byla také největší koncentrace bezpečnostních sil. Jedním ze sovětských měřítek pro pokrok v budování afghánského státu tak bylo proniknutí režimních struktur na afghánský venkov a nelze než konstatovat, že v tomto směru Sověti zaznamenali velmi malé úspěchy. V roce 1985 Karmal sice prohlásil, že „stranické organizace byly vytvořeny a jsou aktivní ve všech provinciích, městech, okresech a ve většině vesnic,“ avšak ze svého tvrzení později ustoupil a přiznal, že vliv sítě stranických organizací na vesnici je „malý“.⁹⁴ Přítomnost strany mimo města závisela na schopnosti vlády udržet kontrolu nad venkovskými oblastmi, přičemž odhady míry této kontroly se liší. Giustozzi například uvádí, že od začátku sovětské okupace do roku 1986 Sovětská armáda a potažmo režim v Kábulu stabilně kontroloval kolem 20 % venkova.⁹⁵

Po selhání všech dosavadních politik se až v roce 1986 Sovětský svaz rozhodl změnit strategii a přiměl afghánskou vládu zahájit Program národního usmíření, který přinášel intenzivní snahu jednat s kmenovými vůdci a veliteli mudžahedínů o spolupráci. Tento přístup se brzy ukázal jako relativně úspěšný a odhaduje se, že dva roky po jeho zahájení režim téměř zdvojnásobil rozsah území, které kontroloval.⁹⁶ Nicméně než tento obrat v politice nastal, snažil se Sovětský svaz společně s afghánskou vládou najít cestu, jak přimět afghánský venkov akceptovat silnou centrální vládu v Kábulu.

3.2 Pokus využít tradiční afghánské hodnoty a instituce

Sověti zpočátku doufali, že Afghánci budou nové vedení LDSA v čele s Babrakem Karmalem vnímat jako svého zachránce od předchozího režimu a LDSA postupně vyplní prostor po zdecimované venkovské aristokracii.⁹⁷ Představení režimu pod vedením LDSA v „nových šatech“ přesto nemělo velkou šanci na úspěch, protože Amín i Tarákí byli veřejně spojování se Sovětským svazem – pro Afghánce státem bezvěrců a tedy lidí, o kterých panovaly ty nejčernější představy.⁹⁸

Sovětské vedení si tak brzy po začátku války v Afghánistánu uvědomilo, že pro posílení vlády LDSA ve venkovských oblastech, bude nutné do jisté míry spolupracovat s tradičními

⁹⁴ BRADSHER, op. cit., str. 128

⁹⁵ GIUSTOZZI, Antonio. *War, Politics and Society in Afghanistan, 1978 - 1992*. London: C. Hurst & Co. (Publisher) Ltd., 2000. str. 193-194

⁹⁶ GIUSTOZZI, 2000, op. cit., str. 193-194

⁹⁷ MALEY, Willian. *Political legitimation in Contemporary Afghanistan*. Asian Survey. 1987, roč. 27, č. 6.

⁹⁸ *The Soviet Experience in Afghanistan: Russian Documents and Memoirs* [online]. The National Security Archive. 2001. [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB57/soviet.html>

institucemi. Již v lednu 1980 Komise pro Afghánistán předložila politbyru v Moskvě akční plán, který pojednával o důležitosti získání vlivu v tradiční kmenové džirze a mezi příslušníky duchovenstva. Sovětští poradci v duchu akčního plánu afghánské vedení soustavně nabádali, aby dosažení těchto cílů věnovalo velkou pozornost.⁹⁹ Síla ozbrojeného odporu ale nedovolovala udržet si vliv ve venkovských oblastech dostatečně dlouho pro dosažení jakýchkoliv dlouhodobých výsledků a nejednotnost mezi frakcemi ve straně zároveň způsobovala neefektivitu, protichůdné kroky a špatnou koordinaci aktivit při navazování spolupráce s tradičními afghánskými strukturami moci.¹⁰⁰

Aby se více přiblížila „srdcím Afghánců“ Karmalova vláda již brzy po svém nástupu učinila určité kroky v duchu uvedených sovětských doporučení. V roce 1980 Revoluční rada vyhlásila provizorní ústavu, která Islámu přiznala jeho tradiční úlohu v afghánské společnosti. Článek 5 ústavy deklaroval: „Respekt k Islámu a dodržování jeho tradic jakožto svatého náboženství bude v Demokratické republice Afghánistán zaručeno stejně jako svoboda muslimů při vykonávání obřadů.“ Tato ústava se nezmiňovala o marxismu, oproti svým předchozím verzím ale zároveň neuznávala Islám za státní náboženství. Tuto pozici mu opět navrátila až ústava z roku 1987.¹⁰¹ Afghánští představitelé se dále snažili zvýšit popularitu režimu zahajováním svých proslovů citáty z Koránu, stavbou mešit a zřízením Ministerstva pro náboženské záležitosti.¹⁰² Paralelně s tímto úsilím existovala snaha učinit duchovenstvo závislejším na státu a usměrňovat roli Islámu pro účely politik LDSA. Tohoto cíle mělo být dosaženo nařízením, které ukládalo, že dary přinášené do Mešit věřícími mají být odevzdávány jmenovanému ministerstvu a dále zřízením Vysoké rady Ulemá a duchovenstva, od jehož členů se očekávala spolupráce s režimem a šíření informací o programu LDSA mezi lid.¹⁰³

Popsaná taktika s cílem kooptovat muslimské duchovenstvo a ukázat se v pozitivním světle pro afghánské věřící neměla naději na úspěch z několika důvodů:

- 1) Sovětský svaz a potažmo jeho klientský režim v Kábulu byly pro obyčejného Afghánce nerozlučně spjaty s ateizmem.

⁹⁹ KALINOVSKY, 2010, op. cit.

¹⁰⁰ KALINOVSKY, 2010, op. cit.

¹⁰¹ EHLER, R. L., E. ESPINOSA, J. FARRINGTON, G. LEDEEN a D. LEWIS. *An Introduction to the Constitutional Law of Afghanistan*. [online]. [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: http://alep.stanford.edu/wp-content/uploads/2011/02/ALEP_An-Introduction-to-the-Constitutional-Law-of-Afghanistan.pdf

¹⁰² *Afghanistan: Lessons of the Soviet War (U//FOUO)*. [online]. 2009 [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: <http://publicintelligence.net/ufouo-cia-report-lessons-of-the-soviet-war-in-afghanistan/>

¹⁰³ *The Sovietisation of Afghanistan*. Arcree: Archive research & document copying [online]. 1986. vyd. [cit. 2013-10-22]. Dostupné z: <http://arcree.com/archive/oss/96-sovafig>

- 2) Proislámská rétorika narážela na velmi živé vzpomínky na represe proti duchovenstvu před sovětskou intervencí. Vstřícné kroky vůči Islámu navíc i nadále doprovázelo občasné zatýkání duchovních, kteří vyjádřili kritiku režimu.¹⁰⁴
- 3) Sovětští vojáci a poradci neměli většinou ani základní znalosti o afghánské kultuře a tradicích, a v důsledku toho jejich mnohdy neobežřetné jednání Afghánci vnímali jako pohrdlivé k Islámu. V horších případech docházelo i k úmyslným projevům neúcty k místním zvyklostem, jako příklad může sloužit incident ve městě Chóst, při kterém sovětský poradce nechal zavřít místní mešitu a z jejích tlapačů nechal zaznívat nahrávky s marxistickými texty.¹⁰⁵
- 4) Nejdůležitější příčinu neúspěchu legitimizace režimu skrze Islám je nutné spatřovat v roli, kterou hrál Islám od samého počátku povstání proti vládě afghánských komunistů. Mudžahedíni od začátku vystupovali jako obránci Islámských hodnot a kvůli tomu se režimu nemohlo podařit na této frontě jakkoliv uspět.¹⁰⁶

V návaznosti na akční plán Komise pro Afghánistán někteří členové sovětského vedení doporučovali: „... vytvořit příležitosti pro představitele kmenů a národnostních menšin, aby se mohli svobodně účastnit zasedání džirgy a místních rad.“¹⁰⁷ V nejvyšším stranickém vedení SSSR dále zazněly návrhy na „navázání kontaktu a vedení jednání s vůdci nejvzdorovitějších kmenů v Afghánské demokratické republice za účelem co nejrychlejšího vyjednání podmínek, za kterých ustanou v protivládním boji“.¹⁰⁸ Podobně vyznívalo memorandum sovětského velvyslanectví v Kábulu z března 1980 směřované ÚV KSSS, které obsahovalo doporučení pro politiku vůči paštunským kmenům. Podle sovětského velvyslanectví bylo klíčové zaměřit se na stabilizaci v paštunských oblastech s využitím tradičních kmenových institucí. Pro dosažení úspěchu v této oblasti memorandum vyzývalo k bezodkladnému přerušení bombardování oblastí obývaných Paštuny a informování obyvatelstva o změně vládní politiky.¹⁰⁹ Vedoucí činitelé Afghánské demokratické republiky měli vyjádřit hluboký respekt a úctu ke kmenovým tradicím a uznat zvláštní status kmenů. Dále měla být zakázána vojenská činnost ve kmenových oblastech a dřívější bombardování

¹⁰⁴ The Sovietisation of Afghanistan. *Arcre: Archive research & document copying* [online]. 1986. [cit. 2013-10-22].

Dostupné z: <http://arcre.com/archive/oss/96-sovafg>

¹⁰⁵ KALINOVSKY, 2010, op. cit.

¹⁰⁶ MALEY, 1987, op. cit.

¹⁰⁷ MATTHEWS, Matt M. “We Have Not Learned How to Wage War There”: *The Soviet Approach in Afghanistan 1979–1989* [online]. Occasional Paper 36, Combat Studies Institute Press, US Army Combined Arms Center Fort Leavenworth, Kansas. 2011 [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://usacac.army.mil/cac2/cgsc/carl/download/csipubs/MatthewsOP36.pdf>,

¹⁰⁸ MATTHEWS, op. cit.

¹⁰⁹ *Afghanistan: Lessons of the Soviet War*, op. cit

a vojenské operace měly být veřejně odsouzeny. Memorandum navrhovalo zahájit „politiku důvěry, míru a spolupráce“ směřovanou na paštunské kmenové vůdce a duchovní, která měla být spojena s podporou ekonomického, sociálního a kulturního rozvoje kmenových oblastí.¹¹⁰

Karmalova vláda tato doporučení formálně přijala a Ústřední výbor LDSA v dubnu 1980 vyzdvihl důležitost „tradiční politiky míru a spolupráce afghánského státu s pohraničními kmeny“. ¹¹¹ Tato formální vyjádření ale měla pouze symbolický význam. Úspěšné realizaci těchto politik totiž bránila řada faktorů. Jako nejvýznamnější z nich lze jmenovat nejednotnost LDSA, nekoordinovanost mezi vojenskými a nevojenskými prvky protipovstalecké strategie a nedostatečný pokrok při odvádění LDSA od jejích radikálních marxistických programů rozvoje společnosti.¹¹² Navzdory sovětským doporučením afghánské vedení nebylo dlouho ochotné jednat s kmeny o kompromisu. Podobně se sovětské armádní velení zdráhalo podřídit své vojenské operace širší koncepci budování afghánského státu, o kterou usilovali sovětsští civilní poradci.¹¹³

Určitých omezených úspěchů začalo být dosahováno až poté, co si vojenské velení a vůdčí osobnosti LDSA uvědomily, že stability v zemi nelze docílit pouze vojenským potlačením odboje. Na zasedání ústředního výboru LDSA byla v prosinci 1981 ohlášena nová politika vůči kmenům, která v západní literatuře dostala označení „pacifikace“. ¹¹⁴ Ve své podstatě se jednalo o první ucelenou strategii, která uznávala specifickou afghánskou kulturu a potřebu nového přístupu státní moci k afghánské společnosti. Instituce džirgy byla v celé zemi (dokonce i mimo kmenové oblasti) uznána za místní radu zodpovědnou za správu hospodářských, politických a společenských záležitostí.¹¹⁵ Místní džirgy měly být zastřešeny pod nově založenou Národní vlasteneckou frontou. Podle sovětských představ měla mít tato masová organizace co největší míru nezávislosti na LDSA, aby se do ní zapojily i ty vrstvy obyvatelstva, které nesdílely ideologii režimu. Vedení LDSA však nebylo ochotné dělit se o moc, a organizaci proto hned v jejích počátcích ovládly známé osobnosti ze strany. Hlavní cíl organizace, tedy kooptovat představitele paštunských kmenů, se tak v prvních letech jejího působení zcela minul účinkem.¹¹⁶ Národní vlastenecká fronta měla právo volit kandidáty pro volby do místních džirg a obyvatelstvo si z nich následně mělo vybírat své

¹¹⁰ *Afghanistan: Lessons of the Soviet War*, op. cit.

¹¹¹ GIUSTOZZI, 2000, op. cit., str. 130

¹¹² DOHOVSKOY, op. cit.

¹¹³ MATTHEWS, op. cit.

¹¹⁴ GIUSTOZZI, 2000, op. cit. 137

¹¹⁵ EHLER, R. L., E. ESPINOSA, J. FARRINGTON, G. LEDEEN a D. LEWIS. *An Introduction to the Constitutional Law of Afghanistan*. [online]. [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: http://alep.stanford.edu/wp-content/uploads/2011/02/ALEP_An-Introduction-to-the-Constitutional-Law-of-Afghanistan.pdf

¹¹⁶ KALINOVSKY, 2010, op. cit.

představitele. Tato forma hybridní místní správy však tradiční afghánskou instituci transformovala v pouhou spojku s centrální vládou v Kábulu, a očekávalo se, že zajistí soulad s politikou strany a realizaci reforem.¹¹⁷

Režim také nabídl vybraným kmenům zastavení vojenských operací a omezení všech aktivit státu v jejich oblastech. Výměnou za to požadoval, aby se místní obyvatelstvo neúčastnilo protivládních aktivit, přestalo poskytovat podporu povstalcům, nedávalo svolení k jejich pohybu ve svém teritoriu a naopak umožnilo bezpečný průjezd vládních konvojů.¹¹⁸ Slabinou této strategie bylo, že spoléhala pouze na základní instinkty obyvatelstva (zajištění přežití), a nevytvářela žádné normativní vazby se státem, na které by se mohla zakládat dlouhodobá a životaschopná legitimita státu.¹¹⁹ Pro její posílení tak byla kmenům nabízena materiální pomoc ve formě spotřebního zboží, budování škol a mešit a příslibu nevměšování do místních tradic.¹²⁰

Přes všechny obtíže spojené s novou politikou vynakládalo Ministerstvo pro kmenové záležitosti a pohraničí značené úsilí, aby oslovilo co nejvíce kmenových vůdců. V roce 1983 tak mohl ministr pro kmenové záležitosti Sulajmán Lájik tvrdit, že režim na svou stranu přivedl asi pět tisíc představitelů kmenů, podle vládních dokumentů ale bylo možné spoléhat se na pouze na zlomek z nich.¹²¹ Se snahou „koupit si podporu kmenů“ bylo v praxi navíc spojeno několik problémů. Takto získaná loajalita byla velmi pochybná a náchylná ke změnám pokud spojenectví s mudžáhidy skýtalo větší výhody. Přisun materiální pomoci byl navíc velmi nestabilní a pomoc často nedospěla ke svému cíli, protože byla na cestě rozkradena zkorumpovanými úředníky, nebo se jí zmocnily povstalecké síly.¹²² Tento přístup byl navíc založen na předpokladu neustálého přísunu hospodářské pomoci ze Sovětského svazu, protože pro afghánský stát tato politika nebyla rozpočtově udržitelná, a v důsledku znamenala další prohloubení závislosti afghánského státu na zdrojích ze zahraničí.

Na malé účinnosti kmenové politiky se také výrazně podepisovala nejednotnost frakcí uvnitř strany. Radikální křídlo chalkistů obecně nechťelo přistupovat na kompromis se „zpátečnickými“ skupinami v afghánské společnosti. Za příklad toho, jak ochromující byla tato vnitrostranická nevraživost, může být případ z roku 1985, kdy sovětské poradci ve spolupráci s parčamisty byli blízko tomu získat na svou stranu skupinu nízko postavených, ale lokálně významných velitelů povstalců. Místní orgány vedené chalkisty se však odmítly

¹¹⁷ GIUSTOZZI, 2000, op. cit. str. 138

¹¹⁸ GIUSTOZZI, 2000, op. cit., str. 132

¹¹⁹ MALEY, 1987, op. cit.

¹²⁰ GIUSTOZZI, 2000, op. cit., str. 132

¹²¹ GIUSTOZZI, 2000, op. cit., str. 133

¹²² KALINOVSKY, 2010, op. cit.

podílet na této dohodě a k dosažení kompromisu s povstalcí nedošlo.¹²³ Rozpory ve straně se ale neomezovaly pouze na rozlišení mezi parčamisty a chalkisty. Nejednotnost byla i uvnitř frakcí. Jeden sovětský vědec si proto v roce 1984 stěžoval na různý přístup mezi parčamisty: „... někteří parčamisté v jednání s kmeny upřednostňují hrubou sílu a podkopávají tak aktivity Ministerstva pro kmenové záležitosti a pohraničí a prestiž ministra Lájika.“¹²⁴

Politika pacifikace přinesla určité dílčí úspěchy, které však byly v celostátním měřítku pouze okrajové, protože nesahaly hluboko do venkovských oblastí vzdálených od městských center. Pozoruhodný je fakt, že sovětské politické vedení bylo ochotné jednat s některými skupinami povstalců o kompromisu již v relativně rané fázi konfliktu a sovětské poradcí se k tomu snažili vést i afghánské vládní činitele. Tato politika ale narážela na neochotu velitelů odboje jednat s nepřítelem a také na nejednotu uvnitř vládnoucí LDSA, která vedla k častým konfliktům a způsobovala, že snahy o jednání s tradičními institucemi kmenů a vůdci povstalců byly velmi vlažné. Nezanedbatelná je také skutečnost, že chyběla koordinace mezi vojenskou a nevojenskou strategií Sovětů. Popsané snahy legitimizovat režim byly aplikovány v kontextu vojenských operací vedených sovětskou 40. armádou s mnohdy hrozivými důsledky pro obyvatelstvo. Výraznější průlom v bezvýchodné situaci přinesla až politika národního usmíření, kterou začala LDSA realizovat pod vedením Muhammada Nadžíbulláha.

¹²³ KALINOVSKY, 2010, op. cit.

¹²⁴ GIUSTOZZI, 2000, op. cit., str. 135

3.3 Hospodářský rozvoj

Nerozvinuté státní struktury a nízký stupeň hospodářského rozvoje s sebou historicky nesly velmi slabé ekonomické vztahy mezi státem a obyvatelstvem. V důsledku omezené kontroly nad hospodářskou aktivitou v zemi se v průběhu dvacátého století postupně rozvinul rentiérský charakter afghánského státu, který byl významně prohlouben v období studené války, kdy Sovětský svaz a Spojené státy americké vynakládaly nemalé prostředky ve formě hospodářské pomoci, aby si vládu v zemi naklonili na svou stranu.¹²⁵ Výdaje státu v druhé polovině dvacátého století tak pokrývala převážně zahraniční pomoc, zisky ze státních podniků, daně ze zahraničního obchodu a pouze z malé části daně vybrané od zemědělců, přestože zemědělství tvořilo největší podíl HDP Afghánistánu.¹²⁶

Radikální vláda Tarákího se s cílem modernizovat zaostalé hospodářství pokusila změnit sociálně-ekonomickou strukturu afghánského venkova a zahájila pozemkovou reformu, která ve svém jádru spočívala v přerozdělení půdy velkostatkářů, zároveň ale často docházelo také k vyvlastnění půdy malých rolníků. Tato a další špatně promyšlené radikální reformy se staly zdrojem nespokojenosti venkovanů a na mnoha místech vypukla povstání.¹²⁷ Ačkoliv později Sověti vyzývali k umírněnějšímu přístupu zejména v oblasti pozemkové reformy, od začátku počítali s přetvořením afghánského hospodářství podle principů socialistické ekonomiky v domnění, že postupně přispějí k jeho modernizaci, jak lze ilustrovat pomocí dobových záznamů z jednání sovětského politbyra: „Program Lidové demokratické strany Afghánistánu předpokládá zavedení širokých politických a společensko-hospodářských reforem v zájmu pracujícího lidu. Tento program je teprve realizován a pouze malá část populace tak mohla pocítit jeho výhody a pokrokový charakter.“¹²⁸ Z odtajněných dokumentů také vyplývá, že Sověti věřili v účinnost ekonomického aspektu state-buildingu pro zvýšení legitimacy režimu. Sovětské vedení opakovaně zdůrazňovalo důležitost hospodářského rozvoje. V rozhovoru s Tarákím Brežněv např. uvedl: „Znovu opakuji, že v současné situaci

¹²⁵ RUBIN, Barnett R. *Political Elites in Afghanistan: Rentier State Building, Rentier State Wrecking*. [online]. 1992 [cit. 2013-11-14]. Dostupné z:

http://afghandata.org:8080/xmlui/bitstream/handle/azu/583/azu_acku_pamphlet_ds361_r83_1989_w.pdf?sequence=1

¹²⁶ MINKOV, Anton a Gregory SMOLYNEC. *Economic Development in Afghanistan During the Soviet Period, 1979-1989: Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*. DRDC Centre for Operational Research & Analysis [online]. 2007 [cit. 2013-11-14]. Dostupné z: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA475460

¹²⁷ MAREK. op. cit., str. 268

¹²⁸ *Memorandum on protocol no. 149 of the meeting of the Politburo (CC CPSU) on April 12, 1979* [online]. Documents on the Soviet Invasion of Afghanistan: e-Dossier No. 4. Cold War International History Project: Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington, D.C. 2001. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/e-dossier_4.pdf

... bude hlavní roli hrát vaše schopnost používat politické a hospodářské prostředky, abyste si získali nejširší kruhy obyvatelstva na svou stranu.“¹²⁹

Po nástupu Karmala se nové vedení pokusilo napravit přehmaty minulé vlády v oblasti zemědělství. Až v roce 1982 mohla být zahájena druhá část pozemkové reformy, v jejímž průběhu každý rolník dostal jeden hektar půdy, přiděl osiva a možnost získání malého úvěru.¹³⁰ Nemalé finanční prostředky z hospodářské pomoci byly vynakládány na vytvoření družstev podle sovětského vzoru, ale tato politika nebyla účinná. V roce 1982 jejich počet dosáhl 1 217 a na této úrovni stagnoval po celou dobu trvání sovětské okupace. Odhaduje se, že v roce 1989 družstva vytvářela pouze 1 % celkové zemědělské produkce v zemi.¹³¹ Plány na vybudování socialistického zemědělství nemohly uspět zejména kvůli velmi omezené kontrole režimu nad venkovem a také pro nedostatek kvalifikovaných pracovních sil.

Velkou ranou afghánskému zemědělství byla aktivita Sovětské armády. Součástí její strategie totiž bylo zničit ekonomickou základnu mudžahedínů. Tato politika nepřinesla požadované výsledky, protože pouze přiměla povstalce přeorientovat se na dodávky potravin ze zahraničí. Intenzivní bombardování venkovských oblastí, které bylo její nedílnou součástí, však způsobilo významný pokles zemědělské produkce. V roce 1983 tak poklesla úroda pšenice o 80 %, rýže o 65 %, žita o 40 % a bavlny o 30 % vůči stavu před dubnovým převratem.¹³²

V polovině 80. let začalo být zřejmé, že zavádění socialistických metod výroby v zemědělství nesplní očekávání ani v podobě vyšší produkce, ani ve formě zvýšené legitimacy režimu. Politika spojená se zemědělskou reformou byla přehodnocena a v mnoha směrech se přecházelo k původnímu uspořádání poměrů. Tento trend byl významně posílen zejména v období po roce 1986, kdy Karmala ve vedení strany a Afghánistánu vystřídal Muhammad Nadžibulláh, který začal s realizací Programu národního usmíření. Přerozdělení půdy uskutečněné pozemkovou reformou bylo v následujícím vývoji prakticky zrušeno a přepracovaná ústava nově zaručovala právo na pozemkové vlastnictví.¹³³

Neúspěch zemědělské politiky spojený s neschopností vlády kontrolovat venkovské hospodářství a potažmo zemědělskou produkci měl za následek závislost na dovozu potravin ze Sovětského svazu a v malé míře z Indie. Ve městech bylo nutné zavést přidělový systém.

¹²⁹ DOOHOVSKOY, op. cit.

¹³⁰ MAREK, op. cit., str. 268

¹³¹ MINKOV a SMOLYNEC. *Economic Development in Afghanistan During the Soviet Period, 1979-1989: Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

¹³² GIUSTOZZI, 2000, op. cit., str. 169

¹³³ MINKOV a SMOLYNEC. *Economic Development in Afghanistan During the Soviet Period, 1979-1989: Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

Odhaduje se, že v nejtěžších časech až 80 % obyvatel Kábulu záviselo na kupónovém systému. V této souvislosti stojí za zmínku, že před rokem 1978 byl přitom Afghánistán schopný pokrýt své potřeby vlastní produkcí potravin.¹³⁴

Mimo zemědělství Sověti vynaložili velké úsilí na zvýšení průmyslové výroby, rozvoj infrastruktury, těžebního průmyslu a také rozšíření řad specializovaných pracovních sil. Mezi Sovětským svazem a Afghánskou demokratickou republikou byla uzavřena série dohod o hospodářské spolupráci, které dokládají velkorysost plánů na výstavbu afghánské ekonomiky. Hospodářská pomoc byla také jedinou oblastí, do které se významněji zapojily i ostatní socialistické země včetně Československa.¹³⁵ V průmyslu projekty za stovky milionů rublů zahrnovaly například vybudování energetických závodů, rafinérií a závodů pro výrobu zemědělské techniky. Projekty zajišťovaly výměnné pobyty a školení afghánských dělníků a technických pracovníků sovětskými odborníky a odhaduje se, že v průběhu celého trvání sovětské okupace v Afghánistánu sloužilo 21 000 těchto civilních specialistů.¹³⁶

Velké projekty sice měly význam pro růst zaměstnanosti a životní úroveň ve městech, ale nijak neuspokojovaly potřeby venkovského obyvatelstva, které bylo hlavní základnou ozbrojeného odporu. Venkov si proto Sověti snažili získat potravinovou pomocí a dodávkami nejrůznějších konzumních statků. Zkorumpovanost vládních činitelů v provinciích a nemožnost kontrolovat distribuční cesty však měly za následek, že se velká část této pomoci nedostávala k zamýšleným příjemcům, a byla buď zachycena povstalcí, nebo sloužila k osobnímu obohacení úředníků. Ve svém prohlášení v roce 1987 tuto skutečnost přiznal i sám Nadžibulláh: „Sovětské dary nejsou spravedlivě rozdělovány a úplatkářství a hrabivost se staly zdrojem bohatství mnoha jednotlivců.“¹³⁷ Slabým místem sovětských hospodářských iniciativ byl fakt, že k této neúčinné politice neexistovala alternativa, která by stimulovala hospodářství na vesnici a afghánským venkovanům by přinášela pracovní příležitosti.¹³⁸

Za bezmála deset let trvající sovětské přítomnosti v Afghánistánu se podstatně prohloubila jeho závislost na vnějších zdrojích. Odhady vyčíslují celkovou výši sovětské hospodářské pomoci afghánskému režimu na 3,3 miliardy dolarů.¹³⁹ Ačkoliv Sověty podporované iniciativy měly režimu zajistit zvýšení legitimacy, jejich dopad působil proti tomuto cíli, protože nerespektovaly existující podmínky a kulturu.

¹³⁴ MINKOV a SMOLYNEC. *Economic Development in Afghanistan During the Soviet Period, 1979-1989: Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

¹³⁵ MAREK. op. cit., str. 269

¹³⁶ *Afghanistan: Lessons of the Soviet War*, op. cit.

¹³⁷ BRADSHER, op. cit., str. 170

¹³⁸ DOOHOVSKOY, op. cit.

¹³⁹ BRADSHER, op. cit, str. 169

3.4 Změna afghánského vedení a politiky

Rok 1985 přinesl v sovětské politice vůči Afghánistánu velké změny. Generálním tajemníkem Komunistické strany SSSR byl zvolen Michail Gorbačov a brzy po ohlášení nového kurzu v domácí politice zahájil uvnitř strany diskusi nad smyslností sovětského tažení v Afghánistánu. Podle odtajněných dokumentů padlo rozhodnutí o stažení sovětských vojsk již koncem roku 1986 a v tomto radikálním obratu v politice se nově odráželo uvědomění, že „žádný model socialismu nemůže být napodoben každým.“¹⁴⁰ Ještě před stažením sovětských sil mělo v afghánské domácí politice dojít k mnoha významným změnám.

V květnu roku 1986 byl Babrak Karmal ve své funkci generálního tajemníka LDSA nahrazen Muhammadem Nadžibulláhem, dosavadním náčelníkem Státní bezpečnosti. Změna proběhla souběžně s probíhajícími neformálními rozhovory v Ženevě mezi afghánskými a pakistánskými vyjednavacími o stažení sovětských vojsk z Afghánistánu a neobešla se bez problémů.¹⁴¹ Karmal si sice zachoval členství v politbyru a také symbolický post prezidenta, avšak skutečnou moc měl v rukou Nadžibulláh, který byl Sověty zvolen jako ideální kandidát na vedoucí pozici ve straně, neboť se jako šéf tajných služeb velmi osvědčil a jeho houževnatost a energičnost slibovala vyřešit mnohé ze zmíněných potíží strany. Tento úkol ale nebyl zdaleka jednoduchý, protože v afghánské politice byl velmi kontroverzní postavou. Chalkisté jím pohrdali pro jeho působení ve Státní bezpečnosti, která byla vystavěna v baštu parčamistů a která měla vyvážit převahu chalkistů v afghánské armádě.¹⁴² Nadžibulláh navíc neměl ani jednoznačnou podporu parčamistů, kteří nebyli ochotní přijmout Karmalovo sesazení, jak vyšlo najevo, když mu mnozí z nich vyslovili podporu.¹⁴³ Personální změna na samotném vrcholu vedení strany tak musela být provázena mnoha dalšími.

Obtíže, kterým Nadžibulláh mezi svými kolegy čelil, ukázaly, jak důležité jsou v afghánské politice sítě osobních vazeb a jak obtížné je pro nové vedení přimět ostatní vysoké funkcionáře spolupracovat.¹⁴⁴ Po výměně hlavních Karmalových stoupenců Nadžibulláh přeci jen dosáhl určité míry úspěchu v konsolidaci své moci. Na nejednotnosti

¹⁴⁰ KELLER, Bill. *Gorbachev on History; A 'Breakthrough' Sought in Summit* [online]. The New York Times, November 03, 1987 [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1987/11/03/world/gorbachev-on-history-a-breakthrough-sought-in-summit.html>

¹⁴¹ BORER, Douglas A. *Superpowers defeated: Vietnam and Afghanistan compared*. Portland, Ore.: F. Cass, 1999, str. 180

¹⁴² MALEY, 2002, op. cit., str. 118

¹⁴³ MAREK, op. cit., str. 272

¹⁴⁴ KALINOVSKY, Artemy. *The Lessons of the Soviet Experience* [online]. Neoamericanist. 2009, roč. 4, č. 2 [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://neoamericanist.org/sites/default/files/pdfs/NA-V4N2-RT4-KALINOVSKY.pdf>

strany se mnoho nezměnilo a v tomto směru tedy nedokázal naplnit sovětská očekávání, která však v jiném ohledu sahala ještě výše. Sovětské vedení totiž doufalo, že zcela nový směr v domácí politice, který Nadžibulláh záhy po svém nástupu zahájil, zajistí režimu dostatečnou legitimitu pro jeho stabilizaci a osamostatnění v kontextu blížícího se sovětského stažení.

Změna politiky našla praktické vyjádření v tzv. Programu národního usmíření, v rámci něhož byla povstalcům nabídnuta účast v koaliční vládě. 15. ledna 1987 byl jednostranně vyhlášen klid zbraní a velitelé ozbrojených skupin mudžahedínů byli vyzváni, aby se k němu připojili. Režim dále vyhlásil amnestii pro všechny protivládní bojovníky, kteří s ním byli připraveni spolupracovat. Omezenou liberalizaci signalizovalo propuštění všech politických vězňů a vyjádření podpory veřejné kritice poměrů v zemi. V průběhu ledna 1987 Nadžibulláh vytvořil Mimořádnou komisi pro národní smíření s úkolem vypracovat novou ústavu. Režim se nyní intenzivněji snažil využívat tradičních institucí pro legitimizaci své moci, a pro schválení nové ústavy proto svolal zasedání Velké džirgy.

O nízké míře demokratičnosti a reprezentativnosti přítomných zástupců kmenů ale svědčí skutečnost, že Nadžibulláha téměř jednohlasně zvolili prezidentem, a lze proto vyvozovat, že shromáždění spíše sloužilo účelům režimní propagandy. Ústava, kterou zástupci kmenů v Kábulu schválili, ale obsahovala některé významné změny, které politický systém země přiblížily k jeho původní podobě před dubnovým převrácením. Z oficiálního názvu země bylo vypuštěno slovo „demokratická“, spojované s komunistickými režimy po celém světě, a země se vrátila k dřívějšímu názvu Afghánská republika. Islám se opět stal oficiálním státním náboženstvím a instituci džirgy ústava prohlásila „za nejvyšší projev vůle lidu.“¹⁴⁵ Velká džirga měla volit osobu prezidenta, kterému ústava na sedmileté funkční období propůjčovala nebyvavé široké pravomoci.¹⁴⁶ Nejvyšším zákonodárným orgánem se stalo dvoukomorové Národní shromáždění sestávající z volené dolní sněmovny a ze senátu, jehož členové byli ze dvou třetin voleni a z jedné třetiny jmenováni prezidentem.¹⁴⁷

Za největší ústupek opozici lze považovat uznání práva na existenci i jiných politických stran s možnou účastí na vládě. Strany ale musely mít hlavní sídlo v Kábulu, čímž režim prakticky diskvalifikoval hlavní opoziční skupiny se sídlem v Pákistánu.¹⁴⁸ Liberalizace režimu se tak dotkla především menších levicových a nacionalistických stran, které byly

¹⁴⁵ *The Constitution of Afghanistan 1987* [online]. *Afghanistan Online*. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://www.afghanweb.com/history/const/const1987.html>

¹⁴⁶ *The Constitution of Afghanistan 1987*, op. cit.

¹⁴⁷ MAREK, op. cit., str. 277

¹⁴⁸ RUBIN, Barnett. *The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*. London, New Haven, 1995, str. 168

ochotné přijmout hlavní politiky LDSA a s nimiž byla spolupráce nejméně problematická.¹⁴⁹ Opoziční skupiny Program národního usmíření jednohlasně odmítly a nepřijaly ani nabídku šestiměsíčního klidu zbraní. Volby konané v březnu roku 1988 přesto přinesly překvapivé výsledky, když komunisté získali místo obvyklé drtivé většiny pouhou pětinu všech hlasů v oblastech spravovaných afghánskou vládou. Nadpoloviční většinu křesel v parlamentu obsadili nestraníci pocházející především z řad inteligence.¹⁵⁰ Následně Revoluční rada ukončila svou činnost a její úloha přešla na nově vytvořenou vládu vycházející z výsledků voleb, ve které si však „mocenská křesla“ ponechávali známí členové LDSA, neboť se nepodařilo přesvědčit žádného velitele mudžahedínů, aby se chopil některého z těchto postů, jakým byla např. funkce ministra obrany.¹⁵¹

Úspěšnější byla snaha o politickou spolupráci s odpůrci režimu a potažmo posílení základny státní moci na regionální úrovni. Do konce roku 1987 bylo 11 z 30 provinčních guvernérů nestranických a pocházeli převážně z řad místních představitelů kmenů. Další čtyři pozice guvernérů provincií dokonce připadly velitelům mudžahedínů.¹⁵² Těchto úspěchů bylo dosaženo především skrze velké ústupky v oblasti místní autonomie a materiální podpory. Ti, kteří byli ochotní spolupracovat s vládou, dosáhli prakticky neomezené vlády nad svou oblastí. Kontroverzní reformy byly z velké části zrušeny a postupně se také upustilo od marxistické propagandy a propagace vztahu se Sovětským svazem. Ve školách se opět začalo vyučovat náboženství a výuku ruského jazyka vystřídala výuka angličtiny.¹⁵³

Souběžně s těmito intenzivními legitimizačními snahami Sověti v tomto období věnovali velké úsilí posílení afghánských ozbrojených sil, které měly být schopné prosovětský režim bránit i po odchodu sovětských jednotek z Afghánistánu. S ohledem na situaci v armádě to však byl nelehký úkol. Již před začátkem sovětské okupace přešla velká část velitelů afghánských ozbrojených sil k rychle se formujícímu odboji a počet příslušníků takto oslabené armády se v průběhu let dařilo navyšovat velmi pomalu. Prostředky k tomu sloužící spočívaly v prodlužování vojenské služby a zavedení všeobecné branné povinnosti pro muže starší 18 let od roku 1981.¹⁵⁴ Tento proces byl navíc významně narušován dezercemi a významnější početní síly armáda dosáhla až roku 1988 při počtu 90 000 mužů.¹⁵⁵ Použití afghánských jednotek ve vojenských operacích proti povstalcům přitom zůstávalo velmi

¹⁴⁹ MAREK, op. cit., str. 277

¹⁵⁰ MAREK, op. cit., str. 277

¹⁵¹ BRADSHER, op. cit., str. 167

¹⁵² GIUSTOZZI, 2000, op. cit., str. 173

¹⁵³ MINKOV a SMOLYNEC. 3-D Soviet Style: *Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

¹⁵⁴ HALLIDAY a TANIN, op. cit.

¹⁵⁵ MINKOV a SMOLYNEC. 3-D Soviet Style: *Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*, op. cit.

problematické, protože vedle nízké loajality řadových vojáků narušoval její bojeschopnost silný frakcionalismus, který se do ní přenášel z LDSA z důvodu vysoké politizace řad důstojníků a armádního velení obecně.

Slabost armády se již Karmalův režim snažil řešit jednáním s veliteli mudžahedínů a kmenovými vůdci s cílem jejich přeměny ve vůdce provládních milic. Tuto politiku oficiálně posvětila džirga na svém zasedání v Kábulu v roce 1983 a měla se zakládat na skupinách venkovského obyvatelstva, které odmítalo sloužit v režimní armádě, avšak za určitých podmínek je bylo možné přesvědčit ke spolupráci na kontrole venkova.¹⁵⁶ Afghánské vedení původně předpokládalo, že v rámci těchto skupin bude probíhat jistá forma „politické výchovy“, která z „banditů“ učiní revolucionáře.¹⁵⁷ Tato představa byla zjevně nereálná a zmíněná politika za vlády Karmala také nepřinesla žádné výsledky.

Obrat v tomto směru nastal až v období po zahájení Programu národního usmíření. Tajné služby byly nyní velmi aktivní ve vedení jednání s místními veliteli mudžahedínů a v tomto procesu bylo „možné rozpoznat uznání společenské transformace, způsobené několika lety války, za které byli tradiční kmenoví vůdci nahrazeni vojenskými veliteli („noví chánové“) ve většině částí země.“¹⁵⁸ V případě, že jednání byla úspěšná, byly s místními vojenskými nebo kmenovými vůdci podepisovány tzv. protokoly, které definovaly vzájemné vztahy.¹⁵⁹ Zahrnovaly především dohodu o příměří a závazek mudžahedínů bránit jiným ozbrojeným skupinám v pohybu na svém území.¹⁶⁰ Odhaduje se, že díky politice národního smíření do roku 1989 ustalo 70 – 80 % velitelů mudžahedínů v boji proti režimu a do konce války 25 % uzavřelo dohody o smíření a dalších 40 % dohody o příměří.¹⁶¹

Politika národního usmíření nedokázala přivést hlavní opoziční strany operující zpoza afghánsko-pakistánských hranic k jednání o jakékoliv formě společné vlády. Dokázala si však získat loajalitu (podmíněnou dodržováním smluvených podmínek a přísunem materiální podpory) relativně vysokého počtu lokálně důležitých ozbrojených skupin, které umožnily přežití režimu i po odchodu sovětských vojsk. Omezený úspěch Programu národního usmíření spočíval zejména v oznámení o plánu stažení sovětských vojsk v roce 1989, obratu v realizaci nepopulárních reforem a uznání široké autonomie na regionální úrovni.¹⁶² Nadžibulláhova

¹⁵⁶ GIUSTOZZI, Antonio. *Empires of Mud: War and Warlords in Afghanistan*. London: Hurst & Company, 2009, str. 53

¹⁵⁷ GIUSTOZZI, 2009, op. cit., str. 53

¹⁵⁸ GIUSTOZZI, 2009, op. cit., str. 54

¹⁵⁹ *Talking about Talks: Towards a Political settlement in Afghanistan* [online]. Crisis Group Asia. Report No. 221. 2012 [cit. 2013-11-21]. Dostupné z:

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/d-af/dv/icg_report_af_/icg_report_af_en.pdf

¹⁶⁰ KIPPING, op. cit.

¹⁶¹ GIUSTOZZI, 2000, op. cit., str. 188-189

¹⁶² *Talking about Talks: Towards a Political settlement in Afghanistan*, op. cit.

politika ale neřešila extrémní závislost afghánského státu a jeho bezpečnostních sil na vnějších zdrojích, a když se Sovětský svaz v roce 1991 rozpadnul, musel režim nutně následovat osud svého patrona, a v dubnu roku 1992 po rezignaci Nadžíbulláhovy vlády padnul.

3.5 Zhodnocení sovětských politik a důsledky pro afghánskou společnost

Podle slov velitelů Sovětské armády nebyl po deseti letech války v Afghánistánu kousek země, který by nebyl obsazen sovětskými vojáky, přesto se moc vlády v Kábulu dlouhodobě nedařilo rozšířit za hranice nejdůležitějších měst. Neúspěch v budování afghánského státu je možné připsat několika faktorům, které se v afghánském prostředí ukázaly být neřešitelné.

Sovětská vojska do země přišla s přehnanými očekáváními v domnění, že pouhá jejich přítomnost v zemi pomůže režim stabilizovat. Po obsazení země se ale povstání, které do té doby zachvátilo jen některé její části, rychle rozšířilo a nabylo celonárodních rozměrů. Afghánské obyvatelstvo nevnímalo personální změny ve vedení režimu v pozitivním světle a sovětskou intervenci si s největší pravděpodobností vykládalo jako pokus podpořit „chalkisty v jejich snaze změnit sociální status quo v Afghánistánu.“¹⁶³ Podle dobových záznamů ale Sověti projevovali snahu (přestože neúčinnou a zřejmě často i nesystematickou) vedení LDSA přimět k větší umírněnosti v její radikální politice. Oproti často přijímanému závěru lze tedy hodnotit, že Sověti do Afghánistánu nepřicházeli s přímočarým cílem zemi procesem sovětizace přetvořit podle modelu sovětských institucionálních struktur, avšak snaha o upevnění pozice státní moci vedla k tomuto výsledku, neboť nezlepšující se bezpečnostní situace diktovala řídit se při budování státu jediným modelem státu, který sovětské poradci v praxi znali.¹⁶⁴ Rozvoj silného státního aparátu v čele s dominantní vládnoucí stranou bylo zároveň principiálně v příkrém rozporu s doporučením respektovat tradiční afghánské instituce a umožnit jim nezávisle spravovat své záležitosti.

Pokusy o legitimizaci režimu také velmi trpěly bezohledným válečným úsilím 40. armády, jejíž velení nebylo dlouhou dobu schopné či ochotné přizpůsobit strategii boje široce koncipované protipovstalecké doktríně zahrnující paletu nevojenských prvků. V průběhu války tak přišlo o život několik set tisíc lidí a milióny Afghánců uprchly do sousedních zemí.

Zcela neřešitelnou se ukázala být situace uvnitř LDSA, která velmi často znemožňovala jednotný přístup ke konkrétním otázkám. Kombinace těchto faktorů přispěla k tomu, že až

¹⁶³ GIUSTOZZI, 2008, op. cit.

¹⁶⁴ KALINOVSKY, 2010, op. cit.

změna vedení v Sovětském svazu a následné přehodnocení sovětského angažmá v Afghánistánu otevřelo cestu upřímnější politice národního usmíření. Tato politika v důsledku znamenala, že se režim vzdal svého nároku transformovat afghánskou společnost podle cizorodé ideologie, která nebyla v souladu s tradičními afghánskými hodnotami. Výsledkem politiky národního usmíření tak bylo přiznání značné míry autonomie venkovským oblastem a zřeknutí se ambicí na vybudování silného státu s monopolem na legitimní užití síly. Přesto tato strategie pomohla dosáhnout velmi omezené míry stability, jakou žádná předchozí vojenská alternativa nepřinesla.

Sovětský neúspěch v Afghánistánu byl v neposlední řadě výrazně ovlivněn také vnějšími vlivy. Vlády západních zemí a především Reaganova administrativa sympatizovala s afghánským odporem, kterému byla z jejich strany poskytnuta materiální pomoc. Celková výše pomoci povstalcům od Spojených států se odhaduje na 2 miliardy dolarů a zahrnovala, mimo jiné, dodávky raket Stinger, které po svém nasazení v roce 1985 pomohly významně zvýšit jejich bojovou kapacitu.¹⁶⁵ Západní zbraně do Afghánistánu proudily skrze Pákistán, který mudžahedínům poskytoval útočiště. Kromě Západu a Pákistánu poskytovaly důležitou materiální podporu také konzervativní muslimské státy v čele se Saudskou Arábií, které do Afghánistánu vysílaly své dobrovolníky, jež byli zapálenými bojovníky za víru, a válka v Afghánistánu jim dávala příležitost své přesvědčení vyjádřit v boji proti ateistickému Sovětskému svazu.¹⁶⁶

Po kolapsu Nadžibulláhova režimu v roce 1992 vyšla najevo dalekosáhlá desintegrace tradičních společenských struktur, ke které přispěla strategie kooptování milic vládou v Kábulu. V průběhu dlouholetého konfliktu došlo k potlačení tradiční formy kmenové mobilizace, v rámci které místní kmenoví velitelé (laškar) podléhali kontrole svých komunit. Společenský rozvrat způsobil přetrhání vazeb mezi vojenskými veliteli a jejich komunitami a dal vzniknout skupině tzv. warlordů, kteří stáli mimo společnost, a významně ovlivňovali dění v některých oblastech země, především na jejím jihu.¹⁶⁷

Velitelé opozičních skupin po pádu prosovětského režimu v Kábulu sestavili na základě tzv. pešávarské smlouvy z dubna 1992 vládu mudžahedínů. Při absenci společného nepřítele ale mezitím zesílily tlaky afghánských sousedů, především Iránu a Pákistánu a v menší míře Ruska, Tádžikistánu a Turecka, kteří v zemi sledovali své vlastní zájmy a manipulovali proti

¹⁶⁵ MALEY, 2002, op. cit., str. 79

¹⁶⁶ MALEY, 2002, op. cit., str. 82

¹⁶⁷ IBRAHIMI, Niamatullah a Antonio GIUSTOZZI. *Thirty Years of Conflict: Drivers of Anti-Government Mobilisation in Afghanistan, 1978 – 2011* [online]. Afghanistan Research and Evaluation Unit. 2012. [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: <http://www.areu.org.af/Uploads/EditionPdfs/1203E-Drivers%20of%20Conflict%20IP%202012.pdf>

sobě jednotlivé opoziční skupiny. Mnoho protichůdných zájmů následně vyústilo v občanskou válku, během níž byla dokonána dezintegrace státní moci. Skupiny warlordů pružně měnily svou účast v aliancích s hlavními účastníky konfliktu, přičemž rozhodující nebyla ideologie nebo etnická příslušnost ale přístup ke zdrojům. Mobilizace pro ekonomický zisk tak v průběhu devadesátých let téměř zcela nahradila mobilizaci pro ochranu komunity. Postavení kmenových vůdců bylo oslabeno a vesničtí duchovní se po odchodu sovětských vojsk přestali bojů účastnit a tím poklesl také jejich význam.¹⁶⁸

Po dvou letech bojů utrpěl největší škody Kábul, kde se střetávaly síly velitelů mudžahedínů Gulbuddína Hekmatjára, Ahmada Šáha Masúda, Burhánuddína Rabbáního a dřívějšího velitele prosovětských milic Abdurrašída Dóstuma. Jednotlivé regiony se co do intenzity bojů velmi lišily a země byla rozdělena na pět až šest částí. V západní části země Ismaíl Chán ovládl velkou část regionu s centrem v Heratu. Uzbecký generál Dóstum vytvořil svou mocenskou základnu na severozápadě země s hlavním městem Mazáre Šaríf. Severovýchodní oblasti, obývané převážně Tádžiky, byly pod velením Šáha Masúda.¹⁶⁹ Hranice jednotlivých „panství“ do jisté míry kopírovaly etnické hranice uvnitř země a v tomto období začal v konfliktu krystalizovat jeho etnický rozměr, protože při absenci jiné mobilizační ideologie se velitelé snažili využít etnické příslušnosti k udržení mobilizovaných sil.

Přes výše uvedené se do roku 1994 severním oblastem podařilo vrátit se k určité míře normality, avšak v Kábulu a v jižních paštunských kmenových oblastech vládl chaos.¹⁷⁰ Otázky kolem vzniku Tálíbánu v tomto prostředí zůstávají nevyjasněné. Podle některých autorů je Tálibán výtvozem pákistánských tajných služeb, které se snažily najít náhradu za neúspěšného Hekmatjára, který v Afghánistánu v principu hájil pakistánské zájmy. Sám Tálibán své počátky vztahuje ke skupině duchovních, kteří byli „zhnuseni zmatkem a násilnostmi, které v roce 1994 zachvátily jižní Afghánistán.“¹⁷¹ Není však pochyb o tom, že si nové hnutí získalo dostatečnou podporu, která mu umožnila rychle se početně rozrůst a územně expandovat.

Začátkem října 1996 vstoupil Tálibán do Kábulu, který předtím Masúd a jeho mudžahedíni vyklidili. Do konce roku 1997 Tálibán vyřadil ze hry všechny významné velitele, ovládl téměř celý Afghánistán a Masúd, operující ze své tradiční základny v údolí Pandžšíru, zůstal

¹⁶⁸ IBRAHIMI a GIUSTOZZI; op. cit.

¹⁶⁹ SHAHRANI, op. cit.

¹⁷⁰ SHAHRANI, op. cit.

¹⁷¹ IBRAHIMI a GIUSTOZZI; op. cit.

jediným soupeřem. Až do roku 2001 nicméně nebyl schopný ovládnout významnější část země.¹⁷²

Podporu Tálibánu, která mu umožnila dokázat to, o co se předtím bez úspěchu pokoušeli jiní, lze částečně připsat jeho fundamentalistickému rozměru, který získal ohlas u pašunských duchovních.¹⁷³ Cílem Tálibánu bylo porazit a odzbrojit všechny své protivníky, ale aby si udržel kontrolu na poměrně rozsáhlém území, použilo jeho vedení strategii svých předchůdců a koptovalo určitou část existujících ozbrojených skupin, čímž byl zachován potenciál pro budoucí konflikt a rozdrobení moci.¹⁷⁴

¹⁷² VOGELSANG, op. cit.

¹⁷³ IBRAHIMI a GIUSTOZZI; op. cit.

¹⁷⁴ IBRAHIMI a GIUSTOZZI; op. cit.

4. Demokracie jako základ budování afghánského státu

Západní intervence v Afghánistánu byla zahájena 7. října 2001 a provázely ji zcela jiné souvislosti než tu sovětskou o 22 let dříve. V reakci na teroristické útoky na území Spojených států a roli režimu Tálibánu pro jeho pachatele Spojené státy podnikly kroky, které měly významný dopad na následné snahy vybudovat moderní afghánský stát na liberálně demokratických základech. Během příprav operace Trvalá svoboda, která byla zaměřena na zničení výcvikových center teroristů a proti vojenským a vládním budovám hnutí Tálibán, Spojené státy poskytly významnou finanční podporu a obrovské množství zbraní jeho opozici, která ovládala poměrně malé území na severu země.¹⁷⁵ Tyto milice složené z Tádžiků, Uzbeků a Hazarů vytvořily uskupení nazvané Severní aliance, které po značně oslabeném Tálibánu rychle vyplnilo vzniklé mocenské vakuum.

Spojenectví mezinárodního společenství se Severní aliancí zpočátku umožnilo Bushově administrativě vynakládat pouze minimální zdroje na budování afghánského státu. Bushova state-buildingová rétorika, ve které byl kladen důraz na šíření demokracie a práva žen našla své hlavní vyjádření ve výsledcích tzv. bonnského procesu, který určil současnou politickou architekturu Afghánistánu založenou na liberálně demokratických základech a modelu silně centralizovaného systému politické moci. Hlavní důležitost byla nicméně přikládána vojenským operacím.

Od spojenectví s dominantní vojenskou silou v zemi, kterou Severní aliance představovala, si Američané slibovali dostatečnou stabilitu pro likvidaci zbytků teroristické sítě v zemi. Právě likvidace teroristické sítě byla hlavním smyslem vojenské přítomnosti ozbrojených sil Spojených států v zemi a prezident G. W. Bush vymezil americké cíle následovně: „... tyto pečlivě naplánované akce slouží k zamezení využívání Afghánistánu jako základny pro teroristické operace a zlomení vojenské síly režimu Tálibánu.“¹⁷⁶ Po svržení Tálibánu se jevilo, že tohoto cíle bude v dohledné době dosaženo.

Soustředění Bushovy zahraniční politiky na válku v Iráku v dalším vývoji způsobilo, že když se po roce 2003 situace v zemi začala obracet k horšímu, nebyla vypracována žádná

¹⁷⁵ EDWARDS, Lucy Morgan. *State-building in Afghanistan: a Case Showing the Limits?* [online]. International Review of the Red Cross 2010, roč. 92 [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2010/irrc-880-morgan-edwards.pdf>

¹⁷⁶ *Presidential Address to the Nation* [online]. In: The White House, 7.10.2001 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011007-8.html>

komplexní strategie, která by se pokusila analyzovat její příčiny a závěrům analýzy přizpůsobila konkrétní politický kurs.¹⁷⁷

Již od začátku operace Trvalá svoboda bylo však zřejmé, že k dlouhodobé stabilizaci situace v Afghánistánu bude nutné zajistit bezpečnost, dobudovat afghánské demokratické instituce, infrastrukturu a pomoci zvýšit přístup obyvatel ke službám jako je vzdělání a zdravotní péče.¹⁷⁸

Bezpečnostní situace se krátce po svržení Tálibánu přitom zdála být pro úspěšný state-building relativně příznivá. Přítomnost a aktivita cizích vojsk na území Afghánistánu nevzbudily v obyvatelstvu žádnou bezprostřední reakci v podobě rozsáhlého povstání, kterému museli čelit Sověti, a z počátku působila spíše jako stabilizační faktor, který odrazoval od nového kola občanské války.¹⁷⁹ V tomto kontextu působila příznivě skutečnost, že cizí vojenskou přítomnost v zemi požadovali domácí zástupci opozice Tálibánu, kteří v tzv. Bonnské dohodě vyzvali mezinárodní společenství, aby podpořilo suverenitu, integritu a jednotnost afghánského státu. Rada bezpečnosti OSN následně dala mandát k vytvoření mezinárodní síly ISAF, jejímž hlavním posláním je „asistovat afghánské vládě při vytvoření bezpečného a stabilního prostředí.“¹⁸⁰

Křehká stabilita nicméně nebyla přetvořena ve skutečnou kontrolu nové centrální vlády nad celým územím Afghánistánu. Západní spojení se Severní aliancí mělo za následek, že moc v zemi převzaly milice pod vedením jednotlivých warlordů, jejichž vojenské síly vyzbrojené americkými zbraněmi vzrostly z počtu několika málo tisíc mužů před západní intervencí na několik set tisíc na začátku roku 2002.¹⁸¹ Warlordi s jejich pomocí dokázali během několika měsíců po pádu režimu Tálibánu upevnit moc nad svými oblastmi a opakovala se tak situace z období občanské války v letech 1992 až 1996, kdy byla vláda v Afghánistánu značně rozdrobena.¹⁸²

Obamova administrativa zdědila válku v Afghánistánu ve stavu hluboké krize a krátce po svém příchodu přijala široce pojatou strategii, která měla umožnit co nejrychlejší odchod amerických vojsk z pokud možno stabilního Afghánistánu. Přestože se v této strategii

¹⁷⁷ GIUSTOZZI, 2009, op. cit., str. 94

¹⁷⁸ *President Bush Visits National Defense University's Distinguished Lecture Program, Discusses Global War on Terror* [online]. In: The White House, 9.9.2008 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/09/20080909.html>

¹⁷⁹ GIUSTOZZI, 2009, op. cit., str. 92

¹⁸⁰ *About ISAF* [online]. Afghanistan: International Security Assistance Force [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.isaf.nato.int/mission.html>

¹⁸¹ GIUSTOZZI, 2009, op. cit., str. 89

¹⁸² WIMMER, Andreas a Conrad SCHETTER. *Putting State-Formation First: Some Recommendations for Reconstruction and Peace-Making in Afghanistan* [online]. Journal of International Development. 2003. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.princeton.edu/~awimmer/B55.pdf>

podstatně více soustředila na civilní aspekty budování afghánského státu, i nadále definovala misi v Afghánistánu jako protiteroristickou akci, protože americká veřejnost, v této době již jasně nakloněna co nejrychlejšímu ukončení války, by šířeji vymezené cíle nepřijala.

Celé období zahraniční vojenské přítomnosti v Afghánistánu je tedy až do současnosti charakterizováno nejasným přístupem vedení intervenčních sil, jejichž politika kolísá mezi úzkým cílem boje proti terorismu a budováním afghánského státu, které má vytvořit předpoklady pro stabilizaci situace v zemi.¹⁸³ Přestože byl přístup mezinárodního společenství a především Spojených států v oblasti budování afghánského státu hlavně na počátku jejich přítomnosti v Afghánistánu relativně vlažný, přijaté kroky v této oblasti měly zásadní vliv na vývoj bezpečnostní situace v zemi. V následujícím textu se proto budu věnovat hlavním aspektům budování afghánského státu tak, aby ho bylo možné srovnat se sovětskou zkušeností a zhodnotit, do jaké míry bylo možné vyvarovat se negativnímu vývoji v Afghánistánu během posledního desetiletí.

4.1 Instituce nového afghánského státu

Zatímco v Afghánistánu probíhaly boje a Severní aliance rozšířila svou kontrolu na přibližně polovinu území Afghánistánu, byla pod záštitou OSN do německého Bonnu svolána konference opozice Tálibánu. Z jednání vzešla již zmíněná Bonnská dohoda, která specifikovala plán vybudování institucí nezávislého demokratického státu a přijetí nové ústavy. Do čela přechodné vlády byl na dobu šesti měsíců vybrán Hamíd Karzaj, kterého prosazovaly Spojené státy. Následně Velká džirga svolaná do Kábulu v červnu roku 2002 Karzaje zvolila prezidentem a předsedou prozatímní vlády na období do konání prezidentských voleb v roce 2004.¹⁸⁴

Výsledky jednání v Bonnu byly ve své době politiky i znalci afghánské problematiky označovány za velký úspěch pro budování míru a stability Afghánistánu.¹⁸⁵ Politická rozhodnutí přijatá v Bonnu však byla silně ovlivněna vojenskou situací v Afghánistánu a výsledek jednání byl charakterizován řadou nedostatků, které předznamenaly budoucí obtíže při budování afghánského státu na demokratických principech. Velmi závažnou chybou bylo

¹⁸³ DALE, Catherine. *War in Afghanistan: Strategy, Operations, and Issues for Congress* [online]. Congressional Research Service. 2011 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <https://www.fas.org/srg/crs/natsec/R40156.pdf>

¹⁸⁴ *Role NATO a ISAF v Afghánistánu* [online]. Stálá delegace České republiky při NATO v Bruselu [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/nato.brussels/cz/aktualni_tema_afghanistan/role_nato_a_isaf_v_afghanistanu.html

¹⁸⁵ AYUB, Fatima, Sari KOUVO a Rachel WAREHAM. *Security Sector Reform in Afghanistan* [online]. International Center for Transitional Justice. 2009. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: http://www.initiativeforpeacebuilding.eu/pdf/Security_Sector_Reform_in_Afghanistan.pdf

vyloučení Tálibánu z jednání o budoucnosti Afghánistánu, přestože bezprostředně po západní intervenci bylo jeho umírněné křídlo nakloněno jednání. Přes tlak Pákistánu, aby byl Tálibán k jednáním přizván, Spojené státy tuto variantu odmítly. Tálibán přitom již koncem roku 2002 začal na východě země přeskupovat síly a připravovat svůj návrat. Širší program národního smíření tak mohl přispět k dlouhodobější stabilitě.¹⁸⁶

Dalším nedostatkem Bonnského procesu byla nerovnováha v etnickém zastoupení delegátů konference a jejich vliv na přijímaná politická rozhodnutí. Severní aliance pro své členy zajistila 16 z 30 vládních křesel, mezi nimiž byly nejdůležitější pozice ministra obrany, vnitra a zahraničí.¹⁸⁷ Nepoměrné zastoupení Tádžiků v přechodné vládě tak hned na počátku postkonfliktní rekonstrukce zpochybnilo legitimitu výsledku jednání a odcizilo ostatní etnické skupiny, především pro afghánský státotvorný proces historicky nejdůležitější národ Paštunů.¹⁸⁸

Bezpečnostní situaci v zemi do budoucna pravděpodobně nejvýznamněji ovlivnila skutečnost, že Bonnská dohoda demilitarizaci milic (z velké části oživených a posílených pro boj s Tálibánem v roce 2001) nepřiznávala přední místo v mírotvorném procesu a vyjadřovala v tomto směru pouze nejasný požadavek, „aby všichni mudžahedíni, afghánské ozbrojené síly a ozbrojené skupiny v zemi přešly pod velení přechodné vlády a byly reorganizovány podle požadavků nových afghánských bezpečnostních a ozbrojených sil.“¹⁸⁹

Pro výše uvedené nedostatky výsledků jednání v Bonnu byly velké naděje kladeny na zasedání Velké džirgy v červnu 2002, která měla zvolit prozatímní vládu a prezidenta. Události přidávalo na důležitosti také to, že se poprvé za 23 let války sešli reprezentanti z celé země, aby zvolili hlavu státu. Nesporným úspěchem bylo, že oproti nedávné minulosti zástupci hlavních ozbrojených skupin hájili své zájmy skrze politický proces místo otevřeného násilí. Očekávání veskrze pozitivního výsledku se nicméně nepodařilo naplnit. Jednání byla manipulována zájmy warlordů a etnická nerovnováha v zastoupení ve vládě zůstala prakticky beze změny.¹⁹⁰ Vůdčí osobnosti Severní aliance potvrdily svou převahu

¹⁸⁶ SAFI, Mariam. *Talking to 'Moderate' Taliban* [online]. Institute of Peace and Conflict Studies. 2007, č. 57 [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: http://www.ipcs.org/pdf_file/issue/976449506IPCS-IssueBrief-No57-Mariam-Afg.pdf

¹⁸⁷ RUTTIG, Thomas. *Flash to the Past: Power play before the 2002 Emergency Loya Jirga* [online]. Afghanistan Analyst Network. 27.5.2012. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.afghanistan-analysts.org/flash-to-the-past-power-play-before-the-2002-emergency-loya-jirga>

¹⁸⁸ *International Peacebuilding: An Analysis of Peacemaking in Afghanistan*. [online]. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: [http://archive.atlantic-](http://archive.atlantic-community.org/app/webroot/files/articlepdf/International%20Intervention,%20an%20Analysis%20of%20Bonn%20Political%20Settlement%20in%20Afghanistan.pdf)

[community.org/app/webroot/files/articlepdf/International%20Intervention,%20an%20Analysis%20of%20Bonn%20Political%20Settlement%20in%20Afghanistan.pdf](http://archive.atlantic-community.org/app/webroot/files/articlepdf/International%20Intervention,%20an%20Analysis%20of%20Bonn%20Political%20Settlement%20in%20Afghanistan.pdf)

¹⁸⁹ *Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending the Re-Establishment of Permanent Government Institutions* [online]. United Nations. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/news/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm>

¹⁹⁰ JALALI, Ali A. *Afghanistan in 2002: The Struggle to Win the Peace*. Asian Survey. 2003, roč. 43, č. 1.

ve vládě a na nátlak mezinárodního společenství se vzdaly pouze jednoho ministerského křesla.¹⁹¹ Neblahým důsledkem pro celý proces state-buildingu také bylo, že warlordi získali velký politický vliv a podpora Spojených států a OSN jim navíc propůjčovala mezinárodní legitimitu.¹⁹²

Svolání ústavodárné Lóji džirgy v roce 2004 bylo dalším mezníkem v budování afghánského státu. Na jejím zasedání byla 4. ledna 2004 přijata nová ústava, která slibovala rozvíjet afghánský stát na základě kombinace islámských a demokratických hodnot. Ústava Islámu připsala významné místo ve společenské a politickém životě země. Preambule ústavy vyjadřuje „víru v Boha všemohoucího a svaté náboženství Islámu“ a článek 1 ústavy Afghánistán prohlašuje islámskou republikou.¹⁹³ Ústava dále ukládá státu podporovat náboženství prostřednictvím jeho výuky na všech úrovních vzdělávání a také zlepšováním stavu afghánských mešit a náboženských center. Ústava také přihlédla k různorodosti náboženských sekt v zemi a potvrdila jejich rovnoprávnost.¹⁹⁴

Nový afghánský režim tedy přesvědčivě potvrdil islámský charakter země, která není „rukojmím světských hodnot, vnucených západními spojenci.“¹⁹⁵ Západní vliv v koncepci ústavy je však patrný v ustanoveních týkajících se základních lidských práv a povinností občanů. Zatímco předběžná verze ústavy nepočítala s rovností muže a ženy před zákonem, příslušené opatření bylo zahrnuto do její finální verze. V oblasti lidských práv ústava zaručuje občanům standardní práva pro život v demokratické společnosti, jakým je např. nezcizitelné právo všech lidských bytostí na svobodu a důstojnost, zákaz mučení, svoboda slova a další.¹⁹⁶

Ústavodárná Lója džirga měla také nelehký úkol rozhodnout o budoucí formě vlády v Afghánistánu. Mezinárodní společenství a především Spojené státy podporovaly vznik jednotného státu a silné centrální vlády a jejich vliv na návrh ústavy byl v tomto ohledu zřejmě klíčový.¹⁹⁷ Ačkoliv existovalo mnoho argumentů proti tomuto uspořádání, převážil názor, že jedině prezidentský systém překoná etnické hranice a rozdrobenost země způsobenou vládou warlordů.¹⁹⁸

¹⁹¹ RUTTIG, op. cit.

¹⁹² WARDAK, op. cit.

¹⁹³ *The Constitution of Afghanistan: Year 2002* [online]. Afghanistan Online. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.afghan-web.com/politics/current_constitution.html

¹⁹⁴ *The Constitution of Afghanistan: Year 2002*, op. cit.

¹⁹⁵ SINGH, K.R. *Post-War Afghanistan: Reconstructing a Failed State* [online]. Strategic Analysis, Institute for Defence Studies and Analyses. 2004, roč. 28, č. 4 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://www.idsa.in/system/files/strategicanalysis_krsingh_1204.pdf

¹⁹⁶ SINGH, op. cit.

¹⁹⁷ SINGH, op. cit.

¹⁹⁸ BARFIELD, Thomas J. *Fundamentals of Governance in Afghanistan: Conference Summary* [online]. Report summarizing the results of the third annual conference of the Hollings Center and The American Institute of Afghanistan Studies held in Istanbul in June 2009. 2009 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://www.bu.edu/aiaa/reports/governance_short.pdf

Přijatá ústava prezidentovi propůjčuje silné pravomoci v oblasti výkonné a také významný vliv na soudní a zákonodárnou moc. Zákonodárná moc je v rukou dvoukomorovému parlamentu s dolní sněmovnou (Vulusí džirga) a horní sněmovnou (Mešrano džirga) s pravomocí schvalovat zákony, státní rozpočet a ratifikovat mezinárodní smlouvy.¹⁹⁹ Soudní moc má v Afghánistánu dvě formy podle charakteru práv a povinností, o kterých se rozhoduje. Nestátní instituce řešení sporů jako jsou džirgy a šúry mohou rozhodovat ve věcech, které jsou z hlediska islámu takzvaně „otevřené lidské interpretaci“. Státní orgány naproti tomu musejí řešit případy, které upravuje náboženské právo a ve kterých není možnost pro jiný druh výkladu.²⁰⁰

Bonnský proces předpokládal dokončení budování legitimních politických institucí státu v roce 2004, ale zhoršující se bezpečnostní situace způsobila, že došlo ke zdržení v přípravách konání prezidentských a parlamentních voleb, které se uskutečnily v letech 2004 a 2005. Prezidentské volby konané v říjnu 2004 byly hodnoceny jako velký úspěch pro vysokou volební účast, která dosáhla 70 %. Tyto historicky první svobodné volby přinesly vítězství Karzajovi, který získal podporu především u paštunských voličů.²⁰¹ Karzaje jednoznačně preferovaly také Spojené státy a údajně mu v rozporu s afghánskými zákony poskytly značné zdroje pro vedení volební kampaně.²⁰² Spojené státy měly dále vynaložit 30 milionů dolarů na podporu volební registrace afghánských uprchlíků v Pákistánu, kteří jsou převážně paštunského původu, a zvýšily tak šanci Karzaje na zvolení.²⁰³

Dlouhodobým cílem Spojených států bylo snížit moc místních vůdců a rozšířit vliv Karzaje za hranice Kábulu. Pod jejich tlakem proto Karzaj v červenci 2004 před konáním prezidentských voleb sesadil nejmocnějšího warlorda v zemi Muhammada Fahíma z pozice ministra obrany.²⁰⁴ Karzaj následně učinil nesmělé kroky k potlačení vlivu warlordů na regionální úrovni dosazováním nových provinčních guvernérů, policejních náčelníků a dalších vysoce postavených funkcionářů.

Nutnost těchto změn byla jednoznačně vyjádřena v průzkumech veřejného mínění, ve kterých vyšlo najevo, že Afghánci ve warlordech spatřují největší riziko pro stabilitu a bezpečnost. Bez zlomení jejich moci by volební proces nebyl demokratický a budování

¹⁹⁹ *The Constitution of Afghanistan: Year 1382*, op. cit.

²⁰⁰ SALTMAARSHE, Douglas a Abhilash MEDHI. *Local Governance in Afghanistan: A View from the Ground* [online]. Afghanistan Research and Evaluation Unit, 2011. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z:

<http://www.arei.org.af/Uploads/EditionPdfs/1114E%20Local%20Governance%20in%20Afghanistan%20SP%202011.pdf>

²⁰¹ GOODSON, Larry P. *Afghanistan in 2004: Electoral Progress and an Opium Boom*. *Asian Survey*. 2005, roč. 45, č. 1.

²⁰² JOHNSON, Thomas H. *Afghanistan's post-Taliban Transition: The State of the State-building after War* [online]. Central Asian Survey 2006, roč. 25 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA484141

²⁰³ JOHNSON, op. cit.

²⁰⁴ JOHNSON, op. cit.

afghánského státu by jako takové nemělo šanci na úspěch.²⁰⁵ V nově zformované vládě bylo oproti té předchozí zastoupeno pouze minimum warlordů a většina ministerských postů byla obsazena technokraty. Personální změny, které Karzaj prosadil, však byly pouze symbolické a sloužily k uspokojení požadavků voličů bezprostředně před konáním voleb. Na regionální úrovni se totiž na propojení politiky a warlordismu nic nezměnilo.²⁰⁶

Parlamentní volby v roce 2005 byly ve srovnání s prezidentskými menším úspěchem a k urnám přišlo 53 % voličů. Bylo to zapříčiněno zhoršující se bezpečnostní situací, především na jihu země, kde se začala projevovat síla obrozeného hnutí Tálibán. Legitimitu volebního procesu a výsledného složení parlamentu negativně ovlivnil fakt, že více než polovinu kandidátů tvořili lidé s vazbami na ozbrojené skupiny. V souladu s afghánským volebním zákonem měli být tito kandidáti vyřazeni, ale skutečně k tomu došlo pouze u několika desítek z nich.²⁰⁷ Podle odhadů Nezávislé afghánské komise pro lidská práva mělo přes 50 % zvolených poslanců do dolní komory parlamentu vazby na milice a demokratičnost volebního procesu tak byla do jisté míry zpochybněna.²⁰⁸

Spolu s parlamentními volbami se v roce 2005 konaly také volby do provinčních rad, kterým se však dostalo výrazně menší pozornosti.²⁰⁹ Jejich význam pro určování regionálních politik je velmi malý a jsou podle toho vnímány i samotnými Afghánci. Příčinu lze spatřovat v zákonu o provinčních radách, který je formulován velmi vágně a neurčuje jednoznačně rozsah jejich pravomocí. Nevymezenost mandátu způsobuje značnou neefektivitu ve výkonu jejich funkce a staví je do pozice závislosti na provinčních guvernérech. Guvernéry jmenuje do funkce prezident, a jemu se také zodpovídají. Voleným provinčním radám tak chybí kontrolní funkce, kterou v demokratických společnostech orgány tohoto druhu běžně plní.²¹⁰

V čele okresní správy stojí okresní guvernéř, který je jmenován Nezávislým direktorátem pro místní vládu (viz níže) a prakticky plní funkci zástupce provinčního guvernéra. Ačkoliv již několikrát byly plánovány volby do okresních rad, vláda v Kábulu je soustavně odkládá údajně kvůli problémům s vymezením hranic jednotlivých okrsků a logistickým obtížím.²¹¹

²⁰⁵ GOODSON, 2005, op. cit.

²⁰⁶ GOODSON, 2005, op. cit.

²⁰⁷ *Afghan Poll Ban For Militia Links* [online]. BBC News, 12.9.2005, [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4237674.stm

²⁰⁸ *Afghanistan: Rights Body Warns of Warlords' Success in Elections*. [online]. IRIN: Humanitarian News and Analysis, 18.10.2005, [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.irinnews.org/report/29323/afghanistan-rights-body-warns-of-warlords-success-in-elections>

²⁰⁹ SALTMARSH a MEDHI, op. cit.

²¹⁰ *The September 2005 Parliamentary and Provincial Council Elections in Afghanistan* [online]. National Democratic Institute for International Affairs. 2006 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: www.ndi.org/files/2004_af_report_041006.pdf

²¹¹ KATZMAN, Kenneth. *Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance* [online]. Congressional Research Service. November 2013. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.fas.org/spp/crs/row/RS21922.pdf>

Popsaný afghánský politický model je charakteristický svou výraznou centralizovaností. Ačkoliv je prezident Karzaj často přezdíván jako „starosta Kábulu“ nedeleguje ústava žádné významnější pravomoci institucím mimo centrální vlády. Nevyjasněnost pravomocí dále oslabuje činnost institucí na regionální úrovni a jejich nedostatečná reprezentativnost vůči občanům, které formálně zastupují, způsobuje, že se politická soutěž přesouvá mimo právní systém a úřední posty se stávají kořistí klientelistických sítí.²¹²

Extrémní centralizace ve výsledku znamená, že provinční a okresní vlády jsou místními zástupci centrální vlády v Kábulu. Provinční guvernéři mají nejasnou koordinační a dohlížecí funkci nad činností poboček ministerstev v jejich provinciích. Podobná je i role okresních guvernéřů, jejichž pravomoci se omezují na reprezentaci provinční administrativy a jejich koordinační a dohlížecí funkce je vymezena ještě nejasněji než u provinčních guvernéřů.²¹³

Nedostatek efektivity a reprezentativnosti regionální vlády je pozorovateli dlouhodobě vnímán jako velký problém, a proto byl pod tlakem mezinárodního společenství v roce 2007 založen Nezávislý direktorát pro místní vládu (Independent Directorate of Local Governance, IDLG). Jeho hlavní úloha má spočívat v podpoře dobrého vládnutí a potažmo ve zlepšení bezpečnostní situace v zemi.

V rámci iniciativy Spojených států byl IDLG jednotlivým provinčním guvernéřům přiřazen asistenční personál, jehož cílem je zajistit efektivnější koordinaci aktivit organizovaných ministerskými pobočkami, tak aby co nejlépe identifikovaly a řešily regionální záležitosti a lze doložit, že v této oblasti IDLG přispěl k pozitivnímu vývoji.²¹⁴ Ve své podstatě však pouze slouží jako prostředek komunikace mezi centrem a provinciemi. IDLG podléhá přímo rozhodnutím prezidenta Afghánistánu, kterému se skrze něj zodpovídají provinční guvernéři. IDLG tedy nepomáhá změnit podstatu vztahu mezi centrální vládou v Kábulu a vládou na regionální a místní úrovni a naopak posiluje formální vztah podřízenosti a nadřízenosti, který mezi nimi existuje. Tento vztah je nejvíce patrný ve finanční závislosti provincií a nižších územních celků na národním rozpočtu. Rozhodnutí o financování nejružnějších programů jsou přijímána jednotlivými ministerstvy a realizována jejich pobočkami na regionální úrovni. Guvernéři mají formálně pouze malou pravomoc ve vztahu k procesu financování státních aktivit.²¹⁵

²¹² SHURKIN, Michael. *Subnational Government in Afghanistan* [online]. National Defence Research Institute. 2011 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2011/RAND_OP318.pdf

²¹³ SHURKIN, op. cit.

²¹⁴ NIXON, Hamish. *Subnational State-Building in Afghanistan* [online]. Afghanistan Research and Evaluation Unit. 2008 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.areu.org.af/Uploads/EditionPdfs/806E-Subnational%20State-Building-SP-print.pdf.pdf>

²¹⁵ SHURKIN, op. cit.

Přestože je systém nastaven tak, aby co nejvíce podléhal kontrole z centra, využívají provinční guvernéři svých neformálních vztahů, které jsou ve výsledku mnohem silnější než formální vazby s centrem a jsou dány kombinací osobních vztahů s prezidentem, kmenovými vůdci a dalšími vlivnými osobnostmi či skupinami a dále přístupem k ozbrojeným silám, kterými jsou často osobní milice. Podobně je tomu u okresních guvernéřů, jejichž hlavní funkce spočívá mimo jiné v koordinaci činností ministerských poboček při poskytování služeb a statků.²¹⁶ Vzhledem k tomu, že jsou pro Afghánce nejbližšími představiteli státní moci, působí mezi nimi jako důležitá spojka. Neformální vztahy, které jsou na této úrovni státní správy stejně silné jako na úrovni provincií, však způsobují značnou diskriminaci v přerozdělování státních zdrojů v jakékoliv formě a potažmo odcizení komunit, které nemají dostatečné napojení na guvernéry.²¹⁷

4.2 Krize legitimacy a obrozené hnutí Tálibán

Situaci v zemi bezprostředně po svržení Tálibánu charakterizovala křehká stabilita a zástupci vítězných afghánských frakcí na konferenci v Bonnu požádali mezinárodní společenství, aby poskytlo vojenskou podporu pro zajištění bezpečnosti v Afghánistánu. Stabilizační úlohu měly plnit Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly (International Security Assistance Force, ISAF) vyslané do Afghánistánu na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1386.

Již od začátku měly největší podíl na zahraniční vojenské přítomnosti v zemi Spojené státy, jejichž hlavním zájmem byla krátkodobá stabilita, která ve svém důsledku nutně znamenala kompromis s nejrůznějšími zájmovými skupinami uvnitř Afghánistánu. Rozvoj byrokratického a institucionálního základu země tak pokračoval velmi pomalým tempem a moc centrální vlády nesahala příliš daleko za hranice Kábulu a hlavních provinčních měst.²¹⁸ Nepochota Spojených států investovat více prostředků a vojenských sil do budování afghánského státu se odrazila v také odmítavém stanovisku Pentagonu k diskutovanému rozšíření působnosti ISAF za hranice hlavního města Afghánistánu. Spojené státy svůj postoj zmírnily až koncem roku 2003 krátce předtím, než NATO převzalo velení nad ISAF a bylo schváleno rozmístění provinčních rekonstrukčních týmů (Provincial Reconstruction Teams,

²¹⁶ CORDESMAN, Anthony H. *The Afghan War in 2013: The Challenges of Leadership and Governance, Volume I* [online]. Center for Strategic and International Studies. 2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/130326_afghan_war_in_2013_vol_1.pdf

²¹⁷ SALTMAARSHE a MEDHI, op. cit.

²¹⁸ GIUSTOZZI, 2009, op. cit., str. 90

PRT) mimo území Kábulu. Následná expanze sil ISAF na celém území Afghánistánu proběhla ve čtyřech fázích a byla dokončena až v roce 2006.²¹⁹

Omezená vojenská přítomnost koaličních sil a nedostatek politické vůle umožnily warlordům a dalším vůdčím osobnostem klientelistických sítí upevnit svou moc a zapojit se do státních struktur na celostátní i regionální úrovni. Pro bližší představu o rozsahu jejich proniknutí do struktur státu postačí uvést, že v roce 2002 z 32 jmenovaných provinčních guvernérů bylo nejméně dvacet velitelů ozbrojených skupin a většina ostatních na ně měla úzké vazby.²²⁰

Afghánští i zahraniční političtí představitelé nicméně od počátku procesu rekonstrukce afghánského státu neupřímně vyjadřovali podporu demilitarizaci a odzbrojení existujících ozbrojených skupin s cílem zajistit životaschopnost nového režimu v takové podobě, v jaké si ho představovali západní interveni, tedy s demokratickými institucemi a stabilizovanou bezpečnostní situací. Prostředkem pro dosažení tohoto cíle měl být program Odzbrojení, demobilizace a reintegrace a jeho nástupce Program rozpuštění nelegálních ozbrojených skupin, který byl pokusem o ustavení monopolu afghánské vlády na užití ozbrojené síly.²²¹

Program odzbrojení, demobilizace a reintegrace (Disarmament, demobilization and Reintegration, DDR) probíhal v letech 2003 až 2005 a podle informací afghánského ministerstva vnitra pomohl odzbrojit 63 000 příslušníků afghánských vojenských sil.²²² Výlučné zaměření na afghánské ozbrojené síly, které byly uskupením protitálibánských milic formálně sdružených pod vedením ministerstva vnitra Karzajovy vlády, mělo za následek, že do programu nebyly zahrnuty jiné soukromé milice a nepravidelné ozbrojené síly působící na afghánském venkově.²²³

Nedostatky DDR odhalil navazující Program rozpuštění nelegálních ozbrojených skupin (Disbandment of Illegal Armed Groups, DIAG), pro který byl sestaven seznam 1 700 existujících nelegálních ozbrojených skupin.²²⁴ Vzhledem k tomu, že tento seznam odhaloval napojení regionálních guvernérů a dalších představitelů státu na nelegální ozbrojené skupiny,

²¹⁹ RUBIN, Barnett R. *Afghanistan's Uncertain Transition From Turmoil to Normalcy* [online]. Council on Foreign Relations. 2006 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z:

http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/16428/ipublicationdocument_singledocument/f9a6efcd-730c-487e-8f80-50e7bc5cec36/en/2006-04_Afghanistan.pdf

²²⁰ GIUSTOZZI, 2009, op. cit., str. 91

²²¹ HARTZELL, Caroline A. *Missed Opportunities: The Impact of DDR on SSR in Afghanistan* [online]. Special Report 270, United States Institute of Peace. 2011. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://www.usip.org/sites/default/files/SR270-Missed_Opportunities.pdf

²²² *Post Conflict Reforms* [online]. PCR: The Latest on Post Conflict Reforms. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.ddrafg.com/>

²²³ Human Rights Watch, 2011, op. cit.

²²⁴ HIGASHI, Daisaku. *Challenge of Constructing Legitimacy in Peacebuilding: Case of Afghanistan* [online]. University of British Columbia. 2008 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.jica.go.jp/story/interview/pdf/afghan.pdf>

byl politicky velmi citlivý a měl sloužit k diskvalifikaci osob nesplňující kritéria pro účast v parlamentních volbách v roce 2005. S ohledem na velmi nízký počet vyřazených kandidátů z volebního procesu lze nicméně konstatovat, že tuto funkci nesplnil. Program rozpuštění nelegálních ozbrojených skupin byl zahájen v roce 2005 a do roku 2010 odzbrojil téměř 800 ozbrojených skupin, tedy necelých 50 % ze všech existujících.²²⁵ Program sice přispěl ke zvýšení bezpečnosti a demilitarizaci některých oblastí, své poslání však nedokázal naplnit a v současnosti neexistuje žádný projekt pro odzbrojení tohoto rozsahu, který by se stal jeho adekvátním pokračovatelem. DIAG byl v roce 2011 zahrnut pod program Mír a usmíření pro Afghánistán (Afghanistan Peace and Reconciliation Program, APRP), jehož cílem je demilitarizace a reintegrace pouze povstaleckých skupin.²²⁶

Jmenované demilitarizační programy přinesly omezené výsledky, protože afghánská vláda neměla ani donucovací schopnost ani politickou vůli přemoci zájem mnoha vlivných afghánských činitelů na pokračování existence nepravidelných ozbrojených sil.²²⁷ Mezinárodní donoři a především Spojené státy buď aktivně podkopávali snahy o demilitarizaci poskytováním podpory vybraným skupinám, nebo upřednostnili nevynakládat politický kapitál na prosazování skutečné demilitarizace.²²⁸ Mimo to je malý úspěch snah o odzbrojení možné připsat také atmosféře nedůvěry mezi veliteli milic, která byla umocněna velmi pomalou realizací programů.²²⁹

Nedostatečná snaha zlomit pozici milic na venkově měla velmi negativní dopady pro budování afghánského státu. Státní instituce, se kterými se Afghánci nejčastěji dostávají do styku, se staly součástí klientelistických sítí disponujících nelegálními ozbrojenými silami. Jako takové pak nezastupují zájmy občanů ale vybraných skupin nebo jednotlivců. Nepotismus a korupce sahají do nejvyšších pater afghánské politiky a podle pozorovatelů i prezident Karzaj dosazuje do funkcí své stoupence navzdory vědomí, že se účastní nelegálních aktivit.²³⁰

Z řady průzkumů veřejného mínění, které byly v posledním desetiletí v Afghánistánu provedeny, vyplývá silná nespokojenost obyvatel s korupčností státního aparátu a špatnou

²²⁵ *Disbandment of Illegal Armed Groups (DIAG): Annual Project Report 2010* [online]. United Nations Development Programme: Afghanistan. 2010 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.undp.org.af/Projects/Report2011/diag/2011-03-21-%20Annual%20Progress%20Report%20of%20DIAG.pdf>

²²⁶ STAPLETON, op. cit.

²²⁷ *"Just Don't Call It a Militia": Impunity, Militias, and the "Afghan Local Police"* [online]. Human Rights Watch. 2011 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/afghanistan0911webwcover.pdf>

²²⁸ STAPLETON, Barbara J. *Disarming the Militias: DDR and DIAG and the Implications for Peace Building* [online]. Afghanistan Analyst Network. 2013. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.afghanistan-analysts.org/wp-content/uploads/2013/06/20130428BS-Disarming_the_Militias_w_Preface_FINAL.pdf

²²⁹ HIGASHI, op. cit.

²³⁰ KATZMAN, 2013, op. cit.

bezpečnostní situací, ke které existence velkého množství nelegálních ozbrojených sil přispívá. Korupce zasahuje téměř do všech oblastí života obyčejných Afghánců. Jakýkoliv styk se státními činiteli, až už se jedná o běžné úředníky, soudy či policii, se v zásadě neobejde bez úplatkářství. Podle průzkumů veřejného mínění společnosti Glevum Associates prováděného na vzorku desítek tisíc dotazovaných většina Afghánců věří, že 80 – 90 % vysokých vládních činitelů využívá svého postavení k osobnímu obohacení.²³¹ Že se nejedná o nepodložené představy, dokládají případy zapletení blízké rodiny Karzaje do velkých korupčních skandálů a dalších kriminálních aktivit. Prezidentův bratr Ahmad Valí Karzaj zastávající pozici předsedy provinční rady provincie Kandahár byl před svou smrtí údajně zapletený do obchodu s opiem, vydržoval svou vlastní milici a podílel se na nelegálním zabírání půdy a dalších nezákonných aktivitách.²³² Mnozí pozorovatelé také uvádějí, že prezident Karzaj jmenoval některé provinční guvernéry, aby je odměnil, a tito guvernéři využívají svých funkcí pro ekonomické vykořisťování obyvatel provincií.²³³

Vedle vysoké míry korupce a špatné bezpečnostní situace obecně se na oživení Tálíbanu na afghánském venkově podepsala kvalita Afghánské národní policie, jejíž příslušníci jsou zapleteni do četných nelegálních aktivit. Její činnost je ovlivňována místními vůdci, kteří sami často obsazují pozice policejního vedení na provinční a okresní úrovni. I podle oficiálních statistik je četnost korupčního jednání policie ohromná. V roce 2010 bylo 20 % příslušníků afghánské policie zapojeno do nahlášených případů pochybení (zneužití moci veřejného činitele nebo korupce) a skutečná čísla jsou ještě vyšší, vezmeme-li v úvahu nenahlášené případy.²³⁴ K neefektivitě afghánských policejních sil v oblasti zajištění bezpečnosti obyvatel a vlády práva obecně přispívá také fakt, že je od rané fáze své výstavby organizována jako polovojenská síla s cílem významně se účastnit protipovstaleckých operací na okresní úrovni, kde je přítomnost mezinárodních sil a Afghánské armády řídka. Ministerstvo vnitra se od začátku snaží rozvíjet především schopnost vést boj proti povstalcům spíše než zajistit, aby účinně a nestranně vykonávali svou úlohu v zajištění bezpečnosti afghánských občanů.²³⁵

²³¹ GARFIELD, Andrew. *What Afghans Want* [online]. Foreign Policy Research Institute. 2009. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.fpri.org/enotes/200911.garfield.whatafghanswant.html>

²³² FORSBERG, Carl. *Afghanistan Report 5: Politics and Power in Kandahar*. Institute for the Study of War [online]. 2010, str. 51 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Politics_and_Power_in_Kandahar.pdf

²³³ KATZMAN, 2013, op. cit.

²³⁴ ISAQZADEH a GIUSTOZZI. *Afghanistan's Paramilitary Policing in Context: The Risks of Expediency* [online]. Afghanistan Analyst Network. 2011. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.afghanistan-analysts.org/wp-content/uploads/downloads/2012/10/AAAN-2011-Police_and_Paramilitarisation.pdf

²³⁵ *Reforming the Afghan National Police* [online]. Royal United Services Institute, Foreign Policy Research Institute. 2010 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: http://www.rusi.org/downloads/assets/ANP_Nov09.pdf

Aktivita Tálibánu se začala od roku 2002 oživovat v pašunských oblastech při hranicích s Pákistánem, který byl v počáteční fázi protivládního odboje hlavním zdrojem nových rekrutů. Tálibán v tomto období získal podporu různých kmenových skupin, které byly zasaženy při vojenských akcích zahraničních vojsk vedoucích k civilním obětem.²³⁶ Tálibán jako takový nebyl ochoten akceptovat uspořádání přijaté po svém svržení a využil pohnuté atmosféry v zemi, ve které státní struktury pronikaly do venkovských oblastí jen stěží, a na své cestě k afghánským vesničanům byly nejčastěji „uneseny“ místními mocnáři, kteří jich využili pro účely svých vlastních zájmů.

Trvalý úspěch Tálibánu při rozšiřování svého vlivu a nabývání na vojenské síle lze připisat řadě faktorů, z nichž nejvýznamnější je zřejmě výše popsaná neefektivní a korupční vláda. Důležitou roli přitom sehrály komunity, které se v aktuálním společensko-politickém uspořádání nacházely v nevýhodné pozici vůči dominantním skupinám se silnými vazbami na intervenční mocnosti.²³⁷ Mezi další často diskutované faktory patří chudoba, etnické nesváry a materiální motivace, ačkoliv jejich význam se v jednotlivých regionech velmi liší a jejich celkový efekt na rychlý rozvoj povstalecké aktivity je diskutabilní.²³⁸

„Nový“ Tálibán od svého svržení zaznamenal ideologickou přeměnu, která je spojena se změnami v jeho taktice a strategii. Tálibán vyhlásil svatou válku proti cizincům v Afghánistánu a vládě, kterou vnímá jako posluhovače Američanů. Změny ve strategii mají spojitost se snahou Tálibánu prezentovat se jako národně osvobozené hnutí, které od roku 2001 značně ustoupilo z fundamentalistických principů a posedlosti osobní morálkou.²³⁹ Svou existenci v současnosti opodstatňuje potřebou vypudit intervenční síly a bránit afghánský lid proti zločinům cizinců i jejich domácích posluhovačů. V tomto ohledu Tálibán čerpá z tradice boje proti přítomnosti cizích armád na území Afghánistánu, která je v paměti většiny Afghánců stále čerstvá.²⁴⁰ Ačkoliv politická agenda Tálibánu zůstává velmi vágní, snaží se svůj společensko-politický program formulovat progresivně a mezi své hlavní cíle řadí: „nezávislost, islámskou sociální spravedlnost, lidskou důstojnost a národní identitu.“²⁴¹

²³⁶ *The Taliban resurgence in Afghanistan* [online]. BBC: History. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/history/events/the_taliban_resurgence_in_afghanistan

²³⁷ IBRAHIMI a GIUSTOZZI; op. cit.

²³⁸ IBRAHIMI a GIUSTOZZI; op. cit.

²³⁹ Jak Vyplyvá z výzkumu vedeného mezi příslušníky Tálibánu, řadoví bojovníci téměř výhradně o svém protivníkovi mluví jako o „Američanech.“ Pro více informací viz: GARFIELD, Andrew a Alicia BOYD *Understanding the Afghan Insurgents: Motivations, Goals and the Reconciliation and Reintegration Process* [online]. Foreign Policy Research Institute. 2013 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.fpri.org/articles/2013/04/understanding-afghan-insurgents-motivations-goals-and-reconciliation-and-reintegration-process>

²⁴⁰ IBRAHIMI, Alia. *The Taliban's Evolving Ideology* [online]. Working Paper WP 02/2010, LSE Global Governance. 2010 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/globalGovernance/publications/workingPapers/WP022010.pdf>

²⁴¹ *Statement Of The Islamic Emirate Of Afghanistan On The Occasion Of The Eighth Anniversary Of The American Attack On Afghanistan*. 7.10.2009 [online]. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z:

Vedení hnutí Tálibán si uvědomuje nutnost získat legitimitu a v řadě společenských otázek zastává umírněnější postoje. Hnutí například využívá státní politiky zaměřené na vymýcení pěstování máku a nabízí zemědělcům proti ní ochranu a finanční asistenci, ačkoliv na sklonku své vlády samo vydalo zákaz jeho pěstování. Postoj k otázce dívčího vzdělávání také prochází proměnou a v nedávné době někteří členové nejvyššího velení vyjádřili podporu vzdělávání dívek v souladu s předpisy islámského práva.²⁴² Ačkoliv jsou nepopíratelně i nadále páčány atentáty na školy zřizované státem a nevládními organizacemi, ideologický dogmatismus Tálibánu zaznamenal značné uvolnění.²⁴³

Hnutí je od začátku známé svým odporem vůči kmenovému uspořádání společnosti, v současném konfliktu ale dokáže využívat oslabené kmenové struktury afghánské společnosti. V tomto uspořádání Tálibán využívá pocitu odcizení a ohrožení některých kmenů a získává si je na svou stranu. Univerzální hodnoty islámu a v menší míře také nacionalismus mu zároveň umožňují oslovit kmeny, které mají tradičně silnější postavení mezi ostatními. Tálibán významně těží také z historicky významného postavení duchovních na afghánském venkově, kteří v něm spatřují příležitost znovuoživit svůj význam.²⁴⁴ Obecně vzato dokáže Tálibán dobře využívat specifika afghánské společnosti a získávat převážně pasivní ale stále častěji také aktivní podporu obyvatel. Podobně jako Sověti a jimi podporovaný režim muselo i nyní velení zahraničních vojsk a jimi podporovaná vláda v Kábulu předdefinovat svou protipovstaleckou doktrínu, aby podpořila legitimitu budovaného státu.

<http://theunjustmedia.com/Afghanistan/Statements/Oct09/Statement%20of%20the%20Islamic%20Emirate%20of%20Afghanistan%20on%20the%20occasion%20of%20the%20Eighth%20Anniversary%20of%20the%20American%20Attack%20on%20Afghanistan.htm>

²⁴² NADEEM, M.: *Taliban Announces Support for Education for Girls in Afghanistan*. 15.8.2013. [online] Education News. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.educationnews.org/international-uk/taliban-announces-support-for-education-for-girls-in-afghanistan/>

²⁴³ BRAHIMI, op. cit.

²⁴⁴ SEMPLE, Michael. *The Revival of the Afghan Taliban 2001-2011* [online]. 2012. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.hks.harvard.edu/cchrp/research/2012/Semple_ArticleOrientII_2012.pdf

4.3 Obamova administrativa a nová strategie

V roce 2009 dosáhl Tálibán trvalé přítomnosti na 80 % území Afghánistánu a v některých oblastech se mu podařilo ustavit paralelní vládu.²⁴⁵ Množící se útoky povstalců a stále více důkazů o tom, že Tálibán je schopný oslovit afghánské obyvatelstvo a mobilizovat ho ve svém protivládním boji, zpochybňovalo tvrzení ISAF o legitimní afghánské vládě těšící se lidové podpoře. Mezinárodnímu společenství v čele s americkou vládou trvalo dlouhou dobu, než od popírání faktů dospělo k uvědomění, že válku v Afghánistánu nelze vyhrát pouze vojenskými prostředky. Až Obamova administrativa zahájila v roce 2009 proces přehodnocení dosavadní politiky v Afghánistánu.

V březnu 2009 prezident Spojených států Barack Obama potvrdil, že hlavním cílem Spojených států v Afghánistánu je „porazit teroristickou skupinu Al-Káida v Pákistánu a Afghánistánu a v budoucnu zabránit jejímu návratu do těchto zemí.“²⁴⁶ Aby mohlo být tohoto cíle dosaženo, mělo být zamezeno dalšímu postupu Tálibánu a nově také významně „podpořen rozvoj efektivní a zodpovědné afghánské vlády.“²⁴⁷ Pod vedením generála McChrystala byla vypracována nová protipovstalecká strategie inspirovaná úspěšnou strategií použitou ve válce v Iráku, která se zakládala na následujících principech:

1. Chránit civilní obyvatelstvo a eliminovat velitele povstaleckého hnutí a jeho infrastrukturu.²⁴⁸
2. Ustavit legitimní a zodpovědnou vládu schopnou poskytovat afghánskému lidu základní služby.²⁴⁹
3. Zvýšit cílený počet jednotek afghánských bezpečnostních sil na celkových 352 000 jednotek.²⁵⁰

²⁴⁵ *Eight years after 9/11 Taliban now have a permanent presence in 80% of Afghanistan* [online]. ICOS Group: Media Press Releases, 10.9.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: http://www.icosgroup.net/2009/media/media-press-releases/eight_years_after_911/

²⁴⁶ *Remarks by the President on a New Strategy on Pakistan and Afghanistan* [online]. The White House: Remarks by the President, 27.3.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-a-new-strategy-afghanistan-and-pakistan>

²⁴⁷ *Remarks by the President on a New Strategy on Pakistan and Afghanistan*, op. cit.

²⁴⁸ EIKENBERRY, Karl W. *The Limits of Counterinsurgency Doctrine in Afghanistan: The Other Side of the COIN* [online]. Foreign Affairs. 2013 [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139645/karl-w-eikenberry/the-limits-of-counterinsurgency-doctrine-in-afghanistan>

²⁴⁹ *COMISAF Initial Assessment (Unclassified)* [online]. The Washington Post, 21.9.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: http://articles.washingtonpost.com/2009-09-21/news/36848328_1_international-security-assistance-force-civilian-casualties-review-plans

²⁵⁰ DALE, op. cit.

Přehodnocená strategie Spojených států byla podpořena také na neformálním zasedání ministrů obrany NATO v Bratislavě v říjnu 2009 a stala se východiskem aktivity zúčastněných armád v afghánské válce.²⁵¹ Prezident Obama později opětovně potvrdil platnost úzce vymezených cílů Spojených států spočívajících v porážce Al-Káidy a zabránění jejímu působení v oblasti a odmítl, že Spojené státy v Afghánistánu budují stát s tím, že tato úloha náleží Afgháncům.²⁵²

Generál David Petraeus, který vystřídal McChrystala v roli velitele amerických sil ISAF v Afghánistánu však dále detailněji pojednal o iniciativách, které je nutné přijmout pro dosažení amerických priorit v zemi, následovně: „Tohoto cíle není možné dosáhnout pouze zabíjením teroristů, ale také rozvojem afghánských bezpečnostních sil, omezením obchodu s drogami, který financuje povstalecké aktivity, rozšiřováním a prohlubováním dosahu afghánské vlády,... vytvářením příležitostí pro hospodářskou aktivitu afghánských občanů atd.“²⁵³ Ačkoliv se tedy Obamova administrativa zdráhala veřejně přiznat svou roli v afghánském state-buildingu, vyplývá z uvedených priorit amerického vojenského velení, že Spojené státy měly hrát důležitou roli v budování a upevňování struktur afghánského státu a také uvědomění, že toho lze dosáhnout pouze zvýšením legitimacy jeho moci.

Implementaci nové strategie provázelo navýšení počtu amerických jednotek v ISAF o 30 000²⁵⁴ a spolu s jednotkami zapojenými do operace Trvalá svoboda počet amerických vojáků v Afghánistánu dosáhl v průběhu roku 2011 svého maxima 101 000 mužů.²⁵⁵ Tyto jednotky měly přispět k výraznému zlepšení bezpečnosti v zemi.

Karl E. Eikenberry, bývalý velvyslanec Spojených států v Afghánistánu v letech 2009 až 2011, nicméně ve svém článku pro Foreign Affairs pokládá výstižnou otázku, proti komu a proti čemu mají američtí vojáci afghánské obyvatelstvo chránit.²⁵⁶ Zhoršující se bezpečnost na venkově nebyla způsobena pouze zvýšenou povstaleckou aktivitou, ale zřejmě daleko významněji vysokou zločinností, proti které neexistovala dostatečná ochrana a která byla

²⁵¹ NATO Ministers Agree on Key Priorities for Afghanistan [online]. North Atlantic Treaty Organization, 23.10.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_58510.htm

²⁵² JESSE, Lee. *President Obama on the Afghanistan-Pakistan Annual Review: "A Very Difficult Endeavor" but "Significant Progress"* [online]. The White House: The White House Blog, 16.12.2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/blog/2010/12/16/president-obama-afghanistan-pakistan-annual-review-a-very-difficult-endeavor-signifi>

²⁵³ BAKER, Fred W. *Petraeus applies Iraq lessons to Afghanistan* [online]. United States Central Command, 28.4.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.centcom.mil/news/petraeus-applies-iraq-lessons-to-afghanistan>

²⁵⁴ Prezident Obama schválil vyslání 17 000 mužů v únoru 2009 a dalších 30 000 v prosinci 2009 po vyhlášení nové strategie pro Afghánistán.

²⁵⁵ Q&A: Foreign forces in Afghanistan [online]. BBC News: Asia, 13.6.2013. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-11371138>

²⁵⁶ EIKENBERRY, op. cit.

často páchána samotnou afghánskou policií. Bez vyřešení tohoto problému bylo mylné předpokládat, že výraznější vojenská přítomnost amerických vojsk v zemi přispěje k vyšší bezpečnosti. Vyšší vojenské nasazení navíc znamená vyšší počet civilních obětí, který je také sám o sobě významným faktorem pro růst popularity Tálibánu, jehož propaganda jej efektivně využívá.

Nová strategie se zaměřila na lokalizaci a zneškodnění velení skupin Tálibánu v tzv. nočních razíích (night raids), jejichž cílem je zredukovat počet civilních obětí v protipovstaleckých operacích. Od svého zahájení je tento typ operací velmi používán a podle dostupných statistik jich jen mezi prosincem 2010 a únorem 2011 proběhlo celkem 1 700.²⁵⁷ Tento „pilíř“ americké vojenské strategie je však u Afghánců velkým zdrojem nespokojenosti a rozhořčení. Tuto skutečnost potvrzují také průzkumy veřejného mínění, ve kterých dotázaní uváděli noční razie jako jeden z největších zločinů, kterým jejich komunity čelí.²⁵⁸

Ačkoliv z celkového počtu civilních obětí připadá na tyto operace pouze malé procento, jsou v zásadním rozporu s afghánskou kulturou, která klade velký důraz na důstojnost rodiny a soukromí žen v domácnostech.²⁵⁹ S tímto souvisí stále rozšířenější názor, že cizinci nemají respekt k Islámu a tradicím, který byl velmi posílen případy pálení Koránu v Gainesville na americké Floridě a na letecké základně v Bagramu, které vyvolaly masové protesty po celém Afghánistánu, při nichž zahynuly desítky lidí.²⁶⁰

Vedení kontroverzních nočních operací bylo v roce 2012 přeneseno na Afghánské bezpečnostní služby (s výjimkou protiteroristických operací, které jsou doposud pod vedením armády Spojených států) a prezident Karzaj tuto dohodu považoval za svůj velký úspěch, protože byla výsledkem jeho dlouhodobého tlaku na Spojené státy.²⁶¹ Zůstává však velmi nejisté, zda přenesení vedení nepopulárních operací na ozbrojené složky nelegitimní vlády přinese změnu v postoji obyvatelstva a pomůže eliminovat vojenskou sílu Tálibánu.

²⁵⁷ GRAHAM-GARRISON, Emma. *Factbox: Night-time raids in Afghanistan* [online]. Reuters, 24.10.2011. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/02/24/us-afghanistan-raids-factbox-idUSTRE71N17320110224>

²⁵⁸ *The Cost of Kill/Capture: Impact of the Night Raid Surge on Afghan Civilians* [online]. Open Society Foundations and The Liaison Office. 2011 [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/Night-Raids-Report-FINAL-092011.pdf>

²⁵⁹ *The Cost of Kill/Capture: Impact of the Night Raid Surge on Afghan Civilians*, op. cit.

²⁶⁰ RAHIMI, Sangar a Alissa J. RUBIN. *Koran Burning in NATO Error Incites Afghans* [online]. The New York Times, 21.2.2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/02/22/world/asia/nato-commander-apologizes-for-koran-disposal-in-afghanistan.html?adxnnl=1&pagewanted=all&adxnnlx=1386081862-En9zUd6gYawJlgbNV9gfRQ>

²⁶¹ RUBIN, Alissa J. *U.S. Transfers Control of Night Raids to Afghanistan* [online]. The New York Times, 8.4.2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/04/09/world/asia/deal-reached-on-controversial-afghan-night-raids.html?pagewanted=all>

Obamova administrativa na konci roku 2009 oznámila, že od června 2011 zahájí stahování svých jednotek z Afghánistánu. Součástí strategie se proto stala tzv. afghanizace války, která spočívala v urychlené výstavbě afghánských bezpečnostních sil, především Afghánské národní armády (ANA) a Afghánské národní policie (ANP). V roce 2012 dosáhly afghánské bezpečnostní síly cílového počtu jednotek a dohromady čítají 352 000 mužů.²⁶² Procentuální míra dezerce je však u obou bezpečnostních složek dlouhodobě velmi vysoká a pohybuje se v rozmezí 2 – 3 % z celkového počtu mužů za měsíc, což klade zvýšené nároky na výcvik stále nových jednotek.²⁶³ Velká míra dezerce zároveň poukazuje na malou úroveň loajality příslušníků těchto sil, která je obzvláště u ANP velmi nízká.²⁶⁴ Ve srovnání s ANA je ANP také velmi zkorumpovaná a někteří její velitelé dokonce udržují vztahy s povstanci.²⁶⁵

Přes velké obtíže při její výstavbě je Afghánská národní armáda zřejmě jedním z největších úspěchů amerických snah budovat afghánský stát, ačkoliv s blížícím se odchodem zahraničních vojsk vyvstává mnoho otázek spojených s jejím financováním a udržitelností. Přestože je ANA narušována vysokou mírou dezerce, její kvalita daná intenzivním výcvikem pod vedením americké armády podstatně vzrostla a v polovině roku 2013 byla schopná od NATO převzít zodpovědnost za bezpečnostní situaci v zemi. Nadále je však závislá na podpoře NATO především v oblasti logistiky, informačního zajištění a vzdušných operací.²⁶⁶ Velkým problémem ANA je ale její rozštěpenost daná etnickou příslušností. Ve velení od zahájení její výstavby dominují etničtí Tádžikové, což může předznamenávat budoucí konflikt, až síly NATO ze země odejdou.²⁶⁷

Snaha zemi stabilizovat vedla od roku 2001 již k několika pokusům vyplnit bezpečnostní mezeru prostřednictvím lokálních milic, které se však nejčastěji přeměnily v uskupení provozující nelegální aktivity a jejich podpora byla proto zastavena. Zhoršující se situace

²⁶² 1109/0: *Informace o nasazení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany v zahraničních operacích v roce 2012* [online]. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. 2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=64796

²⁶³ HOPKINS, Nick. *Taliban kill 1,100 members of Afghan security forces in six months* [online]. The Guardian, 23.1.2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2013/jan/23/taliban-afghan-security-forces-nato>

²⁶⁴ CORDESMAN, Anthony H. *The Afghan War in 2013: Meeting the Challenges of Transition, Volume III* [online]. Center for Strategic and International Studies. 2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/130506_Cordeman_AfghanWar2013_VolumeIII_Web.pdf

²⁶⁵ HARDING, Thomas a James KIRKUP. *Afghan National Police penetrated by Taliban at 'every level'* [online]. The Telegraph, 4.11.2009. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/6502175/Afghan-National-Police-penetrated-by-Taliban-at-every-level.html>

²⁶⁶ DRUZIN, Heath a Zubair BABAKARKHAIL. *Afghan forces take over responsibility for security from NATO* [online]. Stars and Stripe, 18.6.2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.stripes.com/news/middle-east/afghan-forces-take-over-responsibility-for-security-from-nato-1.226391>

²⁶⁷ FELBAB-BROWN, Vanda. *Afghan National Security Forces: Afghan Corruption and the Development of an Effective Fighting Force* [online]. Brookings, 2.8.2012. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/research/testimony/2012/08/02-afghanistan-security-felbabbrown>

v zemi přispěla k zahájení další iniciativy tohoto druhu, kterou je program Afghánské místní policie (Afghan Local Police, ALP), a má velmi důležité místo v americké „exit strategy“. Americké velení odmítá, že se jedná o milice, protože v afghánské historii toto označení nese negativní konotace spojené se vzestupem warlordů na konci sovětské éry.

Teoreticky by měl proces výběru členů sil ALP probíhat pod kontrolou vedení kmenů, aby se eliminoval potenciál zahrnutí kriminálních živlů.²⁶⁸ V praxi nicméně tyto mechanismy selhávají vzhledem k nutnosti rychle budovat tento „ochranný val“ proti Tálibánu v oblastech, kde ANA a ANP mají malé nebo téměř žádné zastoupení. Pod tlakem místních ozbrojených vůdců se do milic navíc zapojují existující ozbrojené organizace.²⁶⁹ Důsledkem neexistence efektivních mechanismů kontroly činnosti těchto milic je stále častější drancování oblastí, ve kterých působí, a zvýšení kriminality, proti které se obyvatelé nemohou bránit. Zároveň existují oprávněné obavy, že se velitelé milic po odchodu mezinárodních jednotek připojí k Tálibánu, se kterým již někteří velitelé ALP uzavírají dohody vymezující vzájemné vztahy.²⁷⁰

V rámci nového přístupu k problematice Afghánistánu a intenzivním snahám zvýšit legitimitu afghánského režimu Obamova administrativa začala podporovat politiku dobrého vládnutí a boj s korupcí, která byla uznána za jeden z nejvýznamnějších problémů afghánské společnosti. Úplatkářství a zpronevěra v Afghánistánu nejsou ničím novým, ovšem v posledním desetiletí nabyly kolosálních rozměrů a organizace Transparency International v roce 2009 vyhodnotila Afghánistán jako druhý nejkorupčnější stát ze 180 zemí, u kterých provádí každoroční výzkum.²⁷¹ Za nevídaným nárůstem korupčních aktivit v Afghánistánu stojí především stabilně rostoucí produkce opia, která tvoří velkou část afghánské ekonomiky, a v roce 2012 byla její odhadovaná hodnota bezmála 2 miliardy dolarů z celkového hrubého domácího produktu ve výši 21 miliard.²⁷² Ohromné příjmy, které tento nelegální sektor ekonomiky produkuje, umožňují zapojení i nejvyšších politických elit do aktivit souvisejících

²⁶⁸ Human Rights Watch, 2011, op. cit.

²⁶⁹ Human Rights Watch, 2011, op. cit.

²⁷⁰ CLOUD, David S. a Shashank BENGALI. *Rural Afghanistan force with shady reputation may grow* [online]. Los Angeles Times, 10.2.2013. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://articles.latimes.com/2013/feb/10/world/la-fg-afghan-police-20130211>

²⁷¹ CORDESMAN, Anthony H. *How America Corrupted Afghanistan: Time to Look in the Mirror* [online]. Center for Strategic and International Studies. 2010. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/100907_American_Corruption_Afghanistan.pdf

²⁷² *Afghanistan Opium Survey 2012* [online]. UNODC: United Nation Office on Drugs and Crime. 2013. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: http://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afghanistan/Afghanistan_OS_2012_FINAL_web.pdf

s pěstováním máku a pašováním drog.²⁷³ Dalšími faktory, které přispívají ke korupčnosti, jsou velký přísun rozvojové pomoci po roce 2001 bez náležité kontroly, jak je s penězi nakládáno, a také přímá i nepřímá snaha interventů a v první řadě Spojených států ovlivňovat politické dění v zemi skrze úplatkářství.²⁷⁴

Politika tolerance a účasti na korumpování afghánské společnosti byla charakteristická pro Bushovu administrativu a prezident Obama v souvislosti se změnou v politice výrazně zvýšil tlak na prezidenta Karzaje, aby přijal účinná protikorupční opatření.²⁷⁵ Afghánský prezident opakovaně přislíbil zintenzivnit snahy o boj s korupcí a za tímto účelem vznikla řada nových institucí a iniciativ, jejichž náplní bylo se těmito problémy zabývat.²⁷⁶ Nešlo však o upřímné kroky, což vyšlo najevo, když Karzaj v srpnu 2010 propustil druhého nejvyššího státního zástupce v zemi, který měl na starosti vyšetřování v soudních případech proti 17 bývalým i stávajícím ministrům Karzajovy vlády, pěti provinčním guvernérům a dalším vysokým státním úředníkům. Propuštění státního zástupce přišlo podle místních zdrojů v reakci na odmítnutí Karzajova pokynu blokovat vyšetřování vysokých státních činitelů.²⁷⁷

Vzhledem k rozsahu korupce v afghánské politice Spojené státy kladly velmi nerealistické cíle a důraz, se kterým prosazovaly její realizaci, způsobil odcizení Karzaje, v jehož nejbližším okolí v tomto období začalo zmiňované vyšetřování podezřelých z úplatkářství a zpronevěry státního majetku. V reakci na zhoršující se vztahy s afghánským prezidentem v roce 2011 Obamova administrativa ohlásila změnu politiky a přeorientovala strategii z boje proti korupci ve vysoké politice na korupci v nižších úrovních státní správy, což však de facto znamenalo navrácení se k původní politice tolerance.²⁷⁸ Toto umírnění bylo na politické úrovni spojeno s oživením debat o tom, do jaké míry jsou korupčnost a nedostatky afghánské vlády spojeny s rostoucí popularitou Tálibánu. V politické debatě převážil názor, že úplatkářství je pouze jeden z mnoha faktorů ovlivňujících bezpečnostní situaci v zemi a její zlepšení nespočívá jen v řešení tohoto problému.²⁷⁹

²⁷³ NORTON-TAYLOR, Richard. *Leaked Afghanistan files reveal corruption and drug-dealing* [online]. In: The Guardian, 26.6.2010. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z:

<http://www.theguardian.com/world/2010/jul/26/leaked-afghanistan-files-corruption-drug-dealing>

²⁷⁴ CORDESMAN, 2010, op. cit.

²⁷⁵ FELBAB-BROWN, *Afghan National Security Forces: Afghan Corruption and the Development of an Effective Fighting Force*, op. cit.

²⁷⁶ DALE, op. cit.

²⁷⁷ FILKINS, Dexter a Alissa J. RUBIN. *Graft-Fighting Prosecutor Fired in Afghanistan* [online]. The New York Times 28.8.2010. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2010/08/29/world/asia/29afghan.html?pagewanted=all>

²⁷⁸ STROBEL, Warren P. a Marisa TAYLOR. *U.S. won't pursue Karzai allies in anti-corruption campaign* [online]. McClatchy DC: Watching Washington and the World, 6.1.2011. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.mcclatchydc.com/2011/01/06/106314/afghan-anti-corruption-plan-sidesteps.html>

²⁷⁹ CHANDRASEKARAN, op. cit.

Návrat k politice tolerance souvisí s tím, že vyšetřování na nejvyšších úrovních hrozí nejen způsobit roztržku s Karzajem, ale také s dalšími významnými Afghánci, na jejichž spolupráci jsou stabilizační snahy Spojených států životně závislé, obzvláště v aktuálním období intenzivních bojů s povstalci a blížícího se odchodu americké armády z Afghánistánu.²⁸⁰ Odhadem jedna třetina prostředků vynakládaných na zásobování vojenských sil v Afghánistánu totiž připadá na platby za volný průjezd zásobovacích konvojů a úplatky za poskytování ochrany. Mezi největší poskytovatele tohoto typu neoficiálních služeb patří vládní klika sdružená kolem prezidenta Karzaje, mezi jejíž členy patří také Karzajovi dva bratři. V praxi tzv. soukromé bezpečnostní společnosti dostávají lukrativní zakázky na zajištění bezpečnosti cest a část těchto prostředků je využívána k uplácení místních warlordů a dokonce skupin hnutí Tálibán.²⁸¹ Do rukou relativně úzké skupiny se tak dostávají prostředky v řádech miliard dolarů, které jsou dále využívány na podplácení státních úředníků nebo dokonce nákupu postů v afghánské vládě.²⁸² O přímém zapojení interventů do afghánské korupční kultury svědčí zveřejněné informace o desítkách milionů dolarů poskytnutých americkou CIA a britskou M16 v průběhu posledních deseti let přímo prezidentu Karzajovi, za účelem uplácení warlordů a politiků, z nichž někteří mají údajně také vazby na Tálibán.²⁸³ Tato událost spolu s ostatními potvrzuje mínění mnohých Afghánců, že „Spojené státy jsou přímo zodpovědné za současnou nestabilitu a kulturu beztrestnosti.“²⁸⁴

Popsaná atmosféra beztrestnosti také úzce souvisí s velmi špatným stavem soudního systému. Od roku 2001 má většina Afghánců pouze omezený nebo žádný přístup k soudním institucím. Nedostatek soudů přispívá k destabilizaci země, a přestože díky nové americké strategii vzniklo na vládní i mezinárodní úrovni několik iniciativ pro řešení problematiky soudního systému, afghánská vláda zjevně postrádá vůli existující stav změnit. Silný prezidentský systém totiž způsobil, že se ústavní soud stal „loutkou“ v rukou prezidenta, neboť chybí jasně vydefinovaný arbitr v otázkách ústavního práva. Vzhledem k nerozvinutému systému brzd a rovnováh a širokých pravomocí prezidenta nelze očekávat,

²⁸⁰ CHANDRASEKARAN, Rajiv. *A Subtler Tack to Fight Afghan Corruption?* [online]. The Washington Post, 13.9.2010. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/09/12/AR2010091204167.html>

²⁸¹ OWEN, Jonathan. *Army launches investigation: Corrupt Afghans stealing millions from aid funds* [online]. The Independent, 7.3.2010. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/army-launches-investigation-corrupt-afghans-stealing-millions-from-aid-funds-1917436.html>

²⁸² CARTER, Joseph L. *Aiding Afghanistan: How Corruption and Western Aid Hinder Afghanistan's Development* [online]. Foreign Policy Journal, 10.6.2013. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.foreignpolicyjournal.com/2013/06/10/aiding-afghanistan-how-corruption-and-western-aid-hinder-afghanistans-development/>

²⁸³ ROSENBERG, Matthew. *Karzai Says He Was Assured C.I.A. Would Continue Delivering Bags of Cash* [online]. The New York Times, 4.5.2013. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2013/05/05/world/asia/karzai-said-he-was-assured-of-cash-deliveries-by-cia.html>

²⁸⁴ CARTER, op. cit.

že k předefinování rozložení pravomocí a obecněji politické moci dojde bez intenzivního afghánského a mezinárodního tlaku na změnu ústavy.²⁸⁵

Existující soudy jsou navíc často personálně poddimenzované a velmi nízké mzdy (podobně jako v ostatních sférách státní správy či bezpečnostních složkách státu) vedou ke značné míře korupčnosti.²⁸⁶ I ti Afghánci, pro které je soud dostupný, proto pochybují o smysluplnosti dovolání se u něj spravedlnosti, pokud se stanou obětí trestného činu, a tím více pokud pachatel trestného činu má vazby na vlivné osobnosti ve státní správě. V zemi proto existuje poměrně rozsáhlý neformální systém soudů, který většinou aplikuje tradiční zvykové právo pašunváli.²⁸⁷ Velká část neformálních soudů je provozována Tálibánem, který je na rozdíl od oficiálních soudů zárukou spravedlivého leč v některých případech drakonického rozsudku. Schopnost Tálibánu ustavit v mnoha oblastech síť neoficiálních soudů a s tím určitou míru vlády práva mu navíc dopomáhá získat podporu obyvatelstva.²⁸⁸

Vedle boje s korupcí se Obamova strategie zaměřovala na místní vládu a posílení rozhodovacích pravomocí komunit na nejnižší úrovni. Předvojem iniciativ spojených s tímto novým přístupem byla instituce IDLG založená v roce 2007, která však vzhledem ke své primárně koordinační roli nepřispěla k rozvoji vlády na úrovni vesnice a nedlouho po svém vzniku byla navíc kooptována vládou v Kábulu.

Obamova nová politika vycházela z předpokladu, že snahy o zlepšení vlády v Afghánistánu se od období Bonnského procesu bezvysledně zaměřovaly na centrální vládu a že k výraznému zlepšení situace povede propojení této politiky s přístupem „from the bottom up“.²⁸⁹ K realizaci této politiky měl také přispět vyšší počet amerických civilních pracovníků působících v Afghánistánu, který se od ledna 2009 do roku 2010 více než ztrojnásobil a vzrostl na celkových 1 000. Civilní pracovníci se soustředují na práci v nejdůležitějších ministerstvech, které poskytují služby afghánskému lidu a úzce přitom spolupracují průměrně s dalšími 10 Afghánci, kteří tím získávají zkušenosti pro své působení ve státní správě a mají hrát důležitou roli v navazování vztahů s vůdci místních komunit.

²⁸⁵ *Reforming Afghanistan's Broken Judiciary* [online]. International Crisis Group. 2010. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/afghanistan/195%20Reforming%20Afghanistans%20Broken%20Judiciary.pdf>

²⁸⁶ International Crisis Group. 2010, op. cit.

²⁸⁷ KATZMANN, Kenneth. Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance. Congressional Research Service [online]. 2014. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21922.pdf>

²⁸⁸ KATZMANN, 2014, op. cit.

²⁸⁹ *Afghanistan and Pakistan Regional Stabilization Strategy* [online]. The Department of State of the United States of America. 2010 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.state.gov/documents/organization/135728.pdf>

Od změny ve své politice si americká vláda slibovala vybudování „zodpovědné, efektivní a schopné vlády na všech úrovních státní správy a posílení vztahu s lidmi a legitimacy.“²⁹⁰ Na nátlak mezinárodního společenství afghánská vláda v roce 2010 vydala dlouho očekávaný dokument nazvaný Politika regionální vlády (Subnational Governance Policy, SNGP), který je afghánskou odpovědí na americkou strategii zlepšení státní správy v Afghánistánu. Tento čtyřsetstránkový materiál stanovuje velmi ambiciózní cíle a předpokládá zahájení mnoha vládních iniciativ zaměřených na zlepšení legitimacy státní moci na všech úrovních afghánských provincií. Od začátku ovšem existovalo mnoho oprávněných pochybností, že afghánská vláda bude mít politickou vůli realizovat alespoň zlomek navrhovaných změn.²⁹¹

Americká strategie nerealisticky předpokládala, že tempo výstavby legitimní místní vlády půjde ruku v ruce s protipovstaleckými operacemi. V praxi to znamená, že po úspěšném obsazení určité oblasti je instalován okresní guvernér, který v očích místních rychle získá legitimitu a ANP zabráni povstalcům v návratu. Tento přístup charakterizuje známá fráze generála McChrystala o „vládě v krabici připravené k nastěhování“ spojovaná s velkou ofenzívou proti baště Tálibánu ve městě Mardža v provincii Hílmand na jihu Afghánistánu.²⁹² Legitimita vlády má být posílena jednak navázáním osobního kontaktu guvernéra s vesničany a také poskytováním rozvojové pomoci skrze Program národní solidarity (National Solidarity Programme, NSP) a dalších podobných iniciativ.

Program národní solidarity je iniciativa zahájená v roce 2003 Světovou bankou a je nejúspěšnějším rozvojovým projektem, jaký se v Afghánistánu kdy realizoval. Šance na úspěch těchto programů je však nyní velmi nízká, neboť terénní výzkumy v Afghánistánu dokazují, že pozitivní účinek mají pouze v bezpečných a stabilních oblastech.²⁹³ Realizace těchto rozvojových programů je navíc velmi zdoluhavá, což je dáno chybějící infrastrukturou a kulturním prostředím. V nestabilních oblastech proto nepřináší okamžitý efekt, který strategie pro úspěch budování legitimní afghánské vlády potřebuje, aby fungovala.²⁹⁴

Dalším mylným předpokladem pro zlepšení regionální vlády byla spolupráce afghánské vlády v Kábulu, která přes oficiální vyjádření své angažovanosti nebyla ochotná podpořit

²⁹⁰ *United States Government Integrated Civilian - Military Campaign Plan for Support to Afghanistan* [online]. Embassy of the United States of America in Kabul: Operation Enduring Freedom, U.S. Forces, Afghanistan. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.comw.org/qdr/fulltext/0908eikenberryandmcchrystal.pdf>

²⁹¹ LAMB, Robert D. a Brooke SHAWN. *Political Governance and Strategy in Afghanistan* [online]. Center for Strategic Studies. 2012. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/120426_Lamb_PolGovernanceAfgha_Web.pdf

²⁹² FILKINS. *Afghan Offensive Is New War Model* [online]. The New York Times: 12.2.2010. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2010/02/13/world/asia/13kabul.html?_r=0

²⁹³ FEINSTEIN, Paul a Andrew WILDER. *Winning Hearts and Minds? Examining the Relationship between Aid and Security in Afghanistan* [online]. Feinstein International Center, Tufts University. 2012. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://sites.tufts.edu/feinstein/files/2012/01/WinningHearts-Final.pdf>

²⁹⁴ HIGASHI, op. cit.

politiky potenciálně ohrožující její moc.²⁹⁵ Jakkoliv byla centrální afghánská vláda v historii slabá, spoléhala na provinční a okresní guvernéry jako na prostředek rozšíření svého vlivu do co největšího počtu oblastí.²⁹⁶ Spojené státy poskytly své civilní pracovníky jako asistenty okresním guvernéřům ve snaze oslabit jejich klientelistický vztah s centrem v Kábulu a zaměřit jejich činnost více na uspokojování zájmů a potřeb běžných Afghánců. Ačkoliv tato politika přináší určité krátkodobé výsledky, nemění nic na podstatě vztahů mezi centrální vládou a guvernérem, od nichž se odvíjí jeho postavení. Určitou naději pro odbourání klientelistických vazeb mezi regiony a centrem přinášela SNGP, která vypracovala složité procesy pro výběr státních úředníků na základě zásluh a nikoliv neformálních vazeb.²⁹⁷ Přes četná prohlášení afghánského vedení o významu zavedení transparentních procesů výběru a jmenování úředníků do funkcí, nepřipouštějí zájmy etablovaných mocenských struktur jejich korektní dodržení.²⁹⁸

Snaha podpořit legitimitu státní správy narážela na odpor centrálních státních institucí také při pokusu učinit z různých typů rad existujících na okresní úrovni reprezentativní lidové orgány. Podle afghánské ústavy mají na okresní úrovni existovat volené orgány, které zastupují přímo občany a kontrolují činnost okresní exekutivy. Volby do těchto tzv. okresních rad byly již několikrát odloženy a jejich konání je plánováno nejdříve na rok 2014. Afghánské ministerstvo pro rozvoj venkova proto pod záštitou OSN již v roce 2002 ustavilo tzv. okresní rozvojová shromáždění (District Development Assemblies, DDA), která měla neexistující volené rady zastoupit.²⁹⁹ V podobném duchu také americká iniciativa Afghánský program pomoci společnosti (Afghan Social Outreach Program, ASOP) zahájená v roce 2009 vytvořila desítky komunitních rad ve strategicky důležitých okresech, které měly být platformou pro výměnu názorů o místních potřebách mezi tradičními kmenovými šúry a státními orgány.³⁰⁰ Mezinárodní komunita mimo to podpořila vznik mnoha dalších místních rad pod nejrůznějšími názvy jako např. „bezpečnostní šúra“, „vzdělávací šúra“, „šúra pro ženy“, „zemědělská šúra“ a další. Přes svou velkou početnost a pestrost však tyto orgány nemají podle afghánského zákona žádnou pravomoc kontrolovat místní úředníky a volat

²⁹⁵ LAMB a SHAWN, op. cit.

²⁹⁶ NIXON, op. cit.

²⁹⁷ DALE, op. cit.

²⁹⁸ VAN BIJLERT, Martine. *Between Discipline and Discretion: Policies Surrounding Senior Subnational appointments* [online]. Afghanistan Research and Evaluation Unit. 2009. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.areu.org.af/Uploads/EditionPdfs/923E-Subnational%20Appointments-%20BP-print.pdf.pdf>

²⁹⁹ LAMB a SHAWN, op. cit.

³⁰⁰ *Afghanistan Social Outreach Program (ASOP)* [online]. USAID: From the American People. 2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.usaid.gov/node/52026>

je k zodpovědnosti.³⁰¹ Za současné situace je také otázkou, zda by konání voleb do okresních rad na tomto stavu něco změnilo, neboť zkušenost Afghánců s volenými provinčními radami ukazuje, že ani volené orgány nemají vliv na činnost složek výkonné moci a stávají se pouze nástroji klientelismu.

4.4 Role hospodářské pomoci

Od roku 2001 Afghánistán zaznamenal velký příliv zahraniční pomoci od celé řady mezinárodních donorů. Mezi lety 2001 – 2013 byla Afghánistánu přislíbena pomoc ve výši 119 miliard dolarů, ze které bylo ke konci roku 2011 vyplaceno 70 miliard dolarů.³⁰² Nejvýznamnější část pomoci (68 %) vyplacená v letech 2001 – 2010 podle dostupných statistik sloužila k zajištění bezpečnosti a byla využita především k výstavbě afghánských bezpečnostních sil.³⁰³ Ze zbylé pomoci byla od začátku mezinárodní intervence v Afghánistánu financována celá řada projektů, které sloužily ke zlepšení situace v oblasti infrastruktury, zemědělství, školství, podpory dobré vlády a dalších. Přes vynaložení poměrně významných prostředků na tyto nevojenské účely zůstává Afghánistán velmi chudou zemí s 36 % lidí žijícími pod hranicí chudoby.

Projekty realizované v Afghánistánu obecně přinášejí velmi smíšené výsledky a pravděpodobně jediným velkým celostátním projektem, který byl v prvních letech po svém zahájení pozorovateli soustavně hodnocen pozitivně, je již zmíněný Program národní solidarity, který kromě hospodářského rozvoje poskytuje také model místní samosprávy. Program spočívá v zakládání tzv. komunitních rozvojových rad (Community Development Councils, CDCs), které jsou vytvářeny na úrovni vesnic a jsou příjemci malých grantů. O účelu projektů rozhoduje zpravidla celá komunita, která také částečně přispívá svými zdroji k jejich zajištění. Vzhledem k poměrně malým částkám, které jsou v tomto programu vypláceny, je s těmito projekty ve srovnání s jinými spojena nízká míra korupčního chování.³⁰⁴ Větší rozvojové programy v Afghánistánu sloužící především k rozvoji

³⁰¹ SHAHMAHMOOD, Miakhel a Noah COBURN. *Many Shuras Do Not a Government Make: International Community Engagement with Local Councils in Afghanistan* [online]. Peacebrief 50, United States Institute of Peace. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.usip.org/sites/default/files/pb50.pdf>

³⁰² *Development Cooperation Report* [online]. Ministry of Finance, Islamic Republic of Afghanistan. 2012. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.undp.org.af/Publications/2013/Development%20Cooperation%20Report%20-%202012.pdf>

³⁰³ CORDESMAN, Anthony H. *The Afghan War in 2013: The Challenges of Leadership and Governance, Volume II* [online]. Center for Strategic and International Studies. 2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/130506_Cordesman_AfghanWar2013_VolumeII_Web.pdf

³⁰⁴ FELBAB-BROWN, Vanda. *The Crucibles and Dilemmas of US State Building in Afghanistan* [online]. South Asia Journal. 2012. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://southasiajournal.net/2012/01/the-crucibles-and-dilemmas-of-us-state-building-in-afghanistan/>

infrastruktury a zemědělského sektoru sice přinášejí výsledky v podobě stovek kilometrů nových silnic, jde nicméně pouze o zlomek toho, co by pomoc reálně vyplacená mezinárodními donory mohla vybudovat, neboť velká část prostředků je vynakládána na vysoké mzdy západních pracovníků nebo na uplácení místních mocných, kteří mají pro projekty zajistit bezpečnost.³⁰⁵

Po přehodnocení americké politiky vůči Afghánistánu v roce 2009 získala hospodářská pomoc významné místo v americké protipovstalecké doktríně, která v podstatě spoléhá na to, že „srdce a mysl“ Afghánců lze „koupit“. Již od počátku přítomnosti NATO v zemi se kloubily vojenské a civilní prvky protipovstaleckého boje v tzv. provinčních rekonstrukčních týmech (Provincial Reconstruction Teams, PRTs), které také realizovaly projekty malého rozsahu v oblasti vodohospodářství (zavodňovací systémy, pitná voda), elektrifikace, stavby škol, silnic a dalších. Jejich kapacita byla od počátku relativně omezená a velikost jejich vojenského personálu a malého počtu civilních pracovníků se pohybovala od několika desítek do několika set lidí.

Do většiny provincií v zemi se provinční rekonstrukční týmy rozšířily až v roce 2006. V roce 2011 dosáhl jejich počet 26, z nichž 14 bylo pod vedením Spojených států a zbytek pod vedením dalších deseti zemí.³⁰⁶ Od roku 2012 se počet PRT v zemi v souvislosti s plánovaným stažením zahraničních vojsk snižuje a do konce roku 2013 většina z nich svou činnost ukončila.³⁰⁷ PRT se snažily zmapovat potřeby místních komunit a za tímto účelem také rozvíjely vztahy s regionálními státními orgány. Samotné projekty byly následně realizovány ve spolupráci s nevládními organizacemi. Financování amerických PRT po roce 2009 probíhalo především skrze program Commander's Emergency Response Program, který přispěl k významnému navýšení množství prostředků vynakládaných na rozvojové aktivity. Větší objem pomoci souvisel s přehodnocenou protipovstaleckou doktrínou a předpokladem, že vysoká míra chudoby a nedostatek výdělečných příležitostí vhání mladé muže do náruče protivládního hnutí.³⁰⁸ Krátkodobé projekty realizované v rámci tzv. Okresního stabilizačního rámce (District Stabilization Framework, DSF), mají napomoci zvýšení zaměstnanosti a jejich

³⁰⁵ KAPSTEIN, Ethan a Kamna KATHURIA. *Economic Assistance in Conflict Zones: Lessons from Afghanistan* [online]. CGD Policy Paper 013, Center for Global Development. 2012. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: http://www.cgdev.org/files/1426604_file_Kapstein_Kathuria_Afghanistan_FINAL.pdf

³⁰⁶ *Aid and Conflict in Afghanistan* [online]. International Crisis Group, Asia Report No 210. 2011. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/afghanistan/210-%20Aid%20and%20Conflict%20in%20Afghanistan.pdf>

³⁰⁷ *Military Reconstruction Teams in Afghanistan* [online] Closing up Shop. Stars and Stripes, 11.10.2012. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.stripes.com/news/military-reconstruction-teams-in-afghanistan-closing-up-shop-1.192711>

³⁰⁸ KAPSTEIN a KATHURIA, op. cit.

financování probíhá prostřednictvím USAID. Nevýhodou jmenovaných stabilizačních programů je, že jejich pozitivní výsledky v podobě zvýšené zaměstnanosti nejsou po jejich ukončení udržitelné. Zda tyto programy skutečně přispěly ke zvýšení legitimacy afghánské vlády nebo sil ISAF je velmi nejisté. Některé studie naznačují, činnost PRT je ve skutečnosti kontraproduktivní, protože mají tendenci posilovat pouze některé komunity na úkor jiných, což snižuje jejich důvěryhodnost v očích Afghánců.³⁰⁹ Ukončení jejich činnosti nicméně může vést v některých případech ke zklamání vysokých očekávání Afghánců.³¹⁰ Slabinou amerických PRT byla také jejich nízká vybavenost civilním personálem, který většinou sestával pouze z 3 až 4 osob a podle některých velitelů byl tento počet nedostatečný pro efektivní práci se zdroji.³¹¹ Zdaleka tak nebyl naplněn ideální poměr mezi počtem civilních pracovníků a vojáky, který se podle odhadů pohybuje kolem 1:10.

Třebaže byly Provinční rekonstrukční týmy pilířem americké protipovstalecké strategie, v oblasti rekonstrukce je většina nevojenské pomoci poskytována skrze nevládní organizace. Tento systém přispívá k tomu, že pouze 20 % hospodářské pomoci Afghánistánu prochází přes jeho státní pokladnu.³¹² Sektor neziskových organizací je prakticky neregulovaný a ohromný objem poskytované pomoci vytváří nevidané příležitosti pro kriminální činnost afghánských a západních společností.³¹³ V období pádu Tálibánu v zemi působilo několik desítek především mezinárodních nevládních organizací a v roce 2009 se tento počet rozrostl na 4 000.³¹⁴ Většina pracovníků těchto organizací jsou Afghánci, protože ochrana zahraničních pracovníků je často nákladnější než samotná aktivita, kterou mají vykonávat. I přesto velkou část rozvojové pomoci pohlcují výdaje na zajištění bezpečnosti a vysoké platy pro konzultantské společnosti a k afghánskému obyvatelstvu se tak dostává pouze zlomek reálně poskytnuté pomoci.³¹⁵ Ačkoliv je počet zahraničních civilních pracovníků malý, jsou v Afghánistánu nechvalně proslulí pro svůj často okázalý životní styl, který jim jejich vysoké mzdy dovolují vést, a způsobují tím odcizení místních obyvatel.³¹⁶ Podle průzkumu veřejného mínění provedeného misí OSN UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) 54 %

³⁰⁹ CARTER, op. cit.

³¹⁰ FELBAB-BROWN, *The Crucibles and Dilemmas of US State Building in Afghanistan*, op. cit.

³¹¹ VASQUEZ, Lawrence. *Time to Reevaluate the Role of Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan?* [online]. Brookings, 4.10.2010. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2010/11/04-afghanistan-vasquez>

³¹² *Development Cooperation Report* [online]. Ministry of Finance, Islamic Republic of Afghanistan. 2012 [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.undp.org.af/Publications/2013/Development%20Cooperation%20Report%20-%202012.pdf>

³¹³ BRINKLEY, Joel. *Money Pit: The Monstrous Failure of US Aid to Afghanistan* [online]. World Affairs, January 2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/money-pit-monstrous-failure-us-aid-afghanistan>

³¹⁴ CARTER, op. cit.

³¹⁵ KAPSTEIN a KATHURIA, op. cit.

³¹⁶ CARTER, op. cit.

Afghánců věří, že „mezinárodní nevládní organizace jsou zkorumpované a jsou v zemi proto, aby se obohatily.“³¹⁷

Rozvojová pomoc souvisí také s problematikou pěstování máku a produkcí opia. Za Bushovy administrativy byl zahájen mezinárodní program pro podporu alternativního živobytí pro farmáře pěstující mák (Alternative Livelihoods Program, ALP). V rámci této iniciativy je farmářům poskytována materiální podpora nejčastěji ve formě osiva pro pěstování legálních plodin. Obamova administrativa tento program posílila a upustila od předchozí politiky mýcení makových polí.³¹⁸ Ničení úrody máku totiž posilovalo antipatii k vládě a cizí armádě a zvyšovalo podporu obyvatel Tálíbanu, který v současnosti k pěstování máku zaujímá liberální postoj.³¹⁹ Tato politika zatím přináší pouze dílčí úspěchy, protože výkupní ceny obyčejných plodin jsou příliš nízké a příjmy z jejich pěstování by zemědělcům často ani nestačily k obživě. Rozsah zemědělské půdy využívané k pěstování opiátů se nicméně na celostátní úrovni zmenšit nedaří a jen mezi lety 2012 a 2013 její rozloha vzrostla o 36 %.³²⁰ Obrat v protidrogové politice v Afghánistánu sice přispívá k utlumení nepřátelského sentimentu, který v dotčených afghánských zemědělciích vzbuzovalo dřívější období intenzivních snah o jeho vymýcení, stabilní růst produkce i ceny opia na trhu ovšem generuje ohromné příjmy, které jsou motorem afghánské korupce a organizovaného zločinu. Podle odhadů OSN 10 % zisku z pěstování máku a výroby opia připadá farmářům a 20 % povstalcům. Zbytek je příjem pro pašeráky, policejní síly, místní warlordy a vládní úředníky, kteří jsou zapojeni do procesu přepravy a obchodu s drogami.³²¹

S blížícím se termínem odchodu zbývajících zahraničních vojenských sil z Afghánistánu je stále významnější otázka udržitelnosti poskytované pomoci. Mezi lety 2006 – 2010 domácí zdroje sloužily k pokrytí pouze 10 % vládních výdajů a zbytek je hrazen z mezinárodní pomoci nebo půjček.³²² Zahraniční donoři se na konferenci v Tokiu v roce 2012 zavázali

³¹⁷ *Corruption widespread in Afghanistan, UNODC survey says* [online]. UNODC: United Nations Office on Drugs and Crime, 19.1.2010. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z:

<http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2010/January/corruption-widespread-in-afghanistan-unodc-survey-says.html>

³¹⁸ *U.S. Scrapping Opium Eradication Policy* [online]. ABC News, 7.10.2009. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.nbcnews.com/id/31855126/#.UqNjrvTuKoN>

³¹⁹ *Drug War? American Troops Are Protecting Afghan Opium: U.S. Occupation Leads to All-Time High Heroin Production*. [online]. Global Research, 13.11.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.globalresearch.ca/drug-war-american-troops-are-protecting-afghan-opium-u-s-occupation-leads-to-all-time-high-heroin-production/5358053>

³²⁰ NORDLAND, Rod a Azam AHMED. *Afghan Opium Cultivation and Production Seen Rising* [online]. The New York Times, 13.11.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2013/11/13/world/asia/afghan-opium-cultivation-and-production-seen-rising.html?_r=2&

³²¹ CURTIS, Lisa. *U.S. Counternarcotics Policy: Essential to Fighting Terrorism in Afghanistan* [online]. The Heritage Foundation, 30.9.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: http://www.heritage.org/research/reports/2013/09/us-counternarcotics-policy-essential-to-fighting-terrorism-in-afghanistan#_ftn5

³²² UKMAN, Jason. *U.S., other donors supported 90 percent of Afghan budget over five years, GAO finds* [online]. The Washington Post, 20.9.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/blogs/checkpoint->

Afghánistánu poskytnout na období 2013 až 2016 pomoc v hodnotě 16 miliard dolarů, spolu s pomocí přislíbenou v minulosti by tak afghánská vláda měla obdržet 8 miliard dolarů ročně. Obrovská finanční závislost afghánské vlády způsobuje velkou nejistotu pro období po roce 2016.³²³ S minimální zahraniční přítomností a afghánskou mírou korupce nebude mít afghánská vláda pravděpodobně již ve střednědobém výhledu dostatek prostředků pro financování svých potřeb, z nichž největší podíl připadá na financování bezpečnostních sil potřebných k udržení moci vlády v Kábulu.

washington/post/us-other-donors-supported-90-percent-of-afghan-budget-over-five-years/2011/09/20/gIQArLdmiK_blog.html

³²³ *Donors reiterate aid pledges to Afghan government* [online]. Watsam: Afghan Business News Portal, 4.7.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.wadsam.com/donors-reiterate-aid-pledges-to-afghan-government-232/>

5. Opakuje se afghánská historie?

Západní svět od počátku své vojenské přítomnosti v Afghánistánu v roce 2001 odmítá přijmout existenci paralel mezi tím, co je v literatuře obvykle nazýváno sovětská „okupace“ a západní „mírová mise“ a mezi oběma intervencemi skutečně je mnoho odlišností, které na první pohled odrazují od hledání společných rysů.

Základním rozdílem je míra mezinárodní legitimacy obou intervencí. Armáda Sovětského svazu vstoupila na území Afghánistánu, aby stabilizovala spřátelený režim, a na mezinárodním poli tím způsobila velkou vlnu nevole. Ve Valném shromáždění OSN byla drtivou většinou zemí schválena rezoluce vyzývající k okamžitému stažení intervenčních vojsk, proti níž hlasovalo pouze 18 zemí z okruhu nejbližších sovětských spojenců.³²⁴ V případě současné intervence Rada bezpečnosti sice výslovně neschválila použití vojenské síly proti afghánskému režimu, ale mezinárodní společenství akci až na výjimky podpořilo.³²⁵ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1373 přijatá v souladu s kapitolou VII Charty OSN se stala základem legitimacy operace Trvalá svoboda a navázala na ni rezoluce Rady bezpečnosti č. 1386, která dala silám ISAF mandát pro jejich působení v Afghánistánu. Vnímání obou intervencí u afghánského obyvatelstva bylo přinejmenším v počátečních fázích intervence také diametrálně odlišné. Zatímco invaze „ateistických vetřelců“ ze Sovětského svazu, jak Afghánci Sověty vnímali, ještě více vyostřila povstání na afghánském venkově, svržení vlády Tálibánu západními vojsky bylo z počátku přijato relativně pozitivně a Afghánci si od něj slibovali stabilitu a ekonomický rozvoj.³²⁶

Velikost intervenčních sil se v počáteční fázi intervence také velmi lišila. Zatímco tzv. „omezený kontingent“ Sovětského svazu měl již na počátku 50 000 mužů a do tří měsíců po svém příchodu do Afghánistánu dosáhl počtu 85 000 mužů, síly operace Trvalá svoboda i ISAF čítaly v prvním roce intervence průměrně 9 000 jednotek a jejich počet rostl v následujících letech relativně pomalu. Teprve v roce 2007 dosáhl počtu 40 000 a až v souvislosti se změnou politiky Bílého domu v roce 2009 početní síla vojsk NATO začala prudce růst a v červnu 2011 dosáhla svého maxima 132 000 mužů.³²⁷ Podstatným

³²⁴ MALEY, 2002, op. cit., str. 77

³²⁵ BUCKLEY, Mary a Rick FAWN. *Global responses to terrorism: 9/11, Afghanistan and beyond*. New York: Routledge, 2003, str. 253

³²⁶ c SCHETTER. *Wiederholt sich Geschichte? Die legitimatorischen Deutungsmuster der Interventionen in Afghanistan 1979 und 2001* [online]. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.ag-afghanistan.de/files/mielke-schetter-2009.pdf>

³²⁷ International Security Assistance Force Troops in Afghanistan: 2001-2011 [online]. Intellectual Takeout, 5.12.2011. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.intellextualtakeout.org/library/chart-graph/international-security-assistance-force-troops-afghanistan-2001-2011>

rozdílem oproti sovětské intervenci je v této souvislosti také mezinárodní povaha současné intervence a účast desítek zemí, které různou měrou přispívají k dominantní vojenské přítomnosti Spojených států.

Analýza vojenských operací a charakteru bojů, které intervenční síly vedly, není obsahem této práce. Pro legitimitu budovaného afghánského státu hrál nicméně důležitou roli jejich dopad na Afghánské obyvatelstvo. Odhady počtu obětí v Sověty vedené válce se velmi různí, panuje ale obecná shoda v tom, že za sovětské okupace přišlo o život řádově několik set tisíc Afghánců. Ve srovnání s tím lze o silách ISAF naopak tvrdit, že operují s relativně větší ohleduplností. Odhady civilních obětí způsobené přímou vojenskou aktivitou sil NATO jsou také různé, pohybují se však v řádech několika tisíc. I přes řečenou odlišnost mezi sovětskou a současnou intervencí i nyní civilní oběti hrají velmi významnou roli v klesající podpoře vládě v Kábulu a vojenské přítomnosti ISAF v zemi.

Intervenční mocnosti také rozdílnou měrou zasahovaly do afghánských vnitřních záležitostí. Sovětský svaz do čela vládnoucí Lidové demokratické strany Afghánistánu silou dosadil Babraka Karmala a některé další členy nejužšího stranického vedení. Ačkoliv oproti častým tvrzením některých západních autorů sovětským cílem nebylo řídit afghánskou politiku stylem koloniální velmoci, tisíce civilních poradců působících na všech úrovních vlády a administrativy často přebíraly řízení státní správy a na Afghánce nutně působily dojmem koloniálních správců a vláda v Kábulu jako loutka v jejich rukou. Ačkoliv se Sovětský svaz snažil politiku v zemi ovlivňovat skrze politická doporučení stranickému vedení, narážel na rozdělenost strany, která výrazně omezovala možnost provádět jednotnou a koordinovanou politiku prakticky ve všech oblastech budování afghánského státu a boje s povstalcí. O skutečnosti, že Sověti měli přesto konečnou rozhodovací pravomoc, svědčí jejich schopnost prosadit v pořadí druhou změnu ve vedení LDSA a nahradit Babraka Karmala spolehlivějším Muhammadem Nadžibulláhem.

Obdobně byl Hamíd Karzaj také v první řadě volbou Spojených států, které od započetí Bonnského procesu využívaly svého vlivu a prostředků tak, aby byl zvolen do čela prozatímní vlády a následně do funkce prezidenta. Přítomnost zahraniční civilní asistence ale byla minimální a správa země se tak nacházela prakticky plně v rukou Afghánců. Spojené státy od začátku z Karzaje učinily svého spojence a významně ovlivňovaly jeho politiku. Pro tento vliv vnímá podstatná část afghánské populace Karzaje jako loutku Spojených států a od svého zmanipulovaného volebního vítězství v roce 2009 se proto Karzaj snaží působit dojmem větší nezávislosti. Převážně vojenská politika Spojených států v zemi se stává častým terčem jeho kritiky, která má podle zahraničních diplomatů sloužit k uspokojení afghánské veřejnosti

a vytvoření dojmu větší suverenity. Mezi Karzajem a Spojenými státy se vyvinul vztah vzájemné závislosti, kdy na jedné straně Spojené státy nemají jinou alternativu než spolupracovat se stávajícím afghánským prezidentem a na straně druhé je Karzaj na americké podpoře a prostředcích významně závislý. Ačkoliv současná situace volá po změně ve vedení afghánského státu, Spojené státy nemohou obejít demokratické volby a dosadit osobu vhodnější k výkonu politik, pro které se současné afghánské vedení soustavně ukazuje jako nedostatečné.

S tím souvisí také rozdílné prostředky legitimizace politického vedení státu. Socialisticky orientovaný prosovětský režim odvozoval svou legitimitu od „pokrokovosti“ sil ve svém vedení, které měly obyvatelstvo přivést na jeho stranu reformami a modernizací společnosti. Naproti tomu v současném Afghánistánu založeném na liberálně demokratických základech má legitimní politická moc plynout z pravidelných voleb a z nich vycházejícího zlepšení životní úrovně obyvatel.

Na vývoj obou intervencí v neposlední řadě rozdílně působil mezinárodně politický kontext. Sověti v Afganistánu intervenovali v období studené války a Spojené státy přispěly k jejich „zabřednutí“ ve zdlouhavém konfliktu tím, že prostřednictvím Pákistánu poskytovali mudžahedínům značnou materiální a finanční pomoc. Současní povstalci nemají podporu supervelmoci, podobně jako v období sovětské okupace ovšem využívají relativně bezpečného útočiště, které jim skýtá pohraniční území s Pákistánem, jehož tajné služby mu poskytují potřebnou podporu.

Navzdory těmto a mnohým dalším rozdílům se současná koalice vedená Spojenými státy ocitla v podobné situaci, v jaké se nacházel Sovětský svaz v průběhu celého trvání přítomnosti svých vojsk v Afghánistánu. V obou případech byly totiž použity cizorodé modely budování států, které v afghánské společnosti nemají tradici a svou podstatou se podobají rozsáhlému projektu sociálního inženýrství ve válečných podmínkách. V následujícím textu proto shrnu nejdůležitější aspekty budování státu v Afghánistánu v průběhu obou intervencí, které umožní v závěru práce poskytnout relevantní odpověď na otázky spojené s potvrzením či vyvrácením hypotézy této práce.

Sovětský svaz obsadil území Afghánistánu s cílem stabilizovat spřátelený režim a počítal přitom pouze s krátkodobým nasazením svých sil. Zhoršená bezpečnostní situace v Afghánistánu, na kterou Sověti reagovali vysláním okupačních vojsk, vycházela z hluboké krize legitimacy vlády Lidové demokratické vlády Afghánistánu, jejíž zásahy do tradičního uspořádání společnosti na afghánském venkově nabraly extrémní podobu. Příslušníci duchovenstva a kmenové aristokracie byli v tomto období před sovětskou intervencí

decimování a souběžně s tím byla prosazována překotná modernizační kampaň, v rámci které byly např. upraveny majetkové poměry na vesnici a postavení žen ve společnosti. V historii byl přitom vztah mezi centrem moci v Kábulu a periferií (afghánským venkovem) dán vyjednáváním a periferie při jeho přehodnocení (spojeném např. s širšími povinnostmi vůči centru v Kábulu) vždy očekávala určité výhody. Násilná snaha centra změnit sociální status quo se zpravidla setkávala s ozbrojeným odporem.

Vstup sovětských vojsk na území Afghánistánu měl odlišný efekt a způsobil významné posílení sil afghánského protivládního odporu. Přestože se Sověti původně neměli zapojit do přímých bojů s povstalci, vyhrocující se situace způsobila přehodnocení původních plánů. V počátečním období války proti afghánským mudžahedínům Sověti spoléhali především na vojenskou a technologickou převahu svých vojsk, která však nebyla uzpůsobena pro boj v afghánském terénu a nepřinesla tedy očekávané výsledky. Vedle bezpečnostní roviny sovětských aktivit v Afghánistánu se tedy postupně rozvinuly široké iniciativy v oblasti politické, hospodářské a společenské, které lze v současnosti charakterizovat jako snahu o budování afghánského státu.

Sovětská politická věda v tzv. teorii rozvoje přinášela model vývoje zaostalých společností směrem k socialistickému modelu státního zřízení, přitom kladla zřetel na postupnost a dlouhodobost procesu společenských změn. Z dobových archívů vyplývá, že si sovětské vedení uvědomovalo, že afghánská společnost je příliš tradiční a nerozvinutá pro budování socialismu a s ním spojeného modelu státu, přesto se toto uvědomění dostatečně neodrazilo v reálné politice. Sovětští poradci sice nabádali afghánské stranické vedení, aby mírnilo své radikální politiky, jež afghánské obyvatelstvo vnímalo jako nepřípustné zásahy centrální moci do oblastí života, které byly odedávna řízeny tradičními normami, jejich snahy v tomto ohledu nicméně nebyly konzistentní, a přinášely proto smíšené výsledky.

Změna ve vedení vládnoucí LDSA a nátlak Sovětů sice přinesl celkové umírnění a přehodnocení některých politik LDSA, většina modernizační agendy ale zůstala principiálně nezměněna. V tomto ohledu je třeba zmínit pokračující podporu rovnosti ženy a muže ve společnosti a její prosazování skrze státem podporované organizace. Naproti tomu role afghánského kléru, v afghánské společnosti tak významná, byla do jisté míry obnovena, nicméně snaha režimu podřídit ho kontrole státu a využívat ho pro účely zvýšení legitimacy svých politik nutně narážela na odpor afghánské společnosti.

V oblasti ekonomiky se v období okupace Sovětskou armádou pokračovalo v prosazování socialistické organizace hospodářství, pro které ale v zaostalém afghánském hospodářství chyběly zdroje a infrastruktura. Sovětské snahy budovat afghánský stát byla proto

charakteristická rozporem mezi doporučením znalců afghánské problematiky respektovat tradiční normy afghánské společnosti včetně principu široké autonomie afghánského venkova a skutečné politiky, která směřovala k sovětizaci afghánské společnosti.

Sovětizace v oblasti politiky spočívala v úsilí o posílení dosahu strany co nejhlouběji do afghánského venkova a snaze zapojit obyvatelstvo skrze stranické organizace nebo přidružené masové organizace do státních struktur. Protichůdnost sovětských politik a doporučení byla v tomto směru dána tím, že při budování státu sovětští poradci využívali jediný politický a institucionální model, který jim byl důvěrně znám – ten sovětský. K přímému zapojení obyvatelstva do státních struktur docházelo také při budování afghánských bezpečnostních sil. Byla zavedena branná povinnost, která vedla k často nucenému vstupu Afghánců do války na straně režimu. Pro afghánskou armádu proto byla podobně jako dnes charakteristická velmi vysoká míra dezercí.

V obecnější rovině nebyla sovětská politika v oblasti budování afghánského státu dostatečně podpořena vedením LDSA, které bylo rozštěpeno do dvou hlavních frakcí, jejichž příslušníci měli na straně jedné vlastní výklad komunistické ideologie (potažmo představu o charakteru společenské přeměny, kterou měl Afghánistán projít), a na straně druhé sledovali často osobní mocenské zájmy v rámci civilních i bezpečnostních struktur státu. Spolupráce s představiteli afghánského režimu byla v důsledku těchto okolností velmi problematická a nepřinášela očekávané výsledky. V neposlední řadě, je také nutné zopakovat, že sovětský state-building nebyl v souladu se způsobem vedení vojenských operací Sovětskou armádou, které se velmi krutě podepisovaly na životech miliónů Afghánců. V tomto kontextu nemohlo obyvatelstvo vnímat snahu šířit moc státního aparátu ztělesněného jedinou vládnoucí stranou a projekt modernizace venkova jinak než jako pokus o radikální změnu zakořeněných společenských poměrů, a jeho reakcí proto byla rozsáhlá vlna ozbrojeného odporu.

Určitý pokrok směrem k omezené stabilizaci v zemi nastal až s vyhlášením Programu národního usmíření, který byl prakticky rezignací Sovětů na transformaci afghánské společnosti, podporu vlády jediné strany a pronikání moci státního aparátu do venkovských oblastí. Program národního usmíření byl spojen s širším přehodnocením sovětské mezinárodní politiky po nástupu Gorbačova, kterou charakterizovalo přijetí myšlenky, že „žádný model socialismu nemůže být napodoben každým.“³²⁸

³²⁸ KELLER, Bill. *Gorbachev on History; A 'Breakthrough' Sought in Summit* [online]. The New York Times, November 03, 1987. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1987/11/03/world/gorbachev-on-history-a-breakthrough-sought-in-summit.html>

Rozhodnutí o změně v afghánské politice bylo přijato ve stejné době jako rozhodnutí o stažení sovětských vojsk z Afghánistánu. Účelem byla co nejrychlejší stabilizace režimu, jehož pád si Sovětský svaz ani po odchodu své armády nemohl dovolit. Poskytnutí široké autonomie venkovu bylo spojeno s dodávkami velké materiální pomoci těm skupinám povstalců, kteří za nových podmínek byli ochotni stát na straně Sovětů a režimu v Kábulu. Podmínění jejich loajality přísunem materiální pomoci ale nutně činilo afghánskou vládu velmi zranitelnou, protože sama postrádala prostředky pro její zachování. Reforma vlády a hospodářská pomoc tak pomohly prodloužit životnost prosovětského režimu pouze do doby rozpadu Sovětského svazu.

Intervence v Afghánistánu vedená koalicí v čele se Spojenými státy měla úzce definovaný cíl svržení Tálibánu a zničení základů mezinárodní teroristické sítě Al-Káidy. Zabránění návratu Al-Káidy na území Afghánistánu následně záviselo na stabilizaci situace v zemi, jejíž státní instituce byly po více než dvacetiletém ozbrojeném konfliktu a několikaleté vládě Tálibánu významně oslabeny. Mezinárodní společenství proto zprostředkovalo jednání několika opozičních skupin Tálibánu o ustavení prozatímní vlády a iniciovalo tím tzv. bonnský proces, který se stal harmonogramem budování afghánského státu.

Afghánský stát byl postaven na liberálně demokratických základech a částečně navazoval na tradici parlamentarismu z období vlády krále Záhira Chána. Myšlenka podpory a šíření demokracie a potažmo západního institucionálního modelu se v souvislosti s teroristickými útoky na Spojené státy stala deklarovaným cílem Bushovy zahraniční politiky a setkávala se s v té době velmi aktuální debatou o možnostech a legitimitě globálního vládnutí.

Milníkem v rámci bonnského procesu bylo zasedání ústavodárné Lóji Džirgy v roce 2002, která schválila novou afghánskou ústavu. Ústava dotvořila charakter afghánského politického systému, ale její konečná podoba byla ovlivněna tlakem různých zájmových skupin a především Spojených států, jež přispěly k tomu, že byl schválen model silně centralizovaného státu s dominantním postavením výkonné moci. Podle svých obhájců měl tento politický systém zajistit stabilitu země, která by jinak byla náchylná k štěpení podle etnických a kmenových linií, ve skutečnosti ale také zajišťovala výsadní pozici pro prezidentského kandidáta a budoucího prezidenta Karzaje, kterého preferovalo mezinárodní společenství, především Spojené státy. Silně centralizovaná vláda ovšem popírá afghánskou tradici rozsáhlé autonomie venkovských oblastí a způsob, jakým se tento model v praxi projevil, následně způsobil rozsáhlou krizi legitimacy afghánského státu.

Příčiny, které významně přispěly k tomuto vývoji, lze spatřovat již v období bezprostředně před intervencí. Zatímco se v Bonnu vyjednávalo o přerozdělení moci v Afghánistánu, Spojené státy asistovaly při remilitarizaci milic na severu země, které se pod vedením Severní aliance podílely na svržení Tálibánu. Mezinárodní společenství v čele s OSN se s touto koncepcí ztotožňovalo, neboť nevyžadovala větší mezinárodní vojenskou přítomnost v zemi. Vazby mezinárodního společenství na ozbrojené tádžické a uzbecké milice sdružené v Severní alianci se následně odrazily na výsledcích konference v Bonnu. Představitelé Severní aliance získali v přechodné vládě nadpoloviční počet postů včetně tzv. silových ministerstev. V očích Paštunů šlo o nevyvážené rozdělení moci a mocenská rovnováha v zemi tak na samém počátku nové kapitoly dějin Afghánistánu způsobila odcizení nejvýznamnějšího afghánského etnika.

Převaha zástupců Severní aliance v přechodné vládě a od června roku 2002 také v prozatímní vládě uspokojila zájmy Spojených států a mezinárodního společenství. Bushova administrativa nebyla připravena do stabilizace oblasti investovat více zdrojů a spokojila se proto s tímto výsledkem, od kterého si slibovala zajištění dostatečné stability pro úspěšné dosažení svých bezprostředních cílů v oblasti. V tomto ohledu se stalo zřejmým upřednostnění krátkodobých zájmů před dlouhodobější stabilitou, kterou by zajistila propracovanější strategie budování afghánského státu.

Vedle již zmíněné nerovnováhy v rozdělení moci trpěl bonnský proces několika dalšími závažnými nedostatky. Mezi nejdůležitější z nich lze řadit fakt, že nezprostředkoval širší národní smíření, které mohlo zabránit znovuoživení povstaleckého hnutí, a dále nestanovil pevný harmonogram odzbrojení remilitarizovaných milic, jejichž moc byla za vlády Tálibánu značně omezena. V tomto období ještě nebyla jejich pozice dostatečně upevněná a nebyl dotvořen složitý systém klientelistických vazeb, který v budoucnu způsobil paralýzu vznikajících státních struktur. Programy odzbrojení, které měly řešit problematiku nepřeborného množství ozbrojených skupin na afghánském venkově, byly pod mezinárodní záštitou zahájeny až v roce 2003 a přinesly neuspokojivé výsledky.

Západní model státu ve své silně centralizované podobě nedával roli tradičním afghánským institucím, které mohly plnit stabilizační roli v těch oblastech afghánského venkova, jejichž sociální struktura byla nejméně deformována více než dvacetiletým konfliktem a politickými otřesy. Vedle nich by měly zcela zásadní význam také volené okresní rady s jasně vydefinovanými pravomocemi, které by se zabývaly konkrétními problémy své oblasti. Jako místní samosprávy nacházející se nejbližší problémům afghánského obyvatelstva by okresní rady zároveň podléhaly větší kontrole svých voličů.

Kombinace tradičních afghánských institucí a silně autonomní afghánské samosprávy mohla přinést pozitivní výsledky, pokud by byla spojena s včasným a účinným programem odzbrojení.

Státní moc se v podmínkách, ve kterých byla v Afghánistánu restaurována a ve formě kterou přijala, nevyhnutelně stala obětí klientelistických sítí, pronikajících hluboko do rozvíjejícího se státního aparátu. Významný vliv tak získali warlordi a drogová mafie, kteří způsobili nebývalé zkorumpování afghánské politiky. V realitě existujícího institucionálního modelu jsou centrálně dosazovaní představitelé výkonné moci na regionální úrovni nechvalně proslulí svým napojením na organizovaný zločin. Podobně je tomu i s afghánskou policií a afghánskými soudy, které neplní svou funkci spočívající v ochraně zájmů afghánského obyvatelstva. Tato realita, úzce související se zhoršující se bezpečnostní situací, je zřejmě nejdůležitějším faktorem, který přispěl ke ztrátě legitimacy afghánské vlády. Spolu s ní nutně utrpěla také legitimita cizí vojenské přítomnosti v zemi, které je do značné míry připisována zodpovědnost za současný stav politiky a bezpečnostní situace v Afghánistánu.

Za těchto okolností došlo k oživení hnutí Tálibán a od konce roku 2003 začal představovat nezanedbatelnou bezpečnostní hrozbu. Koalice reagovala postupným navyšováním stavu svých vojenských sil v zemi a intenzivnějším budováním afghánských bezpečnostních sil. Pro zlepšení bezpečnosti v nejméně kontrolovaných regionech Spojené státy od roku 2006 iniciovaly vznik několika forem místní domobrany, z nichž nejnovější je Afghánská místní policie. Tyto programy ale zpravidla přinášejí další zhoršení bezpečnostní situace, protože neexistují adekvátní kontrolní mechanismy, které by zabránily, aby tyto síly nebyly ovládnuty již existujícími soukromými milicemi zapletenými do kriminálních aktivit.

Pro zvýšení legitimacy režimů byly v průběhu obou intervencí použity ve své podstatě podobné strategie, které nicméně narážely na afghánské kulturní prostředí a mocenské zájmy afghánských partnerů. Podobně jako Sovětský svaz i Spojené státy vyvíjely tlak na své afghánské protějšky, aby eliminovali ty aspekty vládních politik či aktivit, které nejvíce přispívaly k nepopularitě režimů.

Konkrétně nechala Obamova administrativa vypracovat novou strategii války v Afghánistánu, která má přispět k posílení regionální vlády a omezení vlivu centra. Afghánská centrální vláda přesto účinně odolává tlaku na zmenšení svého vlivu na státní správu v regionech, která v mnoha ohledech plní pouze funkci vykonavatele jejích rozhodnutí. Nová strategie přináší omezené výsledky také v oblasti podpory neformálních kmenových institucí, kterými jsou tradiční místní šúry a džirgy. V této oblasti se předpokládá, že tlak „ze spodních pater afghánské společnosti“ bude působit pozitivně na fungování

státního aparátu jako celku a postupně změni jeho charakter. Prvním důvodem velmi omezeného úspěchu této politiky je skutečnost, že se neformální instituce stávají obětí vlivu místních warlordů. Politika tohoto druhu měla být zahájena dříve než warlordi upevnili svou moc na úkor v mnoha oblastech stále legitimních kmenových institucí. Druhým důvodem je fakt, že neexistuje jasné vymezení formálních pravomocí, kterými by tyto regionální a lokální instituce mohly disponovat. Nemají proto k dispozici účinné mechanismy, jak prosadit svá rozhodnutí ve vyšších patrech afghánské politiky. NATO navíc svou vlastní spoluprací s warlordy podkopává šance této strategie na úspěch.

V protipovstalecké doktríně Spojených států nabyla na významu také hospodářská pomoc určená rozvojovým projektům, která má pomoci zlepšit životní úroveň obyvatelstva a podpořit legitimitu vlády v Kábulu. Podobně jako Sovětský svaz a později i Spojené státy v této oblasti nicméně zaznamenaly pouze omezené a krátkodobé výsledky. V afghánském kontextu rozvojová pomoc napomáhá k nerovnoměrnému růstu moci potenciálně konkurenčních skupin, neboť velmi často končí v rukou warlordů a v nestabilních oblastech, proto může naopak přispět k prohloubení konfliktu. Rozvojové projekty zaznamenaly dílčí úspěchy zpravidla pouze v relativně stabilních oblastech. Vzhledem k šíření povstání i do oblastí, které byly před několika lety považovány za bezpečné, však vyvstává otázka nad efektem skromných výsledků, které může omezená rozvojová pomoc přinést.

S otázkou hospodářské pomoci a její udržitelnosti je spojená budoucnost současného režimu jako takového. Osud Nadžibulláhova režimu v roce 1992 i budoucnost současného režimu v Afghánistánu s hospodářskou pomocí úzce souvisí, neboť je životně závislý na zdrojích plynoucích od zahraničních donorů. V souvislosti s plánovaným odchodem koaličních vojsk v roce 2014 je problematické především financování rozsáhlých afghánských bezpečnostních sil o počtu 352 000 mužů, s jejichž udržováním jsou spojené roční náklady ve výši 4 miliard dolarů a které jsou z v současnosti z více než 80 % hrazeny z prostředků zahraničních donorů.³²⁹

Koncem roku 2013 byla ukončena jednání o podobě Bilaterální bezpečnostní dohody mezi afghánskou vládou a Spojenými státy, která vymezuje podmínky budoucí americké vojenské přítomnosti v zemi. Smlouva předpokládá zahájení mise Rozhodná podpora, v rámci které by v Afghánistánu zůstalo přibližně 12 000 vojáků a civilních pracovníků, jejichž úkolem

³²⁹ BYRD, William. *Paying for Afghanistan's Security Forces During Transition: Issues for Chicago and Beyond* [online]. United States Institute of Peace, 2012. [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.usip.org/sites/default/files/resources/PB-124.pdf>

již nebude boj s Tálibánem, ale především výcvik afghánským bezpečnostním silám. V Afghánistánu má dále působit malý počet speciálních jednotek, které se bude zúčastňovat protiteroristických operací.³³⁰

Ačkoliv má afghánská vláda eminentní zájem na uzavření této dohody, jejíž finální text byl v listopadu 2013 schválen Velkou džirgou, zahájila před jejím podpisem taktiku zdržování. Karzaj opětovně otevřel otázku smluvního závazku Spojených států nepodnikat po roce 2014 na území Afghánistánu žádné razie speciálních jednotek, které narušují soukromí domovů Afghánců a vedou ke ztrátám na životech civilistů. Je možné, že se touto politikou Kábul snaží přimět Spojené státy ke zvýšení tlaku na Pákistán, který afghánská vláda dlouhodobě považuje za hlavní překážku úspěšných mírových jednání s Tálibánem. S blížícím se datem odchodu koaličních sil se proto Spojené státy snaží vést s Pákistánem dialog o zprostředkování mírových jednání. Po posledním velmi slibném avšak neúspěšném pokusu o jejich zahájení v červnu 2013 zatím Tálibán neprojevil vážnější zájem v rozhovorech pokračovat. Jeho dlouhodobou podmínkou pro přímá jednání s vládou v Kábulu je úplné stažení cizích vojsk ze země, která by však v případě přijetí Bilaterální bezpečnostní smlouvy nebyla splněna.

Na podepsání smlouvy je závislé, zda americký Kongres schválí potřebnou pomoc pro financování afghánských bezpečnostních sil. Po dohodě o budoucí roli Spojených států v zemi má následovat dohoda s NATO, jehož členské země mají poskytnout podle současných odhadů přibližně jednu třetinu z celkového počtu zahraničních jednotek po roce 2014. Podpis smlouvy a její uvedení v platnost zřejmě bude záviset na výsledku dubnových prezidentských voleb. Ačkoliv všichni kandidáti vyjádřili podporu dalšímu setrvání zahraničních vojsk na území Afghánistánu, k podpisu smlouvy by muselo dojít neprodleně po jejich nástupu do prezidentského úřadu, neboť již na jaře 2014 americké politické a vojenské velení vysílá signály, že trpělivost s afghánskou strategií zdržování je u konce.

V případě, že se potvrdí nejpravděpodobnější scénář, a Tálibán bude pokračovat v bojích proti afghánské vládě, ponese vývoj v zemi po roce 2014 řadu podobností s prosovětským režimem po odchodu sovětských vojsk. Tálibán pravděpodobně dále rozšíří a upevní své postavení na venkově, kde řada milic, nyní udržovaných prostředky Spojených států, přejde dobrovolně nebo pod tlakem na jeho stranu. Afghánská vláda se podobně jako za časů sovětské intervence zaměří na udržení hlavních komunikací a měst, které jsou tradičními

³³⁰ KATZMANN, Kenneth. *Afghanistan's Future Depends on Security Agreement* [online]. Al Jazeera: America. 4.4.2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://america.aljazeera.com/opinions/2014/4/afghanistan-bilateralsecurityagreementtalibankarzai.html>

centry státní moci, a následující vývoj bude záviset pouze na ochotě západních vlád podporovat ochromenou vládu, která nebude sto zaručit, že se z afghánského území opět nestane základna mezinárodní teroristické sítě.

Závěr

Předložená práce ukazuje, že Sovětský svaz a koalice vedená Spojenými státy ve svých projektech budování afghánského státu dostatečně nezohlednily afghánskou kulturu a historický vztah centrální vlády v Kábulu a tradičních venkovských oblastí. Zanedbání této historické zkušenosti s sebou neslo přesvědčení, že stabilizace země je možné dosáhnout skrze silnou centrální vládu a reprodukci sovětského společenského modelu, který interventi považovali za jediný legitimní. V první části práce se zaměřuji na strukturu tradiční afghánské společnosti a její normy, které určují identitu jednotlivce v rámci kmene a potažmo vztah kmenů ke státní moci. Analýza vývoje tohoto vztahu z historické perspektivy odhaluje, že proces centralizace státní moci v Afghánistánu probíhal od poloviny osmnáctého století velmi pozvolna a charakterizovala ho neochota afghánských kmenů vzdávat se autonomie a podřizovat se politickým rozhodnutím vlády v Kábulu. Panovníci, kteří se rozhodli jednostranně přeformulovat vzájemný vztah a život kmenů podřídít významnějším modernizačním zásahům centra, nevyhnutelně naráželi na ozbrojený odpor.

Ve druhé kapitole se věnuji teoretickým východiskům interventů pro praxi budování státních struktur v zemích, ve kterých centrální vláda selhává v plnění svých základních funkcí. Přestože Sovětský svaz postrádal ucelenou teorii budování státu, jeho marxistická politická teorie poskytla řadu vodítek pro rozvoj zemí směrem k socialistickému společenskému zřízení a implicitně také k rozvoji státních struktur státu sovětského typu s monopolem vlády jedné strany. Tento ideologický konstrukt, rozvinutý v rámci tzv. teorie rozvoje, počítal s dlouhodobostí společenských změn, zároveň v sobě inherentně nesl předpoklad lineárního společenského vývoje od méně rozvinutých společenských zřízení směrem k socialismu.

Konvenční teorie budování států zastávaná vyspělými zeměmi OECD a největšími mezinárodními donory obsahuje podobné předpoklady o přenositelnosti jejich společenského modelu na méně rozvinuté společnosti. V tomto případě je praktická politika úzce spojena s demokratizací a budováním institucionálních struktur po vzoru vyspělých západních států. Na rozdíl od sovětské teorie rozvoje současná konvenční teorie state-buildingu a z ní vycházející praxe nezohledňuje odlišný stupeň společenského rozvoje zemí a pokládá za samozřejmé, že proces demokratizace, který v Evropě trval stovky let, může být za asistence vnějších aktérů napodoben v průběhu několika let či desetiletí. Důležitým závěrem v této oblasti je, že sovětský i západní přístup, ač založené na rozdílných

ideologických základech, předpokládají nutnost lineárního vývoje nerozvinutých společností směrem k jejich společenskému zřízení.

Na teoretická východiska interventů navazují ve třetí a čtvrté části analýzou jejich praktických politik v Afghánistánu, které směřovaly k budování tamní státní moci. Navzdory tomu, že pro vývoj afghánského státu je charakteristický neúspěch snah prosadit silnou centrální moc a modernizovat afghánskou společnost, v případě obou intervencí došlo k přenosu modernějšího, avšak cizorodého politického modelu, který odpovídal společenským zřízením interventů a byl spojen s ustavením silně centralizované vlády. Výzkum v těchto částech ukazuje, že lze s určitými výhradami potvrdit platnost hypotézy, že zvolené modely budování afghánského státu v obou případech selhávají kvůli specifčnosti afghánské kultury, která přikládá velkou míru důležitosti autonomii, a že tato její vlastnost přispěla ke vzniku dlouhotrvajícího konfliktu.

V případě sovětské intervence bylo povstání a krize legitimacy vlády v Kábulu prvotně způsobena násilnou modernizační kampaní za vlády radikálního křídla Lidové demokratické strany Afghánistánu, která předcházela vstupu sovětských vojsk na území Afghánistánu. Intervence Sovětského svazu a dosazení méně radikálního Babraka Karmala do čela vlády sice přispělo k umírnění režimních politik, obyvatelstvem byla přesto od počátku vnímána jako snaha o upevnění moci režimu, jehož cílem bylo vykořenit tradiční afghánskou kulturu a náboženství.

Sovětská politika v oblasti budování státu toto vnímání podpořila politikou sovětizace Afghánistánu, která se zaměřila na posílení jediné vládnoucí strany a na šíření jejího vlivu do afghánského venkova. Při tomto procesu docházelo ke střetávání cizorodé ideologie s tradičními institucemi, které nemohly přijmout podřízení duchovních státu, rovné postavení muže a ženy či modernizaci hospodářství spojenou se změnou vlastnických poměrů. Modernizační kampaň, která měla za cíl posílit moc vládnoucí strany a zvýšit její legitimitu, se ale mýjela účinkem. Politika sovětizace popírala četná doporučení sovětských odborníků působících v Afghánistánu, podle kterých měla být afghánským kmenům dána velká míra autonomie. Vedle toho probíhající boje proti povstalcům způsobily velké ztráty na životech a působily proti všem snahám civilních politik zaměřených na zvýšení moci a legitimacy vlády.

Intervence koalice vedené Spojenými státy v roce 2001 nevzbudila podobnou vlnu povstání jako příchod Sovětské armády v roce 1979, a mohlo se zdát, že pro Afghánistán slibuje nový začátek po dlouhém období války. Mezinárodní společenství a především Spojené státy však politickým tlakem v průběhu bonnského procesu přispěli k prosazení silně

centralizované vlády založené na západních liberálně demokratických principech a politických institucích. Nastavený proces budování státních struktur v Afghánistánu nicméně nepřiznával roli tradičním institucím v očekávání, že pravidelné volby a demokratizace automaticky povedou k demokratizaci země.

Ustavený politický model nemohl ve stávající podobě uspět vzhledem k okolnostem, které jeho budování provázely. Spojené státy sice prosadily silně centralizovanou vládu a napomohly svému spojenci Hamídu Karzajovi ke zvolení do jejího čela, nepodpořily však odzbrojení stovek nelegálních ozbrojených skupin, k jejichž remilitarizaci z velké části přispěly. Centrální vláda v Kábulu proto sice disponuje rozsáhlými pravomocemi v oblasti moci výkonné a významným vlivem na soudní a zákonodárnou moc, nikdy však nemonopolizovala ozbrojenou moc v zemi. Přenesený západní institucionální model se následně stal podhoubím pro růst širokých klientelistických sítí v rámci státního aparátu s napojením na ozbrojené skupiny a drogovou mafii. Tento stav spojený mimo jiné s vysokou korupčností napomohl ke konstantnímu zhoršování bezpečnostní situace a představitelé státní moci se v mnoha případech stali hrozbou afghánskému obyvatelstvu skrze zneužívání pravomocí, zapojení do kriminálních aktivit a manipulace lokálních vztahů.

Působení mezinárodních ozbrojených sil na území Afghánistánu, jejich podpora zkorumpované vlády v Kábulu a vojenské operace přinášející velké množství civilních obětí v popsaném kontextu významně přispěly k obrození hnutí Tálibán a vzrůstu povstaleckých aktivit. Tomuto vývoji bylo s určitou pravděpodobností možné předejít, pokud by mezinárodní společenství v čele se Spojenými státy po roce 2001 nesledovalo vlastní strategické zájmy, ale bylo ochotné bezprostředně po svržení vlády Tálibánu poskytnout více prostředků za účelem demilitarizace afghánského venkova a ustavení ústřední i lokální vlády na základě legitimních afghánských institucí.

Vyhlídky Afghánistánu a jeho obyvatel do budoucna zůstávají chmurné. Jako nejpravděpodobnější se jeví scénář, že Tálibán bude i po roce 2014 pokračovat v bojích proti vládě v Kábulu a vývoj v zemi ponese řadu podobností s prosovětským režimem po odchodu sovětských vojsk. I přes určité úspěchy posledních let s budováním Afghánské národní armády nebudou schopny afghánské bezpečnostní složky bez podpory vojenské techniky NATO bránit Tálibánu dále šířit a upevňovat své postavení na venkově. Vedle toho řada milic nyní udržovaných prostředky Spojených států přejde dobrovolně nebo pod tlakem na stranu Tálibánu. Afghánská vláda se podobně jako za časů sovětské intervence zaměří na udržení hlavních komunikací a měst, které jsou tradičními centry státní moci, a následující vývoj bude záviset pouze na ochotě západních vlád podporovat ochromenou vládu, která

nebude s to zaručit, že se z afghánského území opět nestane základna mezinárodní teroristické sítě. Přes překážky, které stojí v cestě uvedení v platnost Bilaterální bezpečnostní dohody, je nanejvýš pravděpodobné, že budoucí afghánský prezident dohodu podepíše. Podobně jako v minulosti Sovětský svaz ani Spojené státy a spojenci v NATO si nemohou dovolit nechat bez podpory režim, na jehož udržení a posílení v uplynulých třinácti letech vynaložili nezměrné lidské, finanční a politické zdroje.

Seznam zkratek

ADR – Afghánská demokratická republika

ALP – Afghan Local Police (Afghánská místní policie)

ANA – Afghan National Army (Afghánská národní armáda)

ANP – Afghan National Police (Afghánská národní policie)

APRP – Afghanistan Peace and Reconciliation Program (program Mír a usmíření
pro Afghánistán)

ASOP – Afghan Social Outreach Program (Afghánský program pomoci společnosti)

CDC – Community Development Council (komunitní rozvojová rada)

DDA – District Development Assembly (okresní rozvojové shromáždění)

DDR – Disarmament, demobilization and Reintegration (Program odzbrojení, demobilizace
a reintegrace)

DIAG – Disbandment of Illegal Armed Groups (Program rozpuštění nelegálních ozbrojených
skupin)

DSF – District Stabilization Framework (Okresní stabilizační rámec)

IDLG – Independent Directorate of Local Governance (Nezávislý direktorát pro místní vládu)

ISAF – International Security Assistance Force (Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly)

LDSA – Lidová demokratická strana Afghánistánu

NSP – National Solidarity Programme (Program národní solidarity)

OECD – Organization for Economic Co-operation and Development (Organizace pro
hospodářskou spolupráci a rozvoj)

PRT – Provincial Reconstruction Team (provinční rekonstrukční tým)

USAID – United States Agency for International Development (Agentura Spojených států
amerických pro mezinárodní rozvoj)

Literatura

Bibliografie:

1. AMSTUTZ, J. Bruce. *Afghanistan: The First Five Years of Soviet Occupation*. Washington, D.C.: National Defence University, 1986
2. ARNOLD, Anthony. *Afghanistan, the Soviet invasion in perspective*. Rev. and enl. ed. Stanford, Calif.: Hoover Institution Press, 1985
3. BORER, Douglas A. *Superpowers defeated: Vietnam and Afghanistan compared*. Portland, Ore.: F. Cass, 1999
4. BRADSHER, Henry S. *Afghan communism and Soviet intervention*. New York: Oxford University Press, 1999
5. BUCKLEY, Mary a Rick FAWN. *Global responses to terrorism: 9/11, Afghanistan and beyond*. New York: Routledge, 2003
6. GIBBS, David N. *Reassessing Soviet Motives for Invading Afghanistan: A Declassified History*. Critical Asian Studies. 2006, roč. 38, č. 2.
7. GIRARDET, Edward. *Afghanistan: the Soviet war*. New York: St. Martin's Press, 1985
8. GIUSTOZZI, Antonio. *Afghanistan: Transition without end: An analytical narrative on state-building*. Working Paper No 40: Crisis States Research Centre. 2008
9. GIUSTOZZI, Antonio. *Empires of Mud: War and Warlords in Afghanistan*. London: Hurst & Company, 2009
10. GIUSTOZZI, Antonio. *War, Politics and Society in Afghanistan, 1978 - 1992*. London: C. Hurst & Co. (Publisher) Ltd., 2000
11. GOODSON, Larry P. *Afghanistan in 2004: Electoral Progress and an Opium Boom*. Asian Survey. 2005, roč. 45, č. 1.
12. HALLIDAY, Fred a Zahir TANIN. *The Communist Regime in Afghanistan 1978-1992: Institutions and Conflicts*. Europe-Asia Studies. 1998, roč. 50, č. 8.
13. JALALI, Ali A. *Afghanistan in 2002: The Struggle to Win the Peace*. Asian Survey. 2003, roč. 43, č. 1.
14. MALEY, William. *The Afghanistan wars*. New York: Palgrave, 2002
15. MALEY, Willian. *Political legitimization in Contemporary Afghanistan*. Asian Survey. 1987, roč. 27, č. 6.
16. MAREK, Jan. *Dějiny Afghánistánu*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006
17. MINKOV, Anton a Gregory SMOLYNEC. *3-D Soviet Style: Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*. DRDC Centre for Operational Research & Analysis. 2007
18. NYROP, Richard F. a Donald M. SEEKINS. *Afghanistan: a country study*. Washington, D.C.: the American University, 1986
19. ROBINSON, Paul a Jay DIXON. *Soviet Development Theory and Economic and Technical Assistance to Afghanistan to Afghanistan, 1954 - 1991*. Historian. 2010, roč. 72, č. 3

20. ROY, Olivier. *The Sovietization of Afghanistan*. In: HAUNER, Milan a Robert L. CANFIELD. *Afghanistan and the Soviet Union: Collision and Transformation*. San Francisco: Westview Press, 1989
21. RUBIN, Barnett R. *Redistribution and the State in Afghanistan: The Red Revolution Turns Green*. In: WEINER, Myron a Ali BANUAZIZI. *The Politics of Social Transformation in Afghanistan, Iran, and Pakistan*. New York: Syracuse University Press, 1994
22. RUBIN, Barnett. *The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*. London, New Haven, 1995
23. ŘEZÁČ, Tomáš. *Afgánistán: peklo paradoxů*. Praha: Universe, 1993
24. SHAHRANI, Nazim M. *War, Factionalism, and the State in Afghanistan*. American Anthropologist, New Series. 2002, roč. 104, č. 3.
25. SCHETTER, Conrad. *Stammesgruppen und ethnische Gruppen*. In: CHIARI, Bernhart. *Wegweiser zur Geschichte: Afghanistan*. 3. vyd. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2009
26. SCHLAGINTWEIT, Reinhard. *Afghanistan als Staat im 20. Jahrhundert*. In: CHIARI, Bernhart. *Wegweiser zur Geschichte: Afghanistan*. 3. vyd. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2009
27. VOGELSSANG, Willem. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010

Elektronické zdroje:

28. 1109/0: *Informace o nasazení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany v zahraničních operacích v roce 2012* [online]. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. 2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=64796
29. *About ISAF* [online]. Afghanistan: International Security Assistance Force. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.isaf.nato.int/mission.html>
30. *Afghan Poll Ban For Militia Links* [online]. BBC News, 12.9.2005. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4237674.stm
31. *Afghanistan and Pakistan Regional Stabilization Strategy* [online]. The Department of State of the United States of America. 2010. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.state.gov/documents/organization/135728.pdf>
32. *Afghanistan Opium Survey 2012* [online]. UNODC: United Nation Office on Drugs and Crime. 2013. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: http://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afghanistan/Afghanistan_OS_2012_FINAL_web.pdf
33. *Afghanistan Social Outreach Program (ASOP)* [online]. USAID: From the American People. 2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.usaid.gov/node/52026>
34. *Afghanistan: Lessons of the Soviet War (U//FOUO)*. [online]. 2009. [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: <http://publicintelligence.net/ufouo-cia-report-lessons-of-the-soviet-war-in-afghanistan/>

35. *Afghanistan: Rights Body Warns of Warlords' Success in Elections*. [online]. IRIN: Humanitarian News and Analysis, 18.10.2005. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.irinnews.org/report/29323/afghanistan-rights-body-warns-of-warlords-success-in-elections>
36. *Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending the Re-Establishment of Permanent Government Institutions* [online]. United Nations. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.un.org/news/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm>
37. *Aid and Conflict in Afghanistan* [online]. International Crisis Group, Asia Report No 210. 2011. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/afghanistan/210-%20Aid%20and%20Conflict%20in%20Afghanistan.pdf>
38. AYUB, Fatima, Sari KOUVO a Rachel WAREHAM. *Security Sector Reform in Afghanistan* [online]. International Center for Transitional Justice. 2009. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: http://www.initiativeforpeacebuilding.eu/pdf/Security_Sector_Reform_in_Afghanistan.pdf
39. BAKER, Fred W. *Petraeus applies Iraq lessons to Afghanistan* [online]. United States Central Command, 28.4.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.centcom.mil/news/petraeus-applies-iraq-lessons-to-afghanistan>
40. BARFIELD, Thomas J. *Fundamentals of Governance in Afghanistan: Conference Summary* [online]. Report summarizing the results of the third annual conference of the Hollings Center and The American Institute of Afghanistan Studies held in Istanbul in June 2009. 2009. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://www.bu.edu/aias/reports/governance_short.pdf
41. BENARD, Cheryl, Ole KVÆRNØ, Peter D. THRUENSEN a Kristen CORDELL. *Afghanistan: State and Society, Great Power Politics and the Way Ahead: Findings from an International Conference, Copenhagen, Denmark* [online]. RAND: Center for Middle East Public Policy. 2007. [cit. 2013-9-10]. Dostupné z: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf_proceedings/2008/RAND_CF238.pdf
42. BHATIA, Michael, Kevin LANIGAN a Philip WILKINSON. *Minimal Investments, Minimal Results: The Failure of Security Policy in Afghanistan* [online]. Afghanistan Research and Evaluation Unit. 2004. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.areu.org.af/Uploads/EditionPdfs/418E-Minimal%20Investments-BP-print.pdf>
43. BOEGE, Volker, Anne BROWN, Kevin CLEMENS a Anna NOLAN. *On Hybrid Political Orders and Emerging States: State Formation in the Context of 'Fragility'* [online]. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management. 2008. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/boege_et_al_handbook.pdf
44. BOOGAARD, Vanessa Van den. *Building Afghan Civil Society "from the Outside": The Role of Global Civil Society Actors and the Impacts on Perceived Local Legitimacy* [online]. International Affairs Review. 2011, roč. 20, č. 2 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.iaar-gwu.org/sites/default/files/articlepdfs/Building%20Afghan%20Civil%20Society%20-%20van%20den%20Boogaard.pdf>
45. BRAHIMI, Alia. *The Taliban's Evolving Ideology* [online]. Working Paper WP 02/2010, LSE Global Governance. 2010. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/globalGovernance/publications/workingPapers/WP022010.pdf>

46. BRINKLEY, Joel. *Money Pit: The Monstrous Failure of US Aid to Afghanistan* [online]. World Affairs, January 2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/money-pit-monstrous-failure-us-aid-afghanistan>
47. BYRD, William. *Lessons from Afghanistan's History for the Current Transition and Beyond* [online]. United States Institute of Peace. 2012. [cit. 2013-9-10]. Dostupné z: <http://www.usip.org/sites/default/files/resources/SR314.pdf>
48. BYRD, William. *Paying for Afghanistan's Security Forces During Transition: Issues for Chicago and Beyond* [online]. United States Institute of Peace. 2012. [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.usip.org/sites/default/files/resources/PB-124.pdf>
49. CARTER, Joseph L. *Aiding Afghanistan: How Corruption and Western Aid Hinder Afghanistan's Development* [online]. Foreign Policy Journal, 10.6.2013. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.foreignpolicyjournal.com/2013/06/10/aiding-afghanistan-how-corruption-and-western-aid-hinder-afghanistans-development/>
50. CLOUD, David S. a Shashank BENGALI. *Rural Afghanistan force with shady reputation may grow* [online]. Los Angeles Times, 10.2.2013. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://articles.latimes.com/2013/feb/10/world/la-fg-afghan-police-20130211>
51. *COMISAF Initial Assessment (Unclassified)* [online]. The Washington Post, 21.9.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: http://articles.washingtonpost.com/2009-09-21/news/36848328_1_international-security-assistance-force-civilian-casualties-review-plans
52. *Concepts and Dilemmas of State Building in Fragile Situations: From Fragility to Resilience* [online]. Organization For Economic Co-operation and Development. 2008. [cit. 2013-11-13] Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/incaf/41100930.pdf>
53. CORDESMAN, Anthony H. *How America Corrupted Afghanistan: Time to Look in the Mirror* [online]. Center for Strategic and International Studies. 2010. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/100907_American_Corruption_Afghanistan.pdf
54. CORDESMAN, Anthony H. *The Afghan War in 2013: Meeting the Challenges of Transition, Volume III* [online]. Center for Strategic and International Studies. 2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/130506_Cordesman_AfghanWar2013_VolumeIII_Web.pdf
55. CORDESMAN, Anthony H. *The Afghan War in 2013: The Challenges of Leadership and Governance, Volume I* [online]. Center for Strategic and International Studies. 2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/130326_afghan_war_in_2013_vol_I.pdf
56. CORDESMAN, Anthony H. *The Afghan War in 2013: The Challenges of Leadership and Governance, Volume II* [online]. Center for Strategic and International Studies. 2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/130506_Cordesman_AfghanWar2013_VolumeII_Web.pdf
57. *Corruption widespread in Afghanistan, UNODC survey says* [online]. UNODC: United Nations Office on Drugs and Crime, 19.1.2010. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2010/January/corruption-widespread-in-afghanistan-unodc-survey-says.html>

58. CURTIS, Lisa. *U.S. Counternarcotics Policy: Essential to Fighting Terrorism in Afghanistan* [online]. The Heritage Foundation, 30.9.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: http://www.heritage.org/research/reports/2013/09/us-counternarcotics-policy-essential-to-fighting-terrorism-in-afghanistan#_ftn5
59. DALE, Catherine. *War in Afghanistan: Strategy, Operations, and Issues for Congress* [online]. Congressional Research Service, 2011. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R40156.pdf>
60. *Development Cooperation Report* [online]. Ministry of Finance, Islamic Republic of Afghanistan, 2012. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.undp.org.af/Publications/2013/Development%20Cooperation%20Report%20-%202012.pdf>
61. *Disbandment of Illegal Armed Groups (DIAG): Annual Project Report 2010*. [online]. United Nations Development Programme: Afghanistan, 2010. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.undp.org.af/Projects/Report2011/diag/2011-03-21-%20Annual%20Progress%20Report%20of%20DIAG.pdf>
62. *Donors reiterate aid pledges to Afghan government* [online]. Watsam: Afghan Business News Portal, 4.7.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.wadsam.com/donors-reiterate-aid-pledges-to-afghan-government-232/>
63. DOOHOVSKOY, Andrei A. *Soviet Counterinsurgency in the Soviet Afghan War Revisited: Analyzing the Effective Aspects of the Counterinsurgency Effort*. [online]. Harvard University Cambridge, Massachusetts, 2009, [cit. 2013-10-09]. Dostupné z: <http://boekje-pienter.eu/images/coin-soviet-afghanwar.pdf>
64. *Drug War? American Troops Are Protecting Afghan Opium: U.S. Occupation Leads to All-Time High Heroin Production*. [online]. Global Research, 13.11.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.globalresearch.ca/drug-war-american-troops-are-protecting-afghan-opium-u-s-occupation-leads-to-all-time-high-heroin-production/5358053>
65. DRUZIN, Heath a Zubair BABAKARKHAIL. *Afghan forces take over responsibility for security from NATO* [online]. Stars and Stripe, 18.6.2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.stripes.com/news/middle-east/afghan-forces-take-over-responsibility-for-security-from-nato-1.226391>
66. EDWARDS, Lucy Morgan. *State-building in Afghanistan: a Case Showing the Limits?* [online]. International Review of the Red Cross 2010, roč. 92. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2010/irrc-880-morgan-edwards.pdf>
67. EHLER, R. L., E. ESPINOSA, J. FARRINGTON, G. LEDEEN a D. LEWIS. *An Introduction to the Constitutional Law of Afghanistan*. [online]. [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: http://alep.stanford.edu/wp-content/uploads/2011/02/ALEP_An-Introduction-to-the-Constitutional-Law-of-Afghanistan.pdf
68. EHLER, R. L., E. ESPINOSA, J. FARRINGTON, G. LEDEEN a D. LEWIS. *An Introduction to the Constitutional Law of Afghanistan*. [online]. [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: http://alep.stanford.edu/wp-content/uploads/2011/02/ALEP_An-Introduction-to-the-Constitutional-Law-of-Afghanistan.pdf
69. *Eight years after 9/11 Taliban now have a permanent presence in 80% of Afghanistan* [online]. ICOS Group: Media Press Releases, 10.9.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: http://www.icosgroup.net/2009/media/media-press-releases/eight_years_after_911/
70. EIKENBERRY, Karl W. *The Limits of Counterinsurgency Doctrine in Afghanistan: The Other Side of the COIN* [online]. Foreign Affairs, 2013. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139645/karl-w-eikenberry/the-limits-of-counterinsurgency-doctrine-in-afghanistan>

71. FEINSTEIN, Paul a Andrew WILDER. *Winning Hearts and Minds? Examining the Relationship between Aid and Security in Afghanistan* [online]. Feinstein International Center, Tufts University. 2012. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://sites.tufts.edu/feinstein/files/2012/01/WinningHearts-Final.pdf>
72. FELBAB-BROWN, Vanda. *Afghan National Security Forces: Afghan Corruption and the Development of an Effective Fighting Force* [online]. Brookings, 2.8.2012. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/research/testimony/2012/08/02-afghanistan-security-felbabbrown>
73. FELBAB-BROWN, Vanda. *The Crucibles and Dilemmas of US State Building in Afghanistan* [online]. South Asia Journal. 2012. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://southasiajournal.net/2012/01/the-crucibles-and-dilemmas-of-us-state-building-in-afghanistan/>
74. FILKINS, Dexter a Alissa J. RUBIN. *Graft-Fighting Prosecutor Fired in Afghanistan* [online]. The New York Times, 28.8.2010. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2010/08/29/world/asia/29afghan.html?pagewanted=all>
75. FILKINS. *Afghan Offensive Is New War Model* [online]. The New York Times. 12.2.2010. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2010/02/13/world/asia/13kabul.html?_r=0
76. FORSBERG, Carl. *Afghanistan Report 5: Politics and Power in Kandahar*. Institute for the Study of War [online]. 2010, str. 51. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Politics_and_Power_in_Kandahar.pdf
77. *Fragile States Strategy* [online]. U.S. Agency for International Development. 2005. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PDACA999.pdf
78. GARFIELD, Andrew a Alicia BOYD *Understanding the Afghan Insurgents: Motivations, Goals and the Reconciliation and Reintegration Process* [online]. Foreign Policy Research Institute. 2013. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.fpri.org/articles/2013/04/understanding-afghan-insurgents-motivations-goals-and-reconciliation-and-reintegration-process>
79. GARFIELD, Andrew. *What Afghans Want* [online]. Foreign Policy Research Institute. 2009. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.fpri.org/enotes/200911.garfield.whatafghanswant.html>
80. GRAHAM-GARRISON, Emma. *Factbox: Night-time raids in Afghanistan* [online]. Reuters, 24.10.2011. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/02/24/us-afghanistan-raids-factbox-idUSTRE71N17320110224>
81. HARDING, Thomas a James KIRKUP. *Afghan National Police penetrated by Taliban at 'every level'* [online]. The Telegraph, 4.11.2009. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/6502175/Afghan-National-Police-penetrated-by-Taliban-at-every-level.html>
82. HARTZELL, Caroline A. *Missed Opportunities: The Impact of DDR on SSR in Afghanistan* [online]. Special Report 270, United States Institute of Peace. 2011. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://www.usip.org/sites/default/files/SR270-Missed_Opportunities.pdf
83. HIGASHI, Daisaku. *Challenge of Constructing Legitimacy in Peacebuilding: Case of Afghanistan* [online]. University of British Columbia. 2008. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.jica.go.jp/story/interview/pdf/afghan.pdf>

84. HOPKINS, Nick. *Taliban kill 1,100 members of Afghan security forces in six months* [online]. The Guardian, 23.1.2013. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2013/jan/23/taliban-afghan-security-forces-nato>
85. HYMAN, Anthony. *Nationalism in Afghanistan*. International Journal of Middle East Studies: Special Issue: Nationalism and the Colonial Legacy in the Middle East and Central Asia [online]. 2002, roč. 34, č. 2. [cit. 2013-9-10]. Dostupné z: <http://www.pashtunforums.com/NationalisminAfghanistan.pdf>
86. CHANDRASEKARAN, Rajiv. *A Subtler Tack to Fight Afghan Corruption?* [online]. The Washington Post, 13.9.2010. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/09/12/AR2010091204167.html>
87. IBRAHIMI, Niamatullah a Antonio GIUSTOZZI. *Thirty Years of Conflict: Drivers of Anti-Government Mobilisation in Afghanistan, 1978 – 2011* [online]. Afghanistan Research and Evaluation Unit. 2012. [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: <http://www.areu.org.af/Uploads/EditionPdfs/1203E-Drivers%20of%20Conflict%20IP%202012.pdf>
88. *International Peacebuilding: An Analysis of Peacemaking in Afghanistan*. [online]. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: <http://archive.atlantic-community.org/app/webroot/files/articlepdf/International%20Intervention,%20an%20Analysis%20of%20Bonn%20Political%20Settlement%20in%20Afghanistan.pdf>
89. International Security Assistance Force Troops in Afghanistan: 2001-2011 [online]. Intellectual Takeout, 5.12.2011. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.intellectualtakeout.org/library/chart-graph/international-security-assistance-force-troops-afghanistan-2001-2011>
90. ISAQZADEH a GIUSTOZZI. *Afghanistan's Paramilitary Policing in Context: The Risks of Expediency* [online]. Afghanistan Analyst Network. 2011. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.afghanistan-analysts.org/wp-content/uploads/downloads/2012/10/AAAN-2011-Police_and_Paramilitarisation.pdf
91. *"Just Don't Call It a Militia": Impunity, Militias, and the "Afghan Local Police"* [online]. Human Rights Watch. 2011. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/afghanistan0911webwcover.pdf>
92. JESSE, Lee. *President Obama on the Afghanistan-Pakistan Annual Review: "A Very Difficult Endeavor" but "Significant Progress"* [online]. The White House: The White House Blog, 16.12.2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/blog/2010/12/16/president-obama-afghanistan-pakistan-annual-review-a-very-difficult-endeavor-signifi>
93. JOHNSON, Thomas H. *Afghanistan's post-Taliban Transition: The State of the State-building after War* [online]. Central Asian Survey 2006, roč. 25. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA484141
94. KALINOVSKY, Artemy. *The Blind Leading the Blind: Soviet Advisors, Counter-Insurgency and Nation-Building in Afghanistan* [online]. Working Paper No 60, Cold War International History Project. 2010. [cit. 2013-11-13]. Dostupné z: http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/WP60_Web_Final.pdf
95. KALINOVSKY, Artemy. *The Lessons of the Soviet Experience* [online]. Neoamericanist. 2009, roč. 4, č. 2 [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://neoamericanist.org/sites/default/files/pdfs/NA-V4N2-RT4-KALINOVSKY.pdf>

96. KAPSTEIN, Ethan a Kamna KATHURIA. *Economic Assistance in Conflict Zones: Lessons from Afghanistan* [online]. CGD Policy Paper 013, Center for Global Development. 2012. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: http://www.cgdev.org/files/1426604_file_Kapstein_Kathuria_Afghanistan_FINAL.pdf
97. KATZMAN, Kenneth. *Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance* [online]. Congressional Research Service. November 2013. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21922.pdf>
98. KATZMANN, Kenneth. *Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance*. Congressional Research Service [online]. 2014. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21922.pdf>
99. KATZMANN, Kenneth. *Afghanistan's Future Depends on Security Agreement* [online]. Al Jazeera: America, 4.4.2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://america.aljazeera.com/opinions/2014/4/afghanistan-bilateralsecurityagreementtalibankarzai.html>
100. KELLER, Bill. *Gorbachev on History; A 'Breakthrough' Sought in Summit* [online]. The New York Times. November 03, 1987. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1987/11/03/world/gorbachev-on-history-a-breakthrough-sought-in-summit.html>
101. KIPPING, Martin. *Two Interventions: Comparing Soviet and US-led State-building in Afghanistan* [online]. Afghanistan Analyst Network [online]. 2010. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: http://www.afghanistan-analysts.org/wp-content/uploads/downloads/2012/10/AAN_Two_Interventions_exec.pdf
102. LAKE, David A. *Building Legitimate States After Civil Wars: Order, Authority, and International Trusteeship* [online]. University of California, San Diego. 2007. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://weber.ucsd.edu/~dlake/documents/LakeState-Buildingv2.0.pdf>
103. LAMB, Robert D. a Brooke SHAWN. *Political Governance and Strategy in Afghanistan* [online]. Center for Strategic Studies. 2012. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://csis.org/files/publication/120426_Lamb_PolGovernanceAfgha_Web.pdf
104. LISTER, Sarah. *Understanding State-Building and Local Government in Afghanistan* [online]. Crisis States Working Papers Series No. 2. 2007. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/crisisStates/download/wp/wpSeries2/wp142.pdf>
105. MATTHEWS, Matt M. *"We Have Not Learned How to Wage War There": The Soviet Approach in Afghanistan 1979–1989* [online]. Occasional Paper 36, Combat Studies Institute Press, US Army Combined Arms Center Fort Leavenworth, Kansas. 2011. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://usacac.army.mil/cac2/cgsc/carl/download/csipubs/MatthewsOP36.pdf>,
106. *Memorandum on protocol no. 149 of the meeting of the Politburo (CC CPSU) on April 12, 1979* [online]. Documents on the Soviet Invasion of Afghanistan: e-Dossier No. 4. Cold War International History Project: Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington, D.C. 2001. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/e-dossier_4.pdf
107. MIELKE, Katja a Conrad SCHETTER. *Wiederholt sich Geschichte? Die legitimatorischen Deutungsmuster der Interventionen in Afghanistan 1979 und 2001* [online]. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.ag-afghanistan.de/files/mielke-schetter-2009.pdf>

108. *Military Reconstruction Teams in Afghanistan* [online]. Closing up Shop. Stars and Stripes, 11.10.2012. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.stripes.com/news/military-reconstruction-teams-in-afghanistan-closing-up-shop-1.192711>
109. MINKOV, Anton a Gregory SMOLYNEC. *Economic Development in Afghanistan During the Soviet Period, 1979-1989: Lessons Learned from the Soviet Experience in Afghanistan*. DRDC Centre for Operational Research & Analysis [online]. 2007. [cit. 2013-11-14]. Dostupné z: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA475460
110. MUNOZ, Arturo, G. *Pashtun Tribalism and Ethnic Nationalism* [online]. Tribal Analysis Center. 2010. [cit. 5.9.2013] Dostupné z: <http://www.tribalanalysiscenter.com/PDF-TAC/Pashtun%20Tribalism%20and%20Ethnic%20Nationalism.pdf>
111. NADEEM, M.: *Taliban Announces Support for Education for Girls in Afghanistan*. 15.8.2013. [online] Education News. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.educationnews.org/international-uk/taliban-announces-support-for-education-for-girls-in-afghanistan/>
112. *NATO Ministers Agree on Key Priorities for Afghanistan* [online]. North Atlantic Treaty Organization, 23.10.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_58510.htm
113. NIXON, Hamish. *Subnational State-Building in Afghanistan* [online]. Afghanistan Research and Evaluation Unit. 2008 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.areu.org.af/Uploads/EditionPdfs/806E-Subnational%20State-Building-SP-print.pdf.pdf>
114. NORDLAND, Rod a Azam AHMED. *Afghan Opium Cultivation and Production Seen Rising* [online]. The New York Times, 13.11.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2013/11/13/world/asia/afghan-opium-cultivation-and-production-seen-rising.html?_r=2&
115. NORTON-TAYLOR, Richard. *Leaked Afghanistan files reveal corruption and drug-dealing* [online]. In: The Guardian, 26.6.2010. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2010/jul/26/leaked-afghanistan-files-corruption-drug-dealing>
116. *Odpovědnost chránit* [online]. MInisterstvo zahraničních věcí České republiky. 2010. vyd. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/osn_tematicky/index_3.html
117. OWEN, Jonathan. *Army launches investigation: Corrupt Afghans stealing millions from aid funds* [online]. The Independent, 7.3.2010. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/army-launches-investigation-corrupt-afghans-stealing-millions-from-aid-funds-1917436.html>
118. *Post Conflict Reforms* [online]. PCR: The Latest on Post Conflict Reforms. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.ddrafg.com/>
119. *President Bush Visits National Defense University's Distinguished Lecture Program, Discusses Global War on Terror* [online]. In: The White House, 9.9.2008 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/09/20080909.html>
120. *Presidential Address to the Nation* [online]. In: The White House, 7.10.2001. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011007-8.html>
121. *Q&A: Foreign forces in Afghanistan* [online]. BBC News: Asia, 13.6.2013. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-11371138>

122. RAHIMI, Sangar a Alissa J. RUBIN. *Koran Burning in NATO Error Incites Afghans* [online]. The New York Times, 21.2.2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/02/22/world/asia/nato-commander-apologizes-for-koran-disposal-in-afghanistan.html?adxnnl=1&pagewanted=all&adxnnlx=1386081862-En9zUd6gYawJlgbNV9gfRQ>
123. *Reforming the Afghan National Police* [online]. Royal United Services Institute, Foreign Policy Research Institute. 2010 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: http://www.rusi.org/downloads/assets/ANP_Nov09.pdf
124. *Remarks by the President on a New Strategy on Pakistan and Afghanistan* [online]. The White House: Remarks by the President, 27.3.2009. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-a-new-strategy-afghanistan-and-pakistan>
125. *Report on the Situation in Afghanistan, Andropov, Gromyko, Ustino and Ponomarev to CC CPSU, 27-28 December 1979*. [online]. Wilson Center Digital Archive: International History Declassified [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/110029>
126. *Role NATO a ISAF v Afghánistánu* [online]. Stálá delegace České republiky při NATO v Bruselu [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/nato.brussels/cz/aktualni_tema_afghanistan/role_nato_a_isaf_v_afghanistanu.html
127. ROSENBERG, Matthew. *Karzai Says He Was Assured C.I.A. Would Continue Delivering Bags of Cash* [online]. The New York Times, 4.5.2013. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2013/05/05/world/asia/karzai-said-he-was-assured-of-cash-deliveries-by-cia.html>
128. RUBIN, Barnett R. *Afghanistan's Uncertain Transition From Turmoil to Normalcy* [online]. Council on Foreign Relations. 2006. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/16428/ipublicationdocument_singledocument/f9a6efcd-730c-487e-8f80-50e7bc5cec36/en/2006-04_Afghanistan.pdf
129. RUBIN, Alissa J. *U.S. Transfers Control of Night Raids to Afghanistan* [online]. The New York Times, 8.4.2012. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/04/09/world/asia/deal-reached-on-controversial-afghan-night-raids.html?pagewanted=all>
130. RUBIN, Barnett R. *Political Elites in Afghanistan: Rentier State Building, Rentier State Wrecking*. [online]. 1992 [cit. 2013-11-14]. Dostupné z: http://afghandata.org:8080/xmlui/bitstream/handle/azu/583/azu_acku_pamphlet_ds361_r83_1989_w.pdf?sequence=1
131. RUTTIG, Thomas. *Flash to the Past: Power play before the 2002 Emergency Loya Jirga* [online]. Afghanistan Analyst Network, 27.5.2012. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.afghanistan-analysts.org/flash-to-the-past-power-play-before-the-2002-emergency-loya-jirga>
132. SAFI, Mariam. *Talking to 'Moderate' Taliban* [online]. Institute of Peace and Conflict Studies. 2007, č. 57 [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: http://www.ipcs.org/pdf_file/issue/976449506IPCS-IssueBrief-No57-Mariam-Afg.pdf
133. SALTMARSH, Douglas a Abhilash MEDHI. *Local Governance in Afghanistan: A View from the Ground* [online]. Afghanistan Research and Evaluation Unit. 2011. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.areu.org.af/Uploads/EditionPdfs/1114E%20Local%20Governance%20in%20Afghanistan%20SP%202011.pdf>

134. SEDRA, Mark. *The Army in Afghanistan, from Abdur Rahman to Karzai* [online]. Middle East Institute. 2009. [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://www.mei.edu/content/army-afghanistan-abdur-rahman-karzai>
135. SEMPLE, Michael. *The Revival of the Afghan Taliban 2001-2011* [online]. 2012. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.hks.harvard.edu/cchrp/research/2012/Semple_ArticleOrientII_2012.pdf
136. SHAHMAHMOOD, Miakhel a Noah COBURN. *Many Shuras Do Not a Government Make: International Community Engagement with Local Councils in Afghanistan* [online]. Peacebrief 50, United States Institute of Peace. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.usip.org/sites/default/files/pb50.pdf>
137. SHURKIN, Michael. *Subnational Government in Afghanistan* [online]. National Defence Research Institute. 2011 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2011/RAND_OP318.pdf
138. SINGH, K.R. *Post-War Afghanistan: Reconstructing a Failed State* [online]. Strategic Analysis, Institute for Defence Studies and Analyses. 2004, roč. 28, č. 4. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://www.idsa.in/system/files/strategicanalysis_krsingh_1204.pdf
139. STAPLETON, Barbara J. *Disarming the Militias: DDR and DIAG and the Implications for Peace Building* [online]. Afghanistan Analyst Network. 2013. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.afghanistan-analysts.org/wp-content/uploads/2013/06/20130428BS-Disarming_the_Militias_w_Preface_FINAL.pdf
140. STARC, Katja. *Limits of internationalized state-building: The stabilization of post- 2001 Afghanistan* [online]. DPU Working Paper No. 158. Development Planning Unit. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.bartlett.ucl.ac.uk/dpu/publications/dpu/latest/publications/dpu-working-papers/WP158.pdf>
141. *Statement Of The Islamic Emirate Of Afghanistan On The Occasion Of The Eighth Anniversary Of The American Attack On Afghanistan*. 7.10.2009. [online]. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z:
142. STROBEL, Warren P. a Marisa TAYLOR. *U.S. won't pursue Karzai allies in anti-corruption campaign* [online]. McClatchy DC: Watching Washington and the World, 6.1.2011. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.mcclatchydc.com/2011/01/06/106314/afghan-anti-corruption-plan-sidesteps.html>
143. *Talking about Talks: Towards a Political settlement in Afghanistan* [online]. Crisis Group Asia, Report No. 221, 2012 [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/d-af/dv/icg_report_af_/icg_report_af_en.pdf
144. *The Constitution of Afghanistan 1987* [online]. *Afghanistan Online*. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://www.afghan-web.com/history/const/const1987.html>
145. *The Constitution of Afghanistan: Year 2004* [online]. *Afghanistan Online*. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.afghan-web.com/politics/current_constitution.html
146. *The Cost of Kill/Capture: Impact of the Night Raid Surge on Afghan Civilians* [online]. Open Society Foundations and The Liaison Office. 2011. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/Night-Raids-Report-FINAL-092011.pdf>
147. *The September 2005 Parliamentary and Provincial Council Elections in Afghanistan* [online]. National Democratic Institute for International Affairs. 2006. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: www.ndi.org/files/2004_af_report_041006.pdf

148. *The Soviet Experience in Afghanistan: Russian Documents and Memoirs* [online]. The National Security Archive. 2001, [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB57/soviet.html>
149. *The Sovietisation of Afghanistan*. Arcre: Archive research & document copying [online]. 1986. [cit. 2013-10-22]. Dostupné z: <http://arcre.com/archive/oss/96-sovafg>
150. *The Sovietisation of Afghanistan*. Arcre: Archive research & document copying [online]. 1986. [cit. 2013-10-22]. Dostupné z: <http://arcre.com/archive/oss/96-sovafg>
151. *The Taliban resurgence in Afghanistan* [online]. BBC: History. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/history/events/the_taliban_resurgence_in_afghanistan
152. *Transcript of CPSU CC Politburo Discussions on Afghanistan regarding deterioration of conditions in Afghanistan and possible responses from the Soviet Union: March 17, 1979* [online]. Wilson Center: Digital Archive: International History Declassified. [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/113260>
153. *Transcript of CPSU CC Politburo Session on Afghanistan, March 17, 1979* [online]. Wilson Center Digital Archive: International History Declassified. [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/113266>
154. *U.S. Scrapping Opium Eradication Policy* [online]. ABC News, 7.10.2009. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.nbcnews.com/id/31855126/#.UqNjrvTuKoN>
155. UKMAN, Jason. *U.S., other donors supported 90 percent of Afghan budget over five years, GAO finds* [online]. The Washington Post, 20.9.2013. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: http://www.washingtonpost.com/blogs/checkpoint-washington/post/us-other-donors-supported-90-percent-of-afghan-budget-over-five-years/2011/09/20/gIQArLdmiK_blog.html
156. *United States Government Integrated Civilian - Military Campaign Plan for Support to Afghanistan* [online]. Embassy of the United States of America in Kabul: Operation Enduring Freedom, U.S. Forces, Afghanistan. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.comw.org/qdr/fulltext/0908eikenberryandmcchrystal.pdf>
157. VAN BIJLERT, Martine. *Between Discipline and Discretion: Policies Surrounding Senior Subnational appointments* [online]. Afghanistan Research and Evaluation Unit. 2009. [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.areu.org.af/Uploads/EditionPdfs/923E-Subnational%20Appointments-%20BP-print.pdf.pdf>
158. VASQUEZ, Lawrence. *Time to Reevaluate the Role of Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan?* [online]. Brookings, 4.10.2010. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2010/11/04-afghanistan-vasquez>
159. WALLIS, John J. a Douglass C. NORTH. *Governments and States: Organizations, Politics, and Social Dynamics*. [online]. 2011. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://economics.yale.edu/sites/default/files/files/Workshops-Seminars/Economic-History/wallis-110418.pdf>
160. WARDAK, Ali. *Jirga - A Traditional Mechanism of Conflict Resolution in Afghanistan*. University of Glamorgan [online]. [cit. 2013-10-10]. Dostupné z: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan017434.pdf>

161. WIMMER, Andreas a Conrad SCHETTER. *Putting State-Formation First: Some Recommendations for Reconstruction and Peace-Making in Afghanistan* [online]. Journal of International Development. 2003. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.princeton.edu/~awimmer/B55.pdf>
162. YANDA, Jason A. *Governance in Afghanistan: Context and Possibilities* [online]. School of Advanced Military Studies: United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: www.hsdl.org/?view&did=699157